Hronicul măscăriciului Vălătuc

Alexandru O. Teodoreanu

Predoslovie

In Hronic, vel-postelnicul Bulbuc,
Ce-au scris cu cînste și cu adevăr,
Au pomenit, la curtea lui Ciubăr,
De-un măscărici, anume Vălătuc.

Era ghiduș, isteț în toate cele
Și vesel peste poate măscăriciul,
Da'nțepător la glumă ca ariciul
Și nu cruța bătrânele giubele.

Când se'mbăta pe toți îi lua'n răspăr
— Și veșnic era beat, pe cât se spune,
— Ci strajă gurii lui neștiind pune
Și lui Ciubăr tot el i-au zis Ciubăr.

Iar Manea ce băuse trei ocale,
Cum nu avea se vede altă treabă,
In capul mesei s'au și dus în grabă
De l'au pârît pe loc Măriei Sale.

Făcutu-s'au Ciubăr atunci ca sfecla,
Nu că era de felul lui ciudos,
Dar prea era de tot burduhănos
Și nici ca cum nu i-au plăcut porecla.

Şi-au glăsuit spătarul: „prea te 'ntreci!"
Lovindu-l pe spinare cu ciubucul.
Şi'n ghionţi l'au dat pe scări de-a tăvălucul,
Şi l'au închis apoi pre el în beci.

Dar Domnul, milostiv cum nu sunt doi,
Că n'ar putea pământul să-i încapă,
Au hotărît să nu-l mai tragă 'n ţapă
De-o bea Cotnarul tot dintr'un butoi.

Şedea pe gânduri bietul măscărici
Simţind că moartea va să mi-l apuce:
„Ţi s'a'nfundat acuma Vălătuce,
„Uşor intraşi, dar greu să ieşi de-aici."

Şi 'n ziua ispăşirii crudei pâre,
Erau pe lângă feţele cinstite,
Popor şi juzi în haine 'mpodobite,
Harapi buzaţi cu mâna pe satâre.

Rostogoleau argaţii buţi umflate,
Că-i păstrător de datini Voevodul.
Şi'n pravili este scris: „să bea norodul
Atunci când face Domnul direptate!"

Ci măscăriciul, pehlivan de soiu,
C'un sfredel spintecând butoiu'n burtă,
Sugea c'un pai şi se făcea că-i turtă,
Până s'au scurs tot vinul din butoiu.

Gealații aprigi mormăiau în barbă,
Infricoșați de-așa bețivănie
Și nu vedeau, privind cu dușmănie,
Pe dedesubt, cum curge vinu'n iarbă.

Iar măscăriciul s'au lungit pe spete
Zicând că mult îi place așa vin
Și jale-i e că prea i-au dat puțin
Și lui acuma tare-i este sete.

Și cum juca pre buțile deșarte,
Pe când prostimea toată chiuia,
S'a veselit veliți boerii foarte
Și mult s'au minunat Măria Sa.

SPOVEDANIA IANCULUI.

Mare meşter la snoave şi taclale mai era Conu Manolache Albescul şi neuitate nopţi am petrecut în primitorul lui conac dela Chioaia. Adesea ne prindeau zorii în cerdacul dinspre livadă, unde privighetorile care se întreceau cu broaştele din iazul Mucului, scormoneau cine ştie ce dulci şi îndepărtate amintiri în sufletul încercat al bătrânului Moldovan. De-o bucată de vreme se cam ferea să treacă de miezul nopţii, mai cu samă că doftorii dela Karlsbad îi tăiaseră vinul.

„Ei, un deget, la masă şi'n două cu apă, haide!... Da'ncolo basta!" — se hotăra el. Şi totuşi, decâteori, după mai multe sticle de Cotnar, când îi dam noi: „îţi face rău, Coane Manolache", nu ne-a răspuns el zâmbind satisfăcut: „Cotnarul, măi băete? D'apoi ştie Neamţu ce-i Cotnarul? Aista-i sanatate, măăăi!"

Şi de-l scăpai la Cotnar — şi bun Cotnar moştenise dela babacu — era poznă.

Costică feciorul, care de mai bine de douăzeci de ani cunoştea tabietul stăpânului, ne şoptea resemnat pe când destupa sticla împaenjenită, atunci desgropată din nisipul beciului: „de-acu' nu-i rost de somn, cucoane!"

Şi mare ne era bucuria la cei câţiva băeţi din jurul lui, când începea să prindă spor la vorbă Conu' Manolache. Toată cronica galantă a protipendadei din timpul juneţii dumisale ne era cunoscută. Dar mai ales văru-meu Căpălău — aşa a rămas din şcoală — avea darul să-l stârnească.

„Coane Manolache, da' pe Cleopatra Rogojină ai cunoscut-o?

— Ehei!... Cleopatra?..."

Şi gata era!

Iar, de se întâmpla ca în mijlocul unei poveşti în doi peri, să se ivească în prag cocoana Profira — soţia dumnealui — supraveghind al treilea rând de cafele pe care le aducea jupâneasa, Conu' Manolache schimba repede vorba, făcând din ochiu şi tuşind cu meşteşug.

Aşa, în cea din urmă oară când am petrecut vacanţa la Chioaia, Conu' Manolache ne-a povestit hazlia spovedanie a lui Iancu Durău, răposat întru Domnul la conacul moşiei şi îngropat pe cheltuiala lui Conu' Manolache în ograda bisericii de el z dită.

Gurile rele spuneau că acest Iancu Durău şi-ar fi trăit ultimii ani ai sărăciei pe spinarea lui Conu' Manolache; dar Cănu' Manolache jura la cine-l întreba „oă drepţi şi buni tovarăşi în daraveri de moşie au fost".

. . . . , ...

Iancu Durău, nepotul biv-vel-vornicului Ioniţă Farfară era un băetan oacheş, isteţ la minte

și purtat prin lume, dar mare mehenghiu și plin de omenești păcate. Se prăpădeau cucoanele după el, nu altceva. Și multe duduci au luat drumul Agapiei și Varatecului să ispășească urmele ispitelor dela el purcese. Nu că era rău la inimă, saracu băet, dar flecar și nestatornic care nu se mai află.

L-am cunoscut când s'o înapoiet din Țarigrád unde l-o fost trimes moșu-său Ioniță că părinții i-au murit de mic să-și deschidă mintea bucherind Bazilicalele, Prohironul și Epanagoga, sub părinteasca oblăduire a unui grec Pericle, cărturar vestit pe vremea ceia.

Moștenise atât amar de bănet dela tătâni-su că-i numărau galbenii cu dimirlia în timpul câștiului și nu mai dovedeau Șvabii socotelile la canțilerie. Dar ferit-a sfântul să fi găsit vre-un galben fără zimți, că nu se mai spăla vechilul nici cu apa Prutului. Svârlea aurul cu pumnul prin casă de parcă n'ar fi făcut un firfiric și unde prindea a răcni: „Du-te la zarafu' de peste drum, păcătosule, să nu-mi aduci mie gunoiu... Vrei să-mi râdă boerii în nas la ghiordum, că nici Iancu Durău nu se învrednicește s'aducă parale cum se cuvine?" (Zaraful de peste drum era Leiba Fuhn cel mai bogat bancher din Iași).

Vechilul înghițea bucuros... știa el că iute-i trece mânia și că după afurisală vine și ocaua de tutun cataif — că doar era milostiv și darnic de felul lui, Iancu Durău.

Când s'o 'ntors dela învățătură răsturnase

Ieșu. Fel de fel de comedii scorneau oamenii pe sama lui. Ba că cine știe ce necuviință de duh i-o răspuns lui Vodă, ba că și-o boit doi cai în verde, ba că l-au văzut gol pușcă jucând căzăceasca pe coperișu' casei cu una Katiușca — o Rusoaică nebună — și câte și mai câte. Mă rog, era plin târgu' de zeflemelele și năzbâtiile lui. Știu că bez'de Alecu nu mai putea fără el și nu se pomenea sindrofie simandicoasă fără Iancușor. La noi venea mai rar, căci bietu' tată-meu, — Dumnezeu să-l ierte, că bun și vrednic om a fost — nu-l prea suferea, pentrucă luase obiceiu de se cam întrecea la băutură și vorbea măscări. Dar îl întâlneam des pela pitreceri, ba am și fost odată la moșie la el. Poftise pe-un conte italian, fost consul în Țarigrad pe când învăța el. S'a minunat talianul de belșugul și risipa ce-o văzut acolo și mi-o spus că nici în povești n'o pomenit așa soiu de chiolhanuri.

Dar pe timpul acela s'o înbolnăvit mama. Am umblat cu ea pela tot soiul de băi și pela toți doftorii mari de pe-atunci . Când m'am întors am luat moșia dela Bacău ș'am ținut-o vre-o doisprezece ani. De Iancu mai că uitasem. Dar după ce-am luat Chioaia dela frate-meu Costache, venind într'o zi la Ieși după târgueli, m'am gândit să-i fac o vizită. Am aflat atunci că vânduse casa părintească și că din toată averea nu-i rămăsese decât o așchie de vie unde trăia retras cu câteva slugi bătrâne. Nu mai vedea pe nimeni, că era mândru și își ținea he-

ghemoniconu. Doar pela Prea Sfântul Episcop Sofronie se ducea din când în când de lua masa. Zicea lumea că l-ar fi ajutând și cu bani Episcopul, ceiace nu cred. Știu numai că se plimbau pe la mânăstirea Agapia și, de vorbă cu maica Melania care chip și glas de înger avea, multe sticle goleau. Și dacă auzea Iancu pre Melania popește cântând, foarte se întrista și numai ce făcea :

— „Să-i zică de lume, Inalt Prea Sfinte !"

Iar Sofronie : „Da' bine, Iancule, ce-o să creadă oamenii, nu te gândești la haina me?"

Și Iancu : — „Ușuuurel, Prea Sfinte, pre șoptite !"

Iar Sofronie nevoind să-i strice chefu' lui Iancu și astupându-și, chipurile, urechile :

— „Să-i zică, Iancule, să-i zică !"

Chiar când se mai întrecea Iancu de lasa vorbă să se abată taraful de lăutari dela Neamț pe la arhondaric, tot pentru el cânta, și numai la sfârcul urechii. Și nu lasa Prea Sfântul mâna jos, Doamne ferește ! Dar de se întâmpla, voind să facă sfânta cruce, să s'abată și până la neprihănitul său auz câte-un „Of ! Of ! Of !", se jura Botgros țiganul că ridica Sofronie ochii dela Melania în tavan mormăind :

— „Și nu ne duce pre noi în ispită !"...

Dar Iancu se avea bine cu Aglăița, fata mindirigiului din Tataraș. Era un drac de fată de vre-o șaisprezece ani, da 'nvârtea lumea pe degete. Și de unde avea de unde nu, trimetea Iancu

dela vie și curcani și răți și chisele cu dulcețuri și câte toate. Și se țineau coconii după mindirigiță ca puii după cloșcă, dar mai cu lipici ca Iancu nu se găsește — zicea ea.

Toate bune, gândea Iancu, dar eu bani de dat nu prea am. De unde atâtea mătăsuri, pălării, sulimanuri și alte asemine?

Și rugatu-s'au Iancu de Prea Sfântul Episcop Sofronie s'o spovedească pre ea și să-i spue: de-l înșală să știe și el. Ce i-o fi spus Episcopul Iancului nu v'oiu putea spune... dar după acea spovedanie și-o cumparat Aglăița casă 'n Beilic și rădvan cu patru suri și vezeteu în fireturi că tot târgu' urla.

Și când o auzit Iancu așa batjocură s'o făcut a nimic nu ști și s'o trântit la pat, scoțând vorbă că trage de moarte. Și chemându-l pe Sofronie să-i grijască sufletul creștinește așa i-o spus:

— Pacat este, Prea Sfınte, a săpa groapa altuia?

— Pacat, Iancule!

— Dar a râvni la muierea lui, precum la sfânta scriptură scrie?

— Pacat, Iancule! a zis Sofronie, dar mai cu jumătate gură.

— Păi, să-ți spun Prea Sfinte... Aveam și eu o țiitoare și cum legasem prieteșug c'un popă, îmi tot spunea femeia, de câteori mă vedea cu el: ,,Da' bine, Iancule, nu ți-i scârbă să te

plimbi tu cu-așa pocitanie? Că era popa cârn ca Sfinția Ta, și roș ca dracu!"

Sofronie tăcea.

— ...Nu vezi tu — zicea ea — că-i păros ca dihăniile pădurii și cată la om ca haiducul când ie să-l prindă potera?"

Sofronie tăcea...

„Amarnic mă necăjam auzind așa urîte vorbe și-o tot ocăram că nu se cade să spue-așa de-o cinstită față bisericească... Da' poate că știi ceva, Prea Sfinte... ori... mi se pare mie",— făcu Iancu.

Iar Sofronie: — „Te potrivești la lume, bre! Te știam om deștept!..."

— Stai, Prea Sfinte, că nu-i gata. Să vezi! Că de unde muerea nu-l scotea din pocitanie și dihanie păroasă, — ce-au făcut, ce-au dres nu știu, da' haramu' de popă care zicea că mi-e prietin au cumpărat-o pre ea cu arginți..."

Și zicând aceste o sărit Iancu din pat și smoc! în barbă. Țipa Sofronie ca'n gura șarpelui: — „Iartă-mă, Iancule, că mult bine ți-oiu face!..." Dar Iancu trăgea nu se 'ncurca, și în fața slugilor l-au brâncit pe scări și l-au stupit pre el în barbă.

N'o mai eșit Iancu de-atunci din via lui dela Socola decât hăt!, târziu, când o pornit aici la Chioaia, unde și-o dat obștescul sfârșit.

Fie-i țărna ușoară!"

INELUL MARGHIOLIȚEI

CAP. I.

In care nu se spune mai nimic.

Nu era nici Marghiolița ușă de biserică, dar și conu Todiriță prea o sâcâia cu bănuelile lui neroade. Drept e că-i și greu să nu fii bănuitor, cu-așa cucoană, mai ales când ești om cam trecut cum era conu Todiriță, chel și pe de-asupra c'un pântec ca al dumisale, vorba hatmanului Budușcă: „încap în el două vedri di Cotnar și mai rămâni loc și di cafeli". Marghiolița să tot fi avut douăzeci și trei de ani, dar nu-i dădeai mai mult de șaptesprezece. Oricât s'ar vedea omul altfel de cum îl văd alții și cu toate că istețimea nu era darul de căpetenie cu care Dumnezeu l-a miluit pe conu Todiriță, simțea el bine că 'n mare primejdie s'a vârît pășind spre altarul sfintei Mitropolii, mână 'n mână cu Marghiolița, în fața întregei protipendade, în strae de mire. Când a pășit Marghiolița pragul sfântului lăcaș au înmărmurit toți. Era Marghiolița — ce-i drept — frumoasă coz, dar mai mândră părea încă alături de conu Todiriță. Câteva cucoane bătrâne numai bârfeau între ele, zicând că tre-

bue să fie ea soiu rău ca să aibă atâta îndrăzneală luându-l pe conu Todiriţă şi că oricât ar fi risipit averea conu Leonaş (tatăl Marghioliţei), dacă era pe căpătuială, s'ar fi găsit atâţia feciori de boeri mai tineri s'o ceară şi chiar de nu i-ar fi adus niciunul belşugul din casa lui conu Todiriţă, fiind conu Todiriţă cel mai avut boer din Ieşi, în sărăcie tot n'ar fi trăit. Dar când i-a întins conu Todiriţă mâna Marghioliţei şi şi-a făcut loc cu ea prin boerimea ce se despărţise pe două rânduri, închinându-se până la pământ, au amuţit şi ele, pentru a-şi urma însă bârfeala îndată ce mirii au trecut pe dinaintea lor, pe când celelalte cinstite feţe bufneau de râs fără sfială. Bietul conu Todiriţă, auzind în urma lui şoapte şi chicoteli, într'atâta s'a zăpăcit, încât mai-mai să cadă în faţa altarului, împiedecându-se în covor. Nici nu mai auzea săracul ce cântau preoţii şi numai în pământ se uita; iar când i-a pus înalt prea sfântul Mitropolit cununa pe cap, i se părea nenorocitului că se prăbuşeşte catapiteasma peste el.

Povestea cucoana Catinca Armaşu, după nuntă, că văzându-l postelnicul Grigore pe conu Todiriţă cu cununa pe cap, să fi zis, măcar că-i era prietin bun lui conu Todiriţă, cătră Ionaş comisul: „Noroc, bre, câ nu stau mirii cu cununa pi cap tătâ noaptea, câ de-ar prinde-o şi'n ţânti di fruntea lui Todiriţâ, tot i s'ar sui în bagdadii, câ nu sâ poati sâ nu-ţi iasâ coarni di cerb lângâ-aşa căpriorâ".

CAP. II.

In care se spune ceva.

Inebunise de-a binelea conu Todiriţă, după cununie. De unde înainte nu-şi vedea decât de moşii şi trebi, şezând cu lunile casele dumnealui din Sărărie cu obloanele trase, acuma zbârnâiau ca stupul de lăutari şi ţopăială. Nu era zi lăsată de Dumnezeu să nu aibă conu Todiriţă cincisprezece-douăzeci de musafiri la masă şi tot de cei cu poftă la mâncat şi sete mare, că-i secaseră 'ntr'o iarnă beciurile dela două vii. Când dădea baluri (şi se ţineau balurile lanţ în casa din Sărărie), se umplea ograda de trăsuri, ba se'n şirau şi 'n uliţă până-aproape de Târgul Cucului. Se 'nvârtea Marghioliţa printre musafiri ca o zvârlugă; iar când vre-un târnăr îi cuprindea mijlocul mlădiu şi subţire şi porneau la dans, picioruşele ei zburau în pantofii de atlaz negru pe podelelele lustruite, alungându-se ca doi lăstuni pe luciul unei ape liniştite. Conu Todiriţă se topea pe picioare văzând-o. Şi dacă nu era în târgul Ieşilor boer pe care Marghioliţa să nu-l fi fermecat cu glasul ei îngeresc şi cu drăceştile ei priviri, subt care inimile se topeau ca nămeţii, conu Todiriţă în schimb îi înveselea pe toţi.

*

Marghioliţa şezuse şase ani în pension la Paris şi adusese în jalnica Moldovă obiceiuri în faţa cărora cucoanele bătrâne holbau nişte ochi cât

cepele şi pe care nici conu Todiriţă nu le-ar fi suferit, dacă Marghioliţa n'ar fi fost Marghioliţa.

Marghioliţa îşi turna zilnic în bae câte-un şip întreg de apă de lavandă, adusă anume în lădiţi din „Rue de la Paix". Marghioliţa eşea la plimbare călare, cu fusta despicată, încălecând (auzi dumneata?), ca băeţii. Marghioliţa dansa cancanul zvârlind picioarele mai ceva ca Bichette. Durand dela opereta franţeză. Marghioliţa se scălda 'n Prut într'o fustişoară roşă ca pentr'un copil de trei ani şi se 'nvârtea printre bărbaţi, fără ruşine, desbrăcată şi cu picioarele goale în papuci de pânză albă, brodaţi cu roş. Văzând-o aşa polcovnicul Cernatovski, pe când vorbea cu coana Catinca Armaşu a 'nceput a bâlbâi. Coana Catinca a stupit şi-a 'ntors capul în altă parte. Dar şi conu Todiriţă se ţinea scaiu de Marghioliţa, de par'c'ar fi înghiţit amîndoi o aţă şi n'o slăbea din ochi nici cât ai suci o ţigară când juca. Şi dacă se 'ntâmpla, ferească Dumnezeu, s'o peardă din vedere ceva mai mult, se strecura conu Todiriţă printre dănţuitori ca prepelicarul prin popuşoae, întrebând în dreapta şi 'n stânga: „Mă rog matali, n'ai văzut cumva pi Marghioliţa, câ tari s'o 'ncălzit sărăcuţa la danţ şi vreu sâ-i pun un şal pi umeri câ-i gingaşă foarte şâ mi-i c'a lua-o vre-un junghi". Şi când o găsea, ţine-te întrebări ticăite şi vorbe urâte şi bodogăneală. Nu-i vorbă că nici Marghioliţa nu se lăsa-mai prejos şi la urma urmei tot pe-a ei eşea, că nu mai ştia omul cum s'o 'mpace; dar câte

odată îi venea și Marghiolițel să-și iee lumea 'n cap și să-l lese 'n plata Domnului cu tot cu moșii, cu grajduri și acareturi. Intr'o zi, când o scosese conu Todiriță din sărite, a căzut Marghiolița la picioarele icoanei maicei Domnului și de față fiind Ioana Buhuș care-i era cea mai credincioasă prietină și dela care am și aflat toate acestea, așa s'a rugat:

„Maicâ Precistă, îndurâ-ti di roaba ta Marghioala; fă-mâ, sfântă ficioară, puf di păpădii șâ zâ vântului sâ mă ducâ, ducâ, pănâ la capâtu' pământului, sâ scăp di pacostea asta di Todirițâ, câ întru 'ntr'un pacat cu el: fac moarti di idiot!"

Spunea Ioana c'ar fi dojenit-o atunci zicându-i: „Taci, Marghiolițâ, câ ti-audi Dumnezeu șâ-i mari pacat sâ vorbești așa în fața sfintilor icoani șâ încâ 'n zâ di sărbătoari (era de sfânta Maria mică)". Marghiolița a izbucnit în lacrimi (era iute, dar nu rea) și și-a deșertat toate necazurile în poala Ioanei, spunând că lumea o crede fericită, dar că numai ea știe câte 'ndură dela Todiriță. Nu-i era Marghiolițel ciudă că o bănuește conu Todiriță, dar o bănuia pe nedrept și când nu trebue. O bodogănea câte o săptămână 'ntreagă pentrucă a dansat prea mult cu unul sau cu altul care n'o ispitea nici măcar cât conu Todiriță (și se știe că n'o răscolea conu Todiriță mai mult ca un momițoi dela iarmarocul din Vaslui), și când era de ce să-și pue mânile 'n cap, lui conu Todiriță nu-i abătea să zică te miri ce.

Așa, odată, când l-a chemat pe conu Todiriță cu nepusă masă la curtea domnească să-i dẹa o tabachere dela Sultan (zic unii că și chemarea asta cași tabacherea a fost pusă la cale de berechetul de Iancu Durău) și-a lăsat-o pe Marghiolița acasă numai cu Iancu, n'a bănuit conu Todiriță nimic (poate fiindcă-i era Iancu Durău nepot de vară). Și dac'ar mai fi zăbovit conu Todiriță numai cât să-i strângă lui Iancu chinga la șea cine știe cum i-ar fi găsit că-i îngheață Marghioliței s'acuma sângele când se gândește la ziua ceia.

De altfel, conu Todiriță era și el om ca toată lumea și toată lumea greșea la fel. Câte comèdii nu s'au scornit pe seama Marghioliței și mie mi-a spus Ioana care știa mai bine, că nici pe sfert nu-s adevărate.

Și asta-i cu putință.

CAP. III.

In care se spune tot.

Conu Todiriță nu arătase prea multă tragere de inimă pentru învățătură. Măcar că avusese dascăli buni și de tot felul, franțuzește nu știa mai deloc. Indruga el acolo câteva vorbe, dar numai el știa ce spune, atâta le alătura de rău și le rostea de pocit. Având odată Marghiolița fierbințeală, nu i-a scris el doctorului Dramez: *Venez vite docteur, Marghiolița en chaleur*?

Amarnic se căia conu Todiriţă de lipsa asta, dar îi era căinţa cam târzie. Mai ales când o auzea pe Marghioliţa vorbind franţuzeşte cu ofiţerii ruşi şi cu alţi musafiri de samă, mult sânge rău îşi făcea şi cu mare jale îşi aducea aminte de vorbele cucoanei Viorica (repausata dumisale mamă), care glas de prooroc avusese când îi spunea: „Nu 'nvăţa, Todiriţă mamâ, nu 'nvăţa dar ţini minti vorbili meli: ar' sâ vìi vremea sâ fii şâ tu om la casa ta ş'ai sâ ti 'nsori şi tu c'o fată di boer câ ştiu câ n'ai sâ iei o ţâgancâ. din Cioca-Boca. Crez oari câ bini-o sâ-ţ şadâ când ţâ-i auzâ cucoana vorbind cu lumea şâ tu ai sâ taci mâlc ca un purcel fript cu morcovu'n gurâ?".

Dacă conu Todiriţâ s'ar fi mulţămit numai să-şi amintească, să ofteze şi să tacă, n'ar fi fost nimic. Dar nu. De câte ori îi veneau în amintire aceste înţelepte vorbe, conu Todiriţă se 'nfierbânta şi-l apuca un fel de ciudă. Atunci pretindea el că ştie franţuzeşte şi se făcea de râs. Nu era zi în care să nu iasă o nouă snoavă despre franţuzeasca lui conu Todiriţă. Ajunsese hazul târgului şi ruşinea familiei. Cât nu i-a spus Marghioliţa, cât nu l-a dăscălit Iancu Durău, cât nu l-au rugat celelalte rude degeaba. Conu Todiriţă nu vroia să ştie nici în ruptul capului. Şi cum vorbele pe care le ştia conu Todiriţă nu erau mai multe ca firile de păr pe care le avea în creştetul capului, toată lumea le cunoştea. Nici străinii nu se mai minunau, de oarece li se spunea dinainte ce-o să-i întrebe conu Todiriţă

pe franţuzeasca lui când or intra în casă. Pentru o întrebare avea mai ales conu Todiriţă mare slăbiciune. Dacă-i venea un musafir mai simandicos, conu Todiriţă vroia să-l întrebe dacă-i însurat. Zadarnic s'a necăjit cu el Marghioliţa o dupămasă întreagă arătându-i cum se spune asta pe franţuzeşte, conu Todiriţă tot cum ştia el întreba, zicând apăsat şi oprindu-se după fiecare vorbă: *Vous etes femme?* După aceia se întorcea mulţumit cătră Marghioliţa căreia-i plesnea obrazul de ruşine: „N'am zâs bini, Marghioliţo?"

Dacă se întâmpla însă ca musafirul să vie cu cucoana, conu Todiriţă o schimba, adresându-se dumneaei: „*Vous etes enfants, Madame?*"

*

Dar la o masă la beizadea Mitriţă [1]), conu Todiriţă s'a întrecut pre sine. Printre preacinstiţii oaspeţi erau: consulul francez Armand de Ribes, Epaminonda Arghiropulos, consul grecesc, aghiotantul domnesc Vasilică Bogdan, polcovnicul Cernatowski, generalul Vladimir Vladimirovici Feodorov, Ioana Buhuş, Marghioliţa, conu Todiriţă şi alţi câţiva mai mărunţi. Conu Todiriţă, ca boer de mare vază, era aşezat în dreapta beizadelei, şi 'n faţa polcovnicului Cernatovski.

---

1) Inutil să spunem că *toate* numele proprii sunt fanteziste. Autorul le-a ales anume aşa pentru a irita specialiştii. Numele Domnului ţării e de asemenea evitat în tot cursul povestirii.

Pe la sfârşitul mesei, beizadea Mitriţă a prins a lăuda averea lui conu Todiriţă, zicând că nici în Moldova nici în ţara românească nu e boer să aibă mai multe moşii şi cucoană mai frumoasă ca conul Todiriţă. Polcovnicul Cernatovski, din răutate se vede (neştiinţă nu putea fi, că-l cunoştea demult pe conu Todiriţă) întrebă: „*Ccmbien de terres avez-vous en somme, Monsieur Toderitza?*"

Conu Todiriţă se făcuse stacojiu ca ouăle de Paşti şi căuta să recapituleze întrebarea repetând-o şi îndoind deasupra mesei, la fiecare cuvânt câte un deget plinuţ ca un cârnăcior de Cernăuţi, — fără s'o audă pe Marghioliţa când i-a suflat: *Trente*!—: *Moi*, *combien*, *terres*, *somme* după care a răspuns răstit: *Niet*! Când a spus *niet*, dând cu palma 'ntr'o parte caşi cum ar fi vrut să răteze ceva, a lovit conu Todiriţă sticla de vin răsturnând-o pe faţa de masă. Asta le-a îngăduit boerilor să pue râsul pe seama vinului zicând: „Nu-i nimic, coane Todiriţâ, sâ fìi cu noroc". Făcându-se zgomot şi vorbă, Marghioliţa a cercat să-i şoptească ceva mai tare *Trente, cretin*! Şi când s'a auzit vocea lui conu Todiriţă, bucuros că poate răspunde, tunând peste larma râsetelor şi adresându-se polcovnicului cu vorbele: *Trente, cretin*! — hohotele nu se mai sfârşeau. Şi nu s'au potolit decât atunci când Marghioliţa i-a spus polcovnicului, puţin înţepată: „*Il faut l'excuser, colonel, il n'a pas l'habitude de parler le francais*".

Scene de felul acesta se petreceau cam des și nu-i plăceau deloc Marghioliței.

*

Ceiace-o întărta mai mult pe Marghiolița împotriva lui conu Todiriță era obiceiul ce-l avea, urmărind-o pas cu pas (prost obiceiu). La urma urmei mai mergea s'o ducă la petreceri și la prăvălii, dar călare?

Ședea conu Todiriță pe cal ca un sac plin burduf cu făină și după doi trei pași de trap sufla mai rău ca iapa. Intr'o zi i-a și spus Marghiolița: ,,Bini, omule, minti ai sau miez di nucâ, sâ mă faci di râsu' lumii, ținându-ti di mini calari, când tot târgu' știi câ n'ai încălicat di când ești? Dacâ mi-ar fi mìi sâ ti 'nșăl, crezi tu c'ași faci-o la Copou, di-a calari și cu cinci di-odatâ? Dacă vrai numai s'asculți ci vorbesc, tot digeaba vii, căci ofițerii nu știu românești; iar franțuzăști tu nu 'nțălegi nici cât Căițoi sufragiul!" Lui conu Todiriță i se sui sângele 'n obraz: ,,Ba sâ mă erți mătăluțâ.Adivarat câ nu pre pot vorbi, da' di priceput pricep tăt". Marghiolița zâmbea: ,,Bini, Todiriță, dacâ pricepi tăt, fă cum ță-i voia matali".

*

De călărie n'avea dreptate Marghiolița să se jăluie, căci mult bine i-a prins în căsnicie. Iată cum.

Trecuse mai bine de-un an dela nuntă. Porniseră la plimbare călări, Marghiolița, generalul

Vladimir Vladimirovici și bine-înțeles conu Todiriță. In ziua ceia, fiind Marghiolița mai cu toane ca de obiceiu, i-a purtat pe-amândoi vre-o două ceasuri pe toate cociaurile și când, la 'ntors, și-a pus calul în trap pornind cu generalul alături și făcându-se a nu băga de seamă că pe conu Todiriță îl treceau nădușelile și că de-abea se mai putea ține cu amândouă mânile de oblânc. Conu Todiriță s'a chinuit el cât s'a chinuit, dar când a simțit că de mai face-un pas cade jos, a prins a se ruga: „*Arretez, mon general, că mi-i schinarea ferfeniță*".

*

Ajuns acasă căzut-a conu Todiriță la pat și-o săpămână întreagă s'a tot văitat de șele. Trei zile cât a zăcut, Marghiolița nu s'a mișcat dela capul lui. Atâta se trăsese sărmana de nesomn că s'a speriat conu Todiriță. Dar văzându-l pe picioare s'a grăbit Marghiolița să-i spue că, de 'nțelege să se mai poarte cu ea ca până acuma, ea se 'ntoarce acasă. E timp să spunem că conu Leonaș intrase tovarăș pe vre-o zece moșii cu conu Todiriță, iar Măria Sa Domnul îl făcuse și hatman pe deasupra.

„Așă? — răcnea conu Todiriță. — Acuma vrei sâ mă leși? Poftim di cearcâ dacâ-ți dă mâna și-om vide noi di-ț dă Mitropolitul dispărțănie". Marghiolița fierbea: „Ba ți-o da ții tata vre-o câteva pàlmi câ știi câ nu-i di giumit cu el. Mai bini mă omor dicât sâ mă faci tu di râsu' târ-

gului". Văzând-o în halul acesta conu Todiriță o 'ntoarse: „Da' spuni, sufletălule, cum ti fac eu di râs, saracu' di mini; spuni, puișorule, cu ce ți-am greșit câ n'oiu mai fàci!" — Marghiolița începu să plângă. Conu Todiriță nu mai pricepea nimic. O luase de mijloc și-i alinta părul fără să scoată o vorbuliță. Abea atunci începu Marghiolița cu glas prefăcut: „Imi dau foarti bini samâ, Todiriță, câ-ț vini foarti greu sâ 'nțălegi ci-ț spun. Nu câ n'ai ave minti sâ pricepi orci (lui conu Todiriță îi creștea inima), da' ai primit cu totu' altâ educàții dicât mini (conu Todiriță făcea ochii mari). In Franța, undi-am învațat eu, barbatu' și fimeia una sânt. Iți dai tu samâ ci 'nsamnâ asta, Todiriță? (conu Todiriță aproba). Ințăleg s'o țâi barbatu' în frâu pi una ca Smărăndița, pi Mărioara sau pi Ilenuța. Acelea nici la părinții lor în casâ n'o văzut altceva și nici n'au di unde sâ știi câ poati fi și almînterl. Fărâ îndoialâ câ nici lor nu li plàci sâ fìi roabi. Sâ răzbunâ șâ eli cum pot. Da' eu? Știi foarti bini câ tata sâ purta cu biata mamă cum s'ar purta c'un prietin. Di două ori m'o dus e singuricâ la școalâ la Paris și, slavă Domnului, era — Dumnezău s'o erti — o sfântă (în asta, spre cinstea ei, se 'nșela puțin Marghiolița). Ci încrederi vrai sâ mai aibă oaminii în mini, când tu sîngur li dovidești câ nu ai nici una? Crezi mata, Todiriță, câ mi-ași da eu osteneala sâ ti 'nșăl? Dacâ mi-ar fi sâ ti las, ti-aș lasa șâ pàci. Ci-mi poț fàci? Dacâ stau cu mata e câ

așa mi-i placul șâ mata nu trebui sâ mi-l strici cu purtărili matali. Undi-i scris di-o pildâ câ dacâ mii-mi placi sâ călăresc, trebui sâ-ț placâ și matali? Nu-ț placi sâ 'ncalici, nu 'ncă lica. Nici mii nu-mi vini — credi-mâ — sâ văd câ din pricina me faci ceia ci nu-ț placi. Crez câ micâ mi-o fost grija când ti-am văzut la pat? Dacâ matà fumezi ciubuc, trecutu-mi-a mi prin cap sâ fumez șâ eu ciubuc, ca sâ fac la fel cu mata?"

*

Din acea zi n'o mai întovărășea conu Todiriță pe Marghiolița decât la baluri și la vizite. Incolo, umbla Marghiolița singură sau cu prieteni și'n trăsură și calare și pe jos, în toate zilele și 'n toate părțile.

Târgul a 'nlemnit.

Coana Catinca Armașu, cunoscându-l pe conu Todiriță din copilăria lui, și-a îngăduit a-i spune neted: „Da' bini, Todirițâ, ai înebunit la bătrânețâ? Cum îț leși tu frumusețâ di nevastâ sâ umbli lela toatâ zâulica? Tu nu vezi câ roesc fanții în juru' ii ca trântorii după matcâ?" Dar conu Todiriță i-a tăiat-o scurt: „Ia lasâ-mâ, coanâ Catincâ; ci, Doamni iartâ-mâ, altâ treabâ n'ai? Fiicari trăești cum vre Ci? Marghiolița-i fimei ca celilalti? Ari educație franțuzascâ! Altâ creștiri, alti obiceiuri. Di mă 'nsuram cu alta știem eu cum s'o țân. Intăleg s'o păzascâ. pi una ca Smărăndița, pi Mărioara, pi Ilenuța. Cu Marghiolița-i altceva".

Coana Catinca şi-a făcut cruce şi n'a mai zis nimic; dar a umplut târgul că: „zârghita ceia di Marghioliţa l-o scos din minţi pi bietu' Todiriţâ. Să-l auzi vorbind, cocoanâ dragâ, şi sâ nu-ţi crez urechilor" — spunea ea. „Apoi sâ vorbim drept: asta-i fimèi pentru el? Lui i-ar fi trebuit o fatâ liniştitâ şâ mai în puterea vrâstii, ca Nataliţa (o nepoată a cucoanei Catinca), nu o smintită ca aiasta. S'o fi văzut mata la 'nceput pi Marghioliţa: na-i mai cunoaşti-o di smeritâ şi prifăcutâ ci-mi era. Todiriţâ 'n sus, Todiriţâ'n jos, şâ din vo.ba lui nu işă. Da' dac'o văzut că diochetu' di tat-so s'o făcut averea la loc, acuma cântă e în casâ. Cine-ar mai fi crezut una ca asta? Sâ sâ pue Todiriţâ tovarâş c'un calic ş'un strâcat ca Leonaş. Şâ sâ mai stărui încâ la Vodâ sâ-l facâ hatman? Fi-ar hătmănia di râs. Dacâ s'o mai auzât! Iaca aşa, cucoanâ dragâ (sau cucoăni, după cui vorbea), ci-ş fàci omu' sîngur, nici dracu' nu-i fàci; vezi mata? Di spus i-am spus; da' ai cu cine ti 'nţălegi? Treaba lui! Cum ş'a aşterni, aşa a dormi; dacâ l-a mai lasa sâ doarmâ".

Nu era zi şi nu era casă boerească în care câte-o cucoană Catincă (şi mai erau slavă Domnului) să nu vorbească la fel.

*

Fapt e că mult se schimbase conu Todiriţă în cei patru ani, care-au trecut dela sfada cu Marghioliţa. Cele câteva fire de păr ce-i mai ră-

măseseră la tâmple s'au înălbit de-abinelea şi pântecul îi mai crescuse parcă puţin şi se ţuguiase nu ştiu cum în jos. Şederea şi mai ales băutura (luase obiceiu de bea vutcă, pe nică pe ceas rămânând singur) îl muiaseră de tot; aşa că conu Todiriţă călca legănându-se ca o raţă leşască şi târâia picioarele de parcă lanţuri nevăzute i le-ar fi tras la pământ. La 'nceput, când se scula Marghioliţa dela masă şi pleca la plimbări călare, c'o droae de berbanţi după ea, ca să se 'ntoarcă pe 'ntuneric, a mai cercat el conu Todiriţă să mârâe, dar fără mult curaj. Când şi-a dat seama însă, că altfel nu-i chip şi că Marghioliţa e 'n stare să-l lese, nici n'a mai crâcnit; da 'n sufletul lui numai el ştie ce era. Când o vedea cu rochia cea despicată, sărind sprintenă 'n şea şi eşind pe poartă, i se umezeau ochii şi rămânea aşa 'n cerdac, oftând amar. Era el sigur că de 'nşelat nu-l înşală, dar tare i se mai urà singur singurel şi pustie-i mai părea casa fără Marghioliţa. Doar cu ghiordumul de se mai lua puţin Avea partidă cu câţiva boeri bătrâni, în fiecare zi, la el acasă. Nu scotea conu Todiriţă o vorbă de leac în tot timpul jocului, afară decât spunea feciorului să mai aducă vutci sau cafele; iar când se 'ntorcea Marghioliţa, putea să piardă, putea să câştige, lăsa jocul şi pornea, târâş-târâş, să-i iasă înainte. Dacă se 'ntâmpla să n'aibă pe cine lăsa să joace în locu-i, îşi cerea conu Todiriţă ertăciune, zicând: ,,Nu vă fie cu supărari, boeri dumneavoastrâ, 'om urmà mâni". Boerii

se deprinseseră cu asta în atâţea ani de zile şi, tăcuţi, se ridicau dela masă, schimbând priviri pline de 'nţelesuri.

*

De-o bucată de vreme începuse Marghioliţa a nu mai eşi singură în fiecare zi. Ba, câteodată chiar, fără să poftească lume la ea, rămânea şi câte două-trei zile 'n casă, cu conu Todiriţă numai. Intinsă pe divanul din odaia turcească, îi traducea romane franţuzeşti, cu multă chibzuială alese. In mai toate era vorba de femei persecutate de bărbaţi neciopliţi şi aprigi, de fete înşelate, de seducători perfizi, de neînţelese soţii model, ş'aşa mai departe. Lui conu Todiriţă nu-i putea intra 'n cap cu nici un preţ ca un om să poată scorni asemenea scrieri aşa dela dânsul, şi, crezând în adevărul acelor istorii, foarte se 'ntrista conu Todiriţă ascultându-le.

Pentru zilele pe care le petrecea stând în casă, numai el şi Marghioliţa, nu mai ştia conu Todiriţă ce mulţămire să-i facă Marghioliţei. Câteodată nici nu 'ndrăznea să creadă c'o asemenea fericire poate să ţie. Atunci, cuprins de frică parcă, o 'ndemna el singur să mai iasă la plimbare, dacă i s'a urît în casă, de-abea aşteptând însă să-i răspundă Marghioliţa că nu vrea. Şi nu isprăvea Marghioliţa un roman de cetit, fără să nu-i aducă conu Todiriţă ba un cal arăbesc, ba o brăţară, ba oine ştie ce alt dar de preţ. Iar când, într'o dimineaţă, în vreme ce luau

amândoi cafeaua'n cerdac, i-a spus Marghioliţa că trebue să vie Iancu Durău şi generalul Vladimir Vladimirovici s'o iee la călărie, dar că-l roagă să le spue că nu i-i tocmai bine şi că nu-i poate primi, asta pentrucă vrea să stee acasă numai cu el, conu Todiriţă s'a pierdut de tot cu firea.

Mai vorbind ei atunci de una de alta, conu Todiriţă întrebă şi el aşa, dacă n'ar vrea Marghioliţa să petreacă sărbătorile Paştelui, care se apropiau, împreună, la via dela Şorogari.

Via dela Şorogari îi era lui conu Todiriţă mai dragă decât toate. I-o dăduseră părinţii când împlinise optsprezece ani. Era mai sprinten pe-atunci şi-i mijea musteaţa. Se vedea ş'acuma stând sub nucul de lângă cramă ascultând cântecele fetelor ce se 'ntorceau dela cules, pe când pe dealul din faţă apăreau şi dispăreau chipuri fioroase în jurul focurilor de strujeni.

In singurătatea lui sălbatecă, ce dulce i-ar fi sunat atunci o vorbă bună din gura unei femei iubite. Acuma, gândul acesta îndepărtat se putea împlini aevea.

Marghioliţa strâmbă din nas: „Ci ţi-o mai vinit cu via ceia, omule? Nu ştii câ nu pot s'o sufăr? Mai bini-am da-o di pomanâ dicât sâ stăm vre-odatâ 'n e!"

— „Ei, şâ dacâ ţ-oiu faci-o eu matali pi plac, Marghioliţo, ci-mi dai?" — făcu conu Todiriţă zâmbind c'o întristată şiretenie.

— „Mai digrabâ-l faci pi postelnicu' Grigori

om di duh șâ pi coana Catinca Armașu' sâ nu bârfească o zî, dicât pi mini sâ 'ndrăgesc pustietatea ceia" — răspunse Marghiolița, țâșnind în casă, pecând generalul Vladimir Vladimirovici și Iancu Durău intrau pe poartă în pasul cailor, înaintând spre conu Todiriță care din capul scărilor, unde le eșise întru întâmpinare, le făcea semne de bun venit și adânci temenele.

*

De vre-o câteva zile ochise Marghiolița un inel c'un briliant cât bobul de fasolă și limpede ca ghiața. Multor cucoane le curgeau ochii după el și poate că demult ar fi strălucit el pe degetul domniței Liliana, de n'ar fi fost atât din cale afară de scump. Altădată conu Todiriță nu s'ar fi gândit deloc la scumpete, dar dac'ar fi dat trei mii de galbeni pe inel, ar fi rămas fără para chioară 'n casă, de oarece se întrecuse în cheltueli peste puterile sale în anul acela și până la ridicarea câștiului avea să mai curgă multă apă pe Bahlui, măcar că-i Bahluiul aproape sec. S'a gândit el, conu Todiriță, ce s'a gândit, dar acuma găsise. Fără multă vorbă, după sfatul lui Lehrer-Naftulea Kiva, via dela Șorogari trecu în stăpânirea lui Kir Axinte Cuțarida pe prețul inelului.

*

Când s'a 'ntors conu Todiriță acasă cu inelul, însera. Marghiolița, în fața oglinzii, pe-un scăunaș mic și fără spetează, își desfăcuse cozile

aurii ce atingeau pământul, închipuind în lumina micșorată câteva raze pe care apusul le uitase pe covor, în preajma ei. Conu Todiriță nu mai putea de nerăbdare. Privirea lui se opri pe umbra neagră pe care brațele Marghioliței, ca două gâturi de lebădă împreunate după ceafă, o lăsau să se vadă subțiori.

— „Mai ții minti, Marghioliţo, — vorbi el cu glas tremurat, câ ț'am făgăduit sâ-ț fac via dila Șorogari plăcutâ? Iacâ-tâ-o, ț'am adus-o". Și-i întinse cutioara de catifea albastră cu giuvaerul.

A roșit de plăcere Marghiolița, când a deschis cutia și sărind de gâtul lui conu Todiriță se prefăcea că-i pare rău: „Vai di mini și di mini, Todirițâ dragâ, sâ poati sâ dai tu via pentr'o podoabâ? Dacá știem una ca asta, zâu câ nu-ț mai spunem". Dar conu Todiriță a cuprins-o în brațe, șoptind: „Di-aș fi dat tăti moșiile pi petricica asta și tot nu-mi pàrè rău, câ știu cât di mult ț-o plăcut când ai văzut-o. Da' ti rog șâ eu ceva, Marghiolițo. Când or vini barbații sâ-ț spui vorbi vicleni, uitâ-ti la inel șâ adâ-ț aminti ci amărăciuni mi-ai faci di ti-ai potrivi lor". Marghiolița încruntă sprincenele: „Ci-ți mai treci și ții prin cap. Todirițâ" — și-l sărută pe obraz, astupându-i gura cu palma ei parfumată.

Nu isprăvise bine vorba și la ușă se auzi glasul Ioanei care întreba dacă poate să intre. Răspunzând Marghiolița că da, Ioana intră făcându-i un semn care vroia să spue că conu Todiriță e

de prisos. Marghiolița îl rugă să treacă puțin în salon că vin și ele cum și-a isprăvi de pieptănat părul. Cu inima bătând de fericirea ce o trăise, conu Todiriță plecă, să-și aprindă un ciubuc. Cum a eșit conu Todiriță, Ioana vârî Marghioliței în bluză un răvaș pe care-l scosese dintr'o carte, și-i șopti ceva la ureche. Marghiolița o sărută. Apoi, intrară amândouă în salon, vorbind cu glas tare despre lucruri neînsemnate.

*

Mihai Boian, vărul Ioanei, de-abea întors dela învățătură dela Paris, fusese prezentat Marghioliței de Iancu Durău într'una din plimbările ei la Copou. Era un băiat de vre-o optsprezece ani, înalt, subțirel și cam palid la față. Avea ochi albaștri, gene lungi, părul negru, lucios și dat pe spate : chip de copil suferind. La vederea Marghioliței, într'atâta s'a zăpăcit, încât i-a răspuns deandoaselea și îngăimat la cele câteva întrebări pe care ea i le-a pus, cu bunăvoință doar — simțise și Iancu. Ajuns acasă s'a spovăduit Ioanei. Părea rușinat, îndurerat chiar că trebue să-i fi lăsat Marghioliței o amintire atât de proastă. Spunea că mult ar vrea să-i scrie, faptă la care Ioana l-a îndemnat, îmbărbătându-l și luând pe sama ei să ducă scrisorile. A mai văzut-o Mihai Boian pe Marghiolița de vre-o câteva ori pe la sindrofii, dar când se simțea în stare să-i vorbească, nu putea rămâne singur cu ea, când rămânea singur cu ea îi pierea îndrăzneala. De

scris însă, îi scria mereu prin Ioana, care sfârşise prin a-și cam bate joc de sfiala lui neîntemeiată. Poate de-aceia și răvașul acesta din urmă era mai aprins ca toate celelalte. Atâta îl cetise Marghiolița că-l știa aproape pe dinafară. Il închise în sertarul unei mesuțe de abanos, a căruia cheie o ținea ascunsă. Apoi, își lipi fruntea de geamul ce da în livada din dosul casei, privind mult și cu gândul nicăeri goana liliecilor în înserare. „Ciudați copiii aceștia, — își zise deodată Marghiolița, ti scot din minți cu scrisul lor și cum ti zăresc li pieri glasul. Dacâ n'au îndrăzneală nici cât șoaricile cari roadi cașcavalul di pi masâ, di ci ti mai stârnesc digeaba? Ci Dumnezău, el nu 'nțelegi? Sau poati c'așteaptâ sâ 'ncep eu?" O vacă mugi în depărtare, apoi un zgomot de talangă se tângui din ce în ce mai slab. O trăsură hurui aproape de tot și se opri, se vede, la un vecin.

„Șâ ce priviri tristâ ari" oftă Marghiolița, trântindu-se pe divan și afundânou-și capul în pernele cu miros de colb.

*

Venind ziua învierii și întâmplându-se ca Domnul să fie sculat de pe boală la o moșie din țara de sus, nu i-au dat voie doftorii să vie la Ieși. De aceia toți boerii mai de frunte au fost poftiți, după slujba dela Mitropolie, să ciocnească ouă roșii și-un pahar de vin în palatul lui beizade Mitriță.

Se 'mbrăcase Marghioliţa în rochie de matasă, albastru închis, aproape negru, cu pieptul şi braţele goale şi, drept orice giuvaerică, inelul cu briliant. Mult i-a plăcut lui conu Todiriţă îmbrăcămintea aceia şi-i drept c'o prindea pe Marghioliţa, că-ţi venea s'o sorbi într'un pahar cu apă. Şi la urma urmei ce-i trebuiau podoabe, când ea le 'ntrecea pe toate?

Bine-a zis Iancu Durău când a zis că nici nu-i cuviincios a spune că Marghioliţa poartă podoabe şi c'ar trebui să se spue că podoabele o poartă pe ea. Dar conu Todiriţă nu se îndoia că Marghioliţa a pus numai inelul cel nou, anume pentru dânsul, ca să-i arăte cât de mult îl preţueşte.

Când suia conu Todiriţă cu Marghioliţa scările palatului, era un zgomot şi-o veselie că trebue să se fi auzit din Tataraşi. Unii dansau, alţii gustau câteceva la bufet, alţii se plimbau pe terasă şi prin grădină, iar vre-o câţiva se aşezaseră la joc în odăi mai retrase.

Zărindu-l pe Mihai Boian în picioare, la uşa salonului cel mare unde se dansa de zor, Marghioliţa păli şi simţi că ameţeşte. Cum conu Todiriţă intrase 'n vorbă cu beizadeaua, Marghioliţa luă de braţ pe generalul Vladimir Vladimirovici, spunându-i: „Hai şâ ni-om plimba olecuţă prin grădină, generali; vrai? Tari-i cald în odaia asta ş-aş asculta bucuroasâ niscaiva năzbâtii de-a matali".

Coanei Catinca Armaşu nu i-a scăpat turbu-

rarea Marghioliţei şi, punând-o în sama întâlnirii cu generalul, eşì după ei afară şì oprindu-se după leul de piatră din josul scărilor, nu-i slăbi din ochi.

Generalul era un om glumeţ şi foarte familiar cu cucoanele pe care le distra cu povestiri picante din numeroasele lui călătorii. Luând-o pe Marghioliţa de mijloc, cum îi era obiceiul, se îndepărtă cu ea pe-o alee lăturalnică.

Atâta i-a trebuit coanei Catinca: să vadă una ca asta cu ochii ei. S'a dus glonţ la conu Todiriţă şi trăgându-l deoparte n'a întârziat să-i spue cu surâsul ei răutăcios: „Educaţâi franţuzascâ, hai? Educaţâi franţuzascâ! O fi! Eu una ştiu că l-am văzut cum ti văd, pi generalu' Vladimir Vladimirovici di gât cu Marghioliţa prin grădină".

Lui conu Todiriţă i s'au muiat picioarele. Răsuflarea i se curmă.

— „Coanî Catincâ, ie sama: ai văzut cu ochii matali?"

Coana Catinca s'a înspăimântat. Ar fi vrut să dee 'napoi:

— „Di văzut i-am văzut, nu pot zâci... Asta nu 'nsamnî cini ştii ci, da' orcum pintr'o fimei di boer nu sâ cadi!"

Lui conu Todiriţă îi vâjâiau urechile. Dădu să iasă. Cucoana Catinca i s'a pus în faţă: — „Stăi, băetu' maichii, nu fă scandal câ ti faci di bagiocurâ şâ nu şădi bini".

Conu Todiriţă eşise.

Coana Catinca se luă câţiva paşi după el, apoi rămase locului în faţa nepoatei Nataliţa, care-i eşise înainte şi privea nedumerită că n'o vede coana Catinca măcar că la ea se uita, vorbind singură: „Cini m'o pus sâ-i spun acuma, cini m'o pus? Parcâ văd câ pănâ la urmâ tot pi mini mă scoati vinovatâ. Macar de-ar trimeti-o plocon acasâ".

*

Nu auzea Marghioliţa nimic din cele ce-i spunea generalul. Gândul ei era aiurea. „Hai ş'om intra, îi zise ea — s'o răcorit". Făcură înconjurul casei, intrând pe uşa din faţa aceleia pe care eşise conul Todiriţă.

Mihai Boian, luat cu nepusă masă de cucoane, juca „lancier"-ul pe care-l conducea Iancu Durău. Auzind glumele lui Iancu Durău (aceleaşi care o înveseliseră atâta altădată), Marghioliţei îi venea să ţipe de necaz. Veselul Iancu Durău îi părea nesuferit. Mihai Boian îşi muşcă buzele zărind pe Marghioliţa privindu-l ţintă, tocmai de pe locul pe care o aşteptase atât, dar n'avea ce face: jocul era deabea la început şi Iancu Durău nu uita o figură de l-ai fi picat cu lumânarea.

Marghioliţa eşi suspinând în grădină. Conu Todiriţă o căuta prin toate ungherile.

— „Vra sâ zâcâ asta erau plimbărili şi strâmbăturili şi tăti mofturili?" In mintea lui înebunită, o vedea pe Marghioliţa în braţele tuturor cunoscuţilor casei.

„Eu o cred fimei ditreabâ şi e mă faci di râsu' lumii. La gât cu generalul! La gât cu generalul!" Vorbele acestea se rostogoleau în capul lui conu Todiriţă ca nişte pietre de moară.

— „Şâ eu cari-o credem un copil. Acuma văd eu ci 'nsamnă apucăturili ii. De-aceia n'are e ruşini sâ iasâ dimineaţa 'n cămeşă înaintea lui Căiţoi. Fiindcâ-i ră, nu findcâ-i copilăroasâ! Azi generalu', eri altu', mâni cini ştii cini. Cum sâ mă 'nşăli e atâţa ani şâ eu sâ-i cred toati ca prostu'?"

*

Marghioliţa ajunsese la pavilionul din fundul grădinii. Il ocoli. Nici aici nu scăpa de muzica aceia îngrozitoare. Din când în când vocea lui Iancu Durău se auzea lămurit: „*Avancez, balancez, chaîne anglaise*!" Il avea încă în ochi pe Mihai Boian, alături de deşănţata ceia de Ilenuţa, când la o cotitură îi eşi înainte gâfâind conu Todiriţă: „Undi-i generalu'?" — răcni el de-odată. Cu gândul în altă parte şi nebănuind nimic din ceiace se petrece, îi răspunse Marghioliţa liniştit: „L-am lăsat în salonul di dans". Atâta prefăcătorie puse capăt răbdării lui conu Todiriţă. In culmea mâniei, ridică mâna şi se repezi să-i dee o palmă. Marghioliţa mai sprintenă se feri într'o parte şi conu Todiriţă, care se năpustise din răsputeri, se prăbuşi la pământ. Marghioliţa n'a mai aşteptat să se scoale şi i-a şi trântit două palme răsunătoare şi bine potrivite pe obrajii umflaţi ai lui conu Todiriţă.

„Indrăznești sâ râdici mâna asupra me, caraghiosule? se răstea ea tremurând toată,— socoţi tu câ fata hatmanului Leonaș, va suferi mai mult sâ stei subt un acoperiș c'un strâcat ca tini? Nu ţâ-i scârbâ, nerușinatule, sâ ti gândești la asămine porcării? Sâ mă bănuești pi mini c'un om care poati sâ-mi fii șâ tatâ? Ticălos, Mascarà!"

Dar pe când vorbele urâte, cădeau ploae pe capul lui conu Todiriţă, Marghioliţa băgă de samă că-i sărise inelul.

„Iaca, bini-mi pàri — zise ea cu ciudă — mi-o sărit inelu'. Asta-i pedeapsa lui Dumnezău. Ţâi minti ci mi-ai spus când mi l-ai dat. Ţi s'împlinești voia. Ai sâ ti 'ntorci sîngur acasâ, câ eu mă duc deadreptul la Șândriceni la tata".

Conu Todiriţă simţea că i se 'ntunecă mintea. Nu mai știa ce face, nu mai știa ce spune. Căzu în genunchi și cuprinzân u-i picioarele, îi săruta papucii.

„Iartâ-mâ, Marghioliţo gemea el — mă prăpădisâm cu firea. Bati-mâ, omoarâ-mâ, da' iartâ-mâ. Oiu puni tăti moșâili meli pi numili matali, oiu sta șâ la bucătărìi dacă vrei, n'oiu vini 'n casâ dicât când mâ-i chema mata, da' zâ câ ti 'ntorci, câ nu mai pot fără mata, Marghioliţo, mă prăpădesc, îmi fac samâ".

La câţiva pași, în spatele lui conu Todiriţă, Marghioliţa zărise briliantul, lucind ca un strop de rouă în iarba proaspătă. Răsbunarea ei era ticluită.

„Hai, mişcă 'n casă şi vină cu slugi şi lumânări — porunci ea. — De-acuma cum ţi-a fi norocu', Todiriţă. Ii găsi inelu', ti ert; nu lâ-i găsi, basta". Lui conu Todiriţă începea să-i vie inima la loc.

— „Ţi-l aduc, Marghioliţo, şâ din fundu' pământului, ţâ-l aduc.

Marghioliţa zâmbea hain: „Hai, du-ti odată!"

Şi pe când conu Todiriţă alerga, cum putea dumnealui s'alerge, să dee de ştire beizadelei, Marghioliţa se apleca, luă inelul şi-i dădu drumul în sân.

*

Vestea pierderii inelului se răspândi printre musafiri cu iuţeala fulgerului. „Asta-i acu', îşi zicea coana Catinca Armaşu, acù credeam c'o omoară ş'acu-i caută inelu'. S'or fi 'mpăcat, mai ştii? Ti pui cu nebunu'!" Şi prefăcându-se că-i obosită, coana Catinca se strecură prin învălnăşeală şi poronci să-i tragă trăsura.

Printre slugi era zarvă mare. Le băgase 'n draci Costake Cârnul, omul beizadelei, scoţând fânarele din şură: „Să nu viniţi fără inel, cioroilor, că vă jupoiu di cheli, m'aţi priceput?".

Boerii mai tineri o luară înaintea slugilor, cu lumânările dela înviere. Cei mai bătrâni îi urmau, fără lumânări. Nu rămăseseră în toată casa decât vre-o câţiva jucători întărtaţi şi'n salonul mare vre-o trei cucoane bătrâne, cărora apucase coana

Catinca să le spue ceva şi care aşteptau nerăbdătoare sfârşitul. Insuşi beizade Mitriţă luase o lumânare şi pornise în fruntea celor ce căutau.

*

Cu inima bătând să-i sară din piept se apropie Marghioliţa de Mihai Boian şi apucându-l de mână, îi şopti cu glas stins şi întretăiat: ,,Du-ti răpidi în dosu' pavilionului di lângă florărìi. Ai sâ vez un geam dischis. Sai înuntru ş'aşteaptâ-mâ acolo".

*

Il tae pe oricine capul ce-au putut face Marghioliţa şi Mihai Boian, stând mai bine de-un ceas în pavilionul de lângă florărie. Acuma se uitau printre perdele şi văzând că mulţi încep a stânge lumânările şi-a intra în casă, cu mare părere de rău, îşi dădură sama că trebue să se despartă. Marghioliţa, în picioare lângă fereastră, se lipise de Mihai Boian şi-i mângâia cârlionţii întunecaţi: ,,Vez tu, dragostea me îi spuse ea, arătându-i îngrămădeala aceia de lumini în noapte — pentru tini umblâ lumea asta 'n patru labi, scormonind prin iarbâ". Mihai Boian întoarse capul mirat. ,,Inelul e la mini urmă Marghioliţa în şoaptă şi strângându-l mai strâns la sânul ei ameţitor. — E-l, fă-ti câ-l cauţ şi intrâ 'n casâ, spunând câ tu l-ai gâsit. Ai sâ mă crez nebunâ, nu-i aşa?"

Ii acoperi gura cu buzele ei fierbinţi şi se afundă în beznă.

Era o noapte liniștită și fără lună. O boare ușoară de-abea mișca leneș frunzele mesteacănului ca niște limbi de balaur. Ameţit încă de desmierdările Marghioliței, Mihai Boian se amestecă printre cei ce căutau inelul. Tinând inelul bine strâns în pumn se aplecă în iarbă făcându-se a căuta, când pe neașteptate se trezi nas în nas cu conu Todiriță. Turburat de-această arătare, Mihai Boian, fără să-și dee seamă strigă: „Inelul!" și i-l întinse lui conu Todiriță. Conu Todiriță își lipi buzele cleioase de fața lui de copil, ceiace Mihai Boian suferi cu destulă neplăcere, strângându-i degetele subţiri în mâna lui bunducă.

„Nu-ţ poţ da samâ, tìneri, cât mă 'ndatorez. Acù, nu di paràli, câ nu mi-ar pasà, dar ţàni Marghiolița la inel mai mult ca la orci. Da' ca sâ faci binili pi di-antregu', am sâ ti mai rog di ceava. Știi ca ţiganu': îi dai mâna, el îţi ceri și picioru'. Da' mata ești tânăr, nu știi. Șâ ca sâ nu ti mai ţân digiaba, iaca ci ti-ași ruga: aș vre sâ-i spun Marghioliții câ eu i-am găsât inelu'. Cred câ matali puţân îţ pasâ și ii mari plăceri i-ar fàci știind câ l-am găsât eu!"

„Vai di mini, cucoani — o încurca Mihai Boian — cu ce mai màri plăceri; cum di nu; dacâ vrei mata, sâ poati..."

* * *

Conu Todiriţă a dat busna 'n salon și ducându-se drept la Marghioliţa, care râdea de se prăpădea cu Ioana Buhuș, îi arătă inelul.

Nu mică i-a fost mirarea Ioanei, văzând inelul în mâna lui conu Todiriţă, căci asta nu se potrivea deloc cu ceiace-i povestise Marghioliţa până atunci, făcând atâta haz. Dar când îl zări în spate pe văru-său Boian, începu să priceapă şi întrebă aşa ca să nu tacă: ,,Cum sâ poati, coane Todiriţâ, chiar mata l-ai găsât?'' Şi i-a răspuns postelnicul Grigore, care trăsese cu urechea 'n grădină şi auzise când se ruga conu Todiriţă de Mihai Boian: ,,Ti pui cu Todiriţâ, dudui dragă? Omu' ista are ochi de uli şâ nas di copou!''

*
* *

Toată lumea a ciocnit în sănătatea lui conu Todiriţă.

— ,,Tot aşă sâ-ţ miargâ, cucoani — făceau prietenii — ai început noaptea învierii cu noroc!''

Ceiace n'a înţeles nimeni însă, afară de cei doi pe care-i ştim şi de Ioana (postelnicul Grigore plecase înainte), e că dintre toţi boerii aflători în casa lui beizadea Mitriţă, numai pe Mihai Boian l-a îmbrăţişat la plecare conu Todiriţă.

*
* *

Se crăpa de ziuă când careta lui conu Todiriţă cobora 'n Sărărie, în trap mărunt. Era conu Todiriţă prea ruşinat de ce păţise şi neştiind cum să 'nceapă vorba, a spus şi el aşa: ,,Marghioliţo dragâ, ar trebui să-l chemăm din când în când pi la noi pi băetu' ista a lui Boian, câ

tari-i sfios şâ cum sâ cuvini. Ştii câ mii-mi plac oamenii cu suflet şâ, dac'a fi cum îl aratâ faţa, îi bun di pus la ranâ Mihai Boian." — „M'da i-a răspuns Marghioliţa, cu glas obosit - îl putem chema câte-odatâ, da' mă tem sâ nu i sâ urascâ la noi, câ-i pre tânăr şâ nu pre vin băeţi di sama lui".

Vezeteul oprise. Conu Todiriţă sări el întâiu şi înconjurând careta pe la spate, deschise uşa dinspre scară, ajutând Marghioliţei să se dee jos. Cum sta cu mâna întinsă aşteptând, lumina celor dintâi raze răsfrânte în poleiala caretei, puneau un nimb de foc în jurul feţei lui blajine. Şi conu Todiriţă părea un sfânt al nevinovăţiei, zugrăvit în bătae de joc de-un meşter mucalit.

* * *

Această întâmplare a fost scrisă la mănăstirea Varatec în luna Septembre, ziua 17, fiind cursul anilor 7366, iară dela Christos 1857, de mine, Ecaterina Opriş, nevrednică ţiitoare a domniei sale domnului Alexandru Balanţoff.

PUR-SANGELE CAPITANULUI.

CAP. I.

In care cetitorul află de faimosul Logofăt Toader Zippa și de iubitul său fiu Costake, faimos și el, dar mai puțin.

> Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
> Et fugiunt freno non remorante dies.
>
> Ovidiu.

*
* *

Pe când milostivul Grigore Ghica-Voevod gospodărea Moldova, faima petrecerilor din capitala acestui binecuvântat ținut, trecuse Milcovul. Semnalul îl dăduse însuși Măria-Sa în chiar ziua cetirii firmanului de către Excelența-Sa Fuad Efendi, orânduind cu poruncă domnească pentru începerea „Veseliilor publice" fântâni de vin. Și ce-i drept, duduiau Iașii de chefuri pe vremile acele. Iar dintre îmbelșugatele pivniți rămase de pomină în cucernica amintire a urmașilor acelor blagosloviți Ieșeni, mai vestită întru toate fost-a una dela Bucium, în vremelnică stăpânire, dar iscusită folosință a lui Costake Zippa, intrat și ieșit din oștire cu grad de Polcovnic (colonel), cunoscut însă mai ales subt

numele de Căpitan Costake[1]) şi numit de prietini mai pe scurt, Căpitanul.

Pivniţa aceasta, înconjurată de trei sute de fălci, dintre care nouăzeci pe rod, acareturi, grajduri, livadă şi casă mare de zid, precum se şi cuvine să fie asemenea nepreţuită comoară, nu înfăţişa decât o biată fărămitură din întinsa avere a Vel-Logofătului Toader, tatăl Căpitanului.

Mâncase logofătul moşie după moşie, vorba ceia, ca maslinele la ţuică, aşa câ n afară de Pivniţă, o moşioară în Vaslui, două la Roman, cinci în Tutova şi-un rând de case în Beylic, nimic n'a moştenit căpitanul.

Dar moştenirea cu care se fălea mai mult năpăstuitul herede era că-i lăsase babacul stomah bun, pentru desfătarea lui, nume fără de prihană, pentru răutatea oamenilor, şi-o inimă veselă pentru cucoane triste.

*

Dacă stăm şi judecăm, pivniţa dela Bucium făcea ea singură cât zece moşteniri, căci ceiace îngrămădise Logofătul acolo pentru cine se pricepea (şi la asta se pricepea căpitanul cel mai bine), nu putea· fi plătit nici cu Haznaoa Sublimei Porţi. De-aceia şi spunea căpitanul, mâncău mare şi băutor de frunte, când se minunau prietinii de străşnicia lui :

---

1) Nu se ştie bine de ce.

„Ce fac eu nu-i nimica, fraţilor! Să-l fi văzut pe tata! Eu de-abea dovedesc un curcan şi câteva clondire acolo! Dar ce să zic de el, c'a înghiţit în câţiva ani un sfert din pământul Moldovei cu ţigani cu tot, turnând pe gât o avere de şapte ori cât cea domnească? Pentru asemenea uriaşă faptă, trebue stomah, nu glumă!"[1]).

*

Logofătul fusese însă un mâncător cilibiu, în înţelesul cel adevărat (stricto sensu).

Murindu-i jupâneasa tânără, ca să se mai iee şi să-şi mai potolească aleanul, luatu-l-a pe Costake carele de-abea împlinise cinci ani şi s'a desţărat, mutându-se la Paris, unde a ţinut casă deschisă, echipaj blazonat şi slugărime numeroasă, ca un velit boer ce era. Dar după cincisprezece ani de berbantlâcuri, recepţii şi mondenităţi, a băgat de samă Logofătul că lui Costake a prins a-i miji musteaţa. Cu înalte stăruinţi şi simandicoase recomandaţiuni, a isbutit să-l bage cu vai nevoe în şcoala de cavalerie dela Saumur. Căci, dacă dascălii de matematici şi latinească nu se arătaseră prea încântaţi de tânărul şcolar moldovan, acesta dovedise în schimb pentru călărie, scrimă şi dans, cele mai serioase înclinaţiuni.

Cam de pe-atunci va să-şi fi găsit Logofătul odată cu de Dumnezeu rânduita ostenire a tru-

---

1. Aici căpitanul ar fi putut da pilde din Rabelais, dar după cum mai jos s'a scris, era ignar.

pului și mult așteptata sufletească împăciuire cu sine-și. Ieșea din casă mai rar, baluri nu mai dădea decât de dragul băiatului și singura mulțumire ce-i rămăsese o găsea în bogăția prânzurilor. Din ele se înfruptau zilnic câțiva cunoscuți cu care se legase mai îndeaproape, tot oameni de samă, aleși pe sprinceană, învățați și glumeți. Printre aceștia era și unul Anthelme Brillat Savarin, consilier la înalta curte de casație din Paris și ajuns mai târziu vestit în toată lumea, în urma unei cărți despre mâncări și meremeturile lor, anume „La Physiologie du gout". Mulțumită acestui neîntrecut cunoscător în ale gurii a putut aduna Logofătul tot ce avea împărăția Franțujilor mai de preț ca : vin, „fine champagne" (un soi de cognac, dar nu tocmai, la gust ca cognacul, dar mai ceva), și „liqueur".

*

De-o vreme 'ncoace, veștile din țară începuseră a se înrăi pe zi ce merge. Din când în când îi veniseră și mai 'nainte scârbavnice înștiințări, dar mai rar. Așa, un prietin din Vaslui îi da știre că omul pe care-l lăsase acolo se ramolisise de tot și lasă ogoarele de izbeliște, făcând vecinii vraiște 'n ele, ca 'n loc pustiu ; altul din Botoșani, că o ceată de haidăi din slujba hatma nului Ciacâru, i-au deșertat cu hapca un hambar de ovăs, zicând că-i pentru oastea împărătească, și când colo, l-au vândut în iarmaroc la Roman

și s'au îmbătat tun și'n nesimțirea lor cea dobitocească se lăudau în gura mare cu samavolnicească fapta lor; altul din Galați, c'a dat boliștea în vite și toate-au murit și câte și mai câte.

Toader Zippa nu era om să se 'nspăimânte cu una cu două și pentru o căpiță de fân și câteva capete de vită nu era să lase Parisul. Dar când a simțit el bine că de nu se 'ntoarce să pue rânduială 'n socoteli, trebile se 'ncurcă de tot și-l scot berecheții de vechili la covrigi, n'a mai stat la tocmeală, nici s'a codit, ci trăgându-l de sârg pe Costake de la Saumur, măcar că nu isprăvise școala, de olac s'a gătit de drum.

De drum lung prin țări străine
(Scapi de rău fugind de bine).

Nu este a nu se crede că foarte cu greu îi venea Logofătului să se despartă de locurile și oamenii între care își petrecuse cei mai veseli ani din vesela lui viață. Dar n'avea încotro. Și-a luat rămas bun dela prietini, a dat drumul slugilor, a vândut mai tot ce înjghebase în atâta amar de vreme și s'a pornit spre Iași, neaducând cu el decât pot zice o pivniță pe roate, un pivnicer (Jocaste), un „maître d'hotel" (Antoine), un șef bucătar (Robert), cu două ajutoare (Philippe și Roger), un camerier (Go) și trei cai ai lui Costake cu omul lor. Se vede din asta ce mult prețuia Logofătul mâncarea gustoasă și băutura de soi, căci cu paralele care i-au trebuit să aducă atâtea suflete, în afară de 101 antale, 39 butoaie

mai mici, 317 balerci și mai multe mii de sticle, ar fi putut rămânea în Franța până la sfârșitul vieții, mai cu samă că întors acasă, mai mult de doi ani n'a trăit. Ba-i chiar de mirare să nu-și fi făcut Logofătul socoteala asta, fiind el om cărturar, deștept și vesel la inima lui, știutor a multe vorbe înțelepte și neîntrecut zicător a cântece de tot felul. La ghitară meșter și osebit de franțuzește, nemțește și grecește, cetea bine elina veche și latineasca, mai cu plăcere Horațiu, Ovidiu și Aristofan, dar și alții. La fiecare întrebare ce-i puneai, îți potrivea pe loc răspunsul ca diamantul în scobitura inelului, pe măsură, strălucitor. Băutorii de apă nu-i suferea și măcar să fi`fost scoborîți din cer cu hârzobul, baftă la el n'aveau. De câte ori nu-l povățuia el pe Costake, cu glasul lui cel blând și cu frumoasa-i proforà:

,,Costăkel tată, de omul care nesocotește vinul să te ferești, dragul tatei, că acela-i om rău și vrăjmaș sfintei noastre biserici creștine ortodoxe. Să nu uiți, drăguță, că vinul e sângele Domnului nostru Isus Cristos și-i sfânt. Poeții antichității pe care n'ar fi stricat să-i cercetezi mai cu luare aminte și mai des, măcar că erau păgâni, din ce-a mai rămas neprihănit în inima lor, întru a lui veșnică pomenire și slavă, slove nepieritoare cules-au. La judecata de-apoi bunul nostru părinte ceresc va ține sama și spre iertarea păcatelor va fi și spre mântuirea sufletelor lor rătăcite de căile credinței celei adevărate. Și astfel,

Costăkel tată, sufletele acestor greșiți necredincioși vor găsi și ele pace și hodină în lumea drepților, unde nici jale nici durere nu-i, ci numai glas de îngeri și viață fără de moarte, măcar că aveau obiceiu spurcat de vărsau vin pe mormintele nebotezaților, păcătuind prin asta de două ori".

*

Atâta sânge rău îi făceau Logofătului acei ce nu se arătau a fi în cerul al șaptelea bându-i vinurile, că nu avea ochi să-l vadă nici chiar pe Simion Velescu ce-i era doar văr bun. Era acest Simion Velescu om umblat prin străinătăți și bogat putred, dar sgârcit, închis și fire ciudată. Carne în gură nu punea nici de frică și numai apă bea. Toată vara cât mi-i ți-i ziulica de mare sta'n cerdac, păzindu-și de-acolo poamele și scria poezii. Ca să-și râdă de el, i-a trimis Logofătul de patronul lui o cupă de argint suflată cu aur, pe care pusese să-i cioplească aceste stihuri de Horațiu:

Nec vivere carmina possunt
Quae scribuntur aquae potoribus [1]).

*

Și dacă, prea adevărat, îi ședea Simion Velescu

1) Victimă acestei înșelătoare aparențe, profesorul Iorgu Nicolaescu, într'o comunicare făcută Academiei asupra lui Simion Velescu, s'a grăbit să afirme că acest poet de-altfel obscur, ar fi fost bețiv.

Logofătului de câte ori îl vedea, ca un nod în gât, tot atât de adevărat este că n'avea ce face și din când în când trebuia să-l poftească în casa lui, ca rubedenie și de ochii lumii, de alta nu.

* * *

La granița dela Mamornița o ceată numeroasă de feciori boerești cu flinte la umăr și pistoale la brâu aștepta sosirea Logofătului. Câteva slugi bătrâne veniseră și ele să-i sărute dreapta și să-i ureze bun venit, aducând, după poruncă trăsura cea de cupărie cu rachiu de-al nostru moldovenesc, pelin profir și vin de Pâhnești, tras anume (ad hoc) în sticle, dintr'o balercă uitată în fundul pivniței dela plecarea Logofătului. In fruntea întregei cete, tolănit în trăsura cu patru suri, se afla însăși conu Iorgu Armașu, în strae de sărbătoare și ciubote de glanț. Conu Iorgu Armașu era un boer scăpătat și cam de mâna a doua, dar tot boer bun, pus de Logofăt mai mare peste toată averea lui (negotiorum gestor). De cinstit cât se poate de cinstit, că nici Logofătul cât era el de Logofăt nu-i spunea altfel decât coane Iorgule și-l așeza la masă alăturea cu el, dar cepeleag, sărac cu duhul și fudul. In față toți i se închinau ca și cum ar fi fost chiar el stăpân, dar în dos își băteau joc, înșelându-l care cum se pricepea mai mult și mai bine.

Inșirând el slugărimea aceia pe două rânduri ca la o primire domnească, au așteptat așa preț ca de două ceasuri, că li se urâse așteptând și-i

apucase căscatul, când s'au arătat întâiu butoaiele și ca la un ceas după aceia și Logofătul, care tot drumul le mersese pe urmă, încet încet și mai mult noaptea ca să nu se cumva smintească vinul.

Văzând conu Iorgu Armașu atâta băutură și oblicind îndată că toată a Logofătului este, mult s'a mai minunat conu Iorgu Armașu văzând-o și și-a făcut și cruce, fluerând a pagubă.

*

Clipa întâlnirii cu Loogofătul nu-i prea venea la socoteală lui conu Iorgu și-l înfricoșa.

Ci, de-om sta strâmb și-om judeca drept, cum zice prostul, nu era vina lui c'au fost anii răi și zarvă 'n ţară. Cu împăratul Moscului nu s'a putut măsura nici Voevodul, dar mite conu Iorgu! Și nici în puterea lui nu sta să închidă și să deschidă porţile cerului, aducând sau îndepărtând ploaia după trebuinţă. Dar iar m'ăntorc și zic: din atâta întinsă întindere de avere cât a lăsat Logofătul să te trezești deodată cu te miri ce, parcă nu prea vine cu bucurie. Când l-a zărit însă pe Logofăt sărind sprinten din berlină și venind să-l îmbrăţișeze, i-a mai venit săracului conu Iorgu inima la loc.

Așezându-se de-a stânga Logofătului, conu Iorgu s'a îndemnat a-i da socoteală de câte-au fost și cum s'au petrecut.

Dar Logofătul i-a tăiat-o scurt:

„Iraca'n de mine coane Iorgule, mai slăbește-

mă cu socotelele. De-abea am venit. Lasă-mă, rogu-te, să răsuflu. Dacă am străbătut eu câne-câneşte atâta cale, socoţi mata c'am făcut-o ca să ne ciorovăim pe drum? Om găsi noi la Ieşi, n'avea grijă, destulă vreme să vorbim în tihnă şi de toate. Ştiu că Moscalul, fiara cea hrăpàreţă şi afurisită şi-a făcut de urît, şi'n lunga mea lipsă mulţi veliţi boeri au sărăcit; dar mai bine ne lua şi ciubucile dela gură coane Iorgule, decât să ne răpească moldovenescul din moşi strămoşi pământ al Basarabiei. A sângerat Moldova toată coane Iorgule, oi suferi şi eu. Aşa a fost, se vede, voia celui de sus pentru greşelile şi pacatele noastre şi voia lui n'o putem giudeca. Nădejdea însă nu trebue s'o pierdem, căci Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat, acum şi în vecii vecilor. Amin!

Berlina suia domol la deal, prin pădure.

Logofătul se întoarse către Costake:

„Costăkel tată, mai ţii tu minte cântecul pe care-l zicea atât de dulce Margueritte de la Motte Hancourt?"

Costake încreţi fruntea:

— „Aciala pi care ni l'o zis şi la plecari?"

— „Aciala, dragul tatii, aciala!"

— „De ştiut, îl ştiu eu, numai că nu-l pot zice!

— „Aşa-i, zâmbi Logofătul, că din partea asta, ori urechile tale, ori urechile ciubotelor lui conu Iorgu, tot aceia".

Conu Iorgu îşi băgă în tureatcă urechile cu

puchiţei roşii ca buburuzii, pe care le uita totdeauna afară.

Şi'n liniştea acelei după amiezi de Mai, Logofătul îşi acordă ghitara, începând cântecul dedemult cu vocea lui cea limpede, dar puţin stinsă.

. . . .

Lisette est faite pour charmer
Mais en vain je soup-i-i-re, etc.

Ajungând la refrenul care îi stârnea atâtea amintiri, vocea i se curmă şi-o lacrimă fierbinte se topi în barba lui de omăt. Călca locuri pe care nu le mai călcase de-aproape două decade şi pe care le dorise cu aprindere, îşi simţea însă inima pustie ca un lan peste care-au trecut lăcustele.

Margueritte...

Am îmbătrânit, Costăkel tată, făcu el, pe când berlina ieşea din codrul Herţii, loc primejdios. Şi pentru dânsul:

Nunc vino pellite curas.

Apoi, cu chip înseninat:

— „Dar voi aţi uitat se vede treaba, că dacă pe tot cuprinsul pământului, luna Mai e luna poeziei, în creştineasca ţară a Moldovei e şi luna pelinului".

Făcând semn să oprească, au făcut un scurt popas. Logofătul a pus îndată să-i scoată din nişte răcitori iscusite şi mari cât o caretă dom-

nească, un soi de brânză moale și galbenă cum îi mămăliga noastră, dar mai untoasă, căreia îi zic Franțujii Camembert. Și măcar că se jura Logofătul că pentru gustatul vinului, lucru mai potrivit pe lume nu este ca brânza aceia, conu Iorgu Armașu s'a rugat să-i fie cu iertăciune, dar nici n'a vrut s'o atingă, zicând că-i stricată și că netrebnic miros face. Dumnealui s'a mulțămi c'un ou răscopt și c'o pârjoală rece de piept de curcan. După ce-au ciocnit un pahar de pelin, Logofătul a cerut câteva butelci și'n berlină și mai cu snoavele, mai cu băutura, au ajuns la Dorohoiu. La rohatcă Logofătul își făcu cruce și cu ochii la cer rosti cuvioasă rugăciune, mulțumind Atotputernicului că i-au scăpat butoaiele tefere. De-aci înainte putea să le lase în seama slugilor și să pornească la drum mai repegior, că lui Costake i se urîse din cale afară de-atâta mers la pas. Din partea Logofătului, ar mai fi putut ține drumul așa ani de zile, numai vin bun și-o ghitară să aibă alături. Vorba lui:

Cu ghitara și paharul
Dulce-i țara,
Cu paharul și ghitara
Treci hotarul.

Inimioarei îi stângi para
Cu paharul
Și-i alini cumplit-amarul
Cu ghitara.

Așa trece iarna, vara
Vieții cât suim Calvarul
Cu paharul, cu ghitara
Cu ghitara, cu paharul.

*
* *

Deci, neoprind cu el Logofătul decât patru oameni călări și trăsura cea de cupărie, în care pe lângă omul ei (cupariul, căruia îi zicea chiar Cuparencu), s'au ghemuit cum au putut camerierul și-un ajutor de bucatar cu scule, pe conu Iorgu Armașu l-a mânat spre Iași, unde va avea grijă să aștepte cu masa întinsă și casa oglindă. Logofătul și iubitul său fiu Costake s'au învoit să se abată oleacă pe la drag-prietenul Sandu Burchi, la Șindriceni, unde aveau să și mâie peste noapte, mai oprindu-se apoi în drum și pe la alți buni și dulci tovarăși de altădată, ca să-și mai aducă aminte din vechi; iar balercile și o samă de butelci îndrumate spre Cetatea de Scaun odată cu conu Iorgu să poată fi limpezite și așezate la loc potrivit, ca la venirea Logofătului să fie numai bune de băut. Despre ziua și ora sosirii pe care avea să potrivească Toader Zippa să cadă la vremea prânzului, urma să-l vestească pe conu Iorgu printr'un călăreț, dându-i și scrisori la mână, pentru prietinii ce urmau să fie poftiți.

*

Așa se face că la sosirea Logofătului în Iași, lumea era adunată ca la nuntă în casa lui.

După cum mai dinainte orânduise, li s'au servit musafirilor icre moi, vutcă şi vin din cel mai bun. Când a intrat berlina pe poartă, toţi erau cu capetele înfierbântate. Ograda era plină de ţărani de pe toate moşiile. Cum s'a arătat Logofătul înconjurat de o droaie de boeri tineri pe care îi lăsase copii şi nici nu şi-i mai amintea, trimişi de părinţii lor să-i iasă călări 'ntru întâmpinare la rohatca Păcurarilor, cei bătrâni îşi ştergeau ochii cu mâneca, pe când ceilalţi au prins a descărca pistoale, cum e obiceiul gloatei la zile mari.

In fruntea boerilor care la auzul armelor au năvălit cu toţii afară umplând cerdacul, în capul scărilor, conu Iorgu Armaşu, cu smerită plecăciune, ţinea, acoperită cu şervet curat, tablaua de argint, cu pâne, sare şi vin, după obicei.

*

După ce s'a îmbrăţişat cu prietenii, Logofătul i-a poftit în casă, iar el, urmat de Costake, a scoborît scările înapoi, să mai schimbe o vorbă cu oamenii şi să le afle păsurile. Printre ei erau şi câţiva basarabeni, care nevoind să rămâe sub Ruşi îşi lăsaseră case, gospodării şi vite, trecând Prutul ca vai de ei, de iasta parte. Mai nalt ca toţi şi cu pletele albe pe umeri, un moşneag spătos căta cu ochii umezi la Logofăt. Mult s'a înduioşat Logofătul văzându-i şi aducându-şi aminte de bătrân, grăit-a Logofătul către el:

— „Jalnice lucruri s'au petrecut în lipsa me,

moş Pavele, şi cumplită urgie s'a abătut pe biata ţară. Dar nu vă faceţi inimă ră, că vă dau eu pământ pe malul nostru, şi poate odată şi-odată ne-o învrednici Dumnezeu să ne luăm moşia 'napoi''.

Când a zis însă *malul nostru*, i-au dat lacrimile şi l-a îmbrăţişat pe moşneag.

Pe urmă, chematu-l-a pe conu Iorgu Armaşu zicându-i :

— ,,Ingrijitu-te-ai, coane Iorgule, de mâncare şi băutură pentru oamenii iştia?''

— ,,Oi pune să le facă o mămăligă, le-oi da şi-un chiup de urdă şi pace'' mormăi conu Iorgu.

— ,,Nu aşa coane Iorgule, nu aşa. Pune să tae zece berbeci graşi şi dacă n'ai avut grijă să ai destui, cumpără. Ştii că om flămând să plece dela casa me, nu sufăr. Cât despre băutură, zi să scoată un butoi şi dă-le oamenilor să bee cât or vre !''

— ,,Bine coane Toadere, aşa oi face, numai că de băutură m'am gândit că mai cuminte ar fi să vie fiecare cu ulcica la gura beciului şi să le toarne Luca 'n ulcele, că frică mi-i că s'or îmbata !''

,,Ce-ai gândit mata coane Iorgule e treaba matale, dar acuma îi face cum zic eu''.

Logofătul se uita la conu Iorgu de sus în jos. Conu Iorgu îşi lăsă capul într'o parte şi-şi frământa musteaţa (un obiceiu al dumnealui când

era necăjit dar voia să păstreze cuviința ținându-și totodată și heghemoniconu):

— „Dă poruncă Lucăi să desfunde un butoi din cele mari și să-l pue în mijlocul ogrăzii, că dacă l'or topi pe-aista, poate că s'a mai găsi unul. La o zi ca asta vreau să fie veselie mare și fiștecare să plece mulțumit. De-aceia lasă țiganii să cânte și oamenii să joace, cum îs deprinși ei. Așa au făcut la tata, așa să facă și la mine și tot așa or face și la Costake, că neamul nostru e păzitor la rândueli și nu s'a pomenit Zippa să schimbe vre-un obiceiu apucat din bătrâni. Numai vezi coane Iorgule să nu fie vinul acru și nici miros de doagă să n'aivă. Cel acru, ține-l mata pentru sălăți și fă-l mai bine oțet decât să necăjești lumea cu el, iar celui cu miros de doagă dă-i drumul în șanț că și iarba usucă pe unde trece".

Conu Iorgu bombănea cu obidă:

— „Așa oi face coane Toadere, cum e voia matale".

Logofătul surâdea cu milă:

— „Așa să faci coane Iorgule!"

*

După cum se vede, era Logofătul păstrător al cinstitelor bătrânești datine și numai dupăce, însuși a privegheat la întocmai a lor împlinire a intrat și el în casă, luând loc în capul mesei, după obiceiu, căci însetase foarte vorbind atâta.

Pregătise Robert masă împărătească, tot cu sosuri meşteşugite şi cu dresuri franţuzeşti, că mulţi boeri nici nu maî ştiau ce mânâcă. Dar mieii şi puii la frigare tot baba Catinca Ernilă i-a gătit, fiind in asta Moldovencile noastre neîntrecute. Când a aflat mai târziu conu Iorgu Armaşu că a mâncat atunci şi broaşte, crezând că-s păsări, i s'a aplecat şi-a căzut la pat. Iar babei Catinca îi venea să-şi iee lumea 'n cap şi după patruzeci de ani de slujbă să lese bucătăria în plata Domnului şi să se tot ducă, zicând că i-au spurcat blidele căpcăunii aceia de Franţuji.

Ţinând Logofătul judeţ tainic cu Alphonse, anume fiecărui fel de mâncare ce soi de vin să i se dee, întocmai ca un comandir pe câmpul de batae, păzea Alphonse cu străşnicie scurgerea sticlelor, ca nu cumva să se sclintească mai dinainte statornicita rânduială. Porneau butelcile câte două, câte patru şi chiar câte mai multe, ca ostaşii la atac şi toate cădeau vitejeşte pe parapet.

La început au fost pornit în patrulare câteva şipuri de Sauterne uşor, lunecând pe gât cu fuguţa, ca o săniuţă pe-o vale răpede. Intorcându-se la cartirul general numai cât clondirile goale, asemeni cailor fără călăreţi şi duşmanul întărindu-se cu rasol de cegă, îndată a repezit Alphonse un escadron de Chateau Yquem care avu însă şi el soarta patrulei.

Pentrucă unii voiau mai bine roş, iar alţii

nu-l sufereau, zicând că schimbarea culorilor ia minţile [1]), pornit-au după cum urmează: Barsac, Saint-Emilion, Saint-Estèph, Château-Lafite, Château-Margaux, Graves şi alte multe ce nu le mai ţinem minte, păţind însă ca oastea lui Napoleon în stepele Rusiei.

Pâlcurile de Bordeaux fiind răpuse toate, sună ceasul să intre în vâltoare şi rezerva din Bourgogne, la grande armée, cum îi zicea Alphonse [2]). Cum au început fripturile a se înşira pe masă şi bufetul a trimis numaidecât, culcate în panere, sticle de Pommard, Romanée, Chambertin, Corton, Musigny, Montrachet, Clos Vougeot, Beaune şi pentru cine-o vrea Chablis, (Logofătului nu-i plăcea acest vin decât la raci şi la un fel de scoici numite de Franţuji ,,huîtres" iar de noi stridii), arătându-şi fioroase gâturile ruginite, ca nişte ţevi de tun. Iar când însuşi maestrul Robert, îmbrăcat în alb şi cu tichia în cap a pus pe masă tortul înfăţişând casa Logofătului c'un steag în vârf, sticlele de,, champagne" înveşmântate şi ele în olandă albă, pântecoase şi sglobii, ca alţi maeştri Robert mai mici şi-au aruncat chiuind ciupercile de plută în tavan, ca nişte pălării. Erau şi mai dulci şi mai puţin dulci şi chiar mai acrişoare, pentru toate gusturile:

---

1) Superstiţie neroadă, doveditoare de grosolănie în gust.

2) Amator de Bourgogne. Numea sticlele de Bordeaux: „les sans culottes". Era născut la Dijon. Asta spune tot.

Reims, Marna, Coasta de Avize, Epernay; Verzy, Sillery, Mailly, Rilly, Chigny, Romont, Verzenay și Ludes; Mareuil, Disy, Hautvilliers, Cumières și Aï; Cuis, Oger, Vertus, Mesnil, Grauves și Cramant; Mouzy, Chouilly, Pierry și Saint-Martin d'Ablais; Clos Saint-Thierry, Marsilly, Bouzy, Hermonville și Ambonnay; Clicquot, Dinot, Piper, Moët, Roederer și Ruinard, nu era ținut, nu era podgorie, nu era casă vestită să nu-și fi avut capuchihaia pe masa Logofătului.

*

Măcar că se adunaseră acolo tot guri agere și gâtlejuri încercate, din amestecul acela de băuturi, repede-repede s'au turtit cu toții. Vre-o câțiva sforăiau ușor cu capul pe masă, unii umblau hai-hui pe-afară, alții se tolăniseră prin odăi. N'au rămas la masă decât cei mai tari, printre care și Nicușor Raicu, poreclit spaima sticlelor. Văzând Logofătul cum stă treaba, chematu-l-a pe Soliman, căruia îi zicea în bătae de joc Soliman-Ali-Fâstâc, un Turc îmbrăcat numa'n fireturi și care alta de făcut n'avea, decât să șteargă ciubuce și să fiarbă cafele, poruncindu-i să fie cafelele mai mari și nu prea dulci.

Pe urmă a cerut ghitara și până să vie Alphonse cu sticla de „Fine champagne à l'orange" (ca să mai prindă boerii puteri), a început să cânte felurite cântece care de care mai cu haz și multe făcute chiar atunci, pe loc. Pentru

a încerca boerii şi a-şi da socoteală pe cât sunt de beţi îi punea să dee răspunsuri, după cum se face când slujeşte Mitropolitul şi după pilda corului din tragediile antice.

Aşa dacă zicea Logofătul:

Sticlele stau şnur pe masă
Să mai toarne un pahar!

Boerii răspundeau:

Coada-i grasă, coada-i grasă,
Coada-i grasă de Cotnar.

*

Deşertându-şi fundul paharului de Nuits-Saint-Georges la care se statornicise, zi-sa Nicuşor Raicu către Logofăt:

— „Aferim vinaţuri Logofete şi halal de ţara în care sălăşluesc asemenea bunătăţi. După ce-ai băut vin de-aista, pe-al nostru îţi vine să-l dai la porci".

Răspuns-a Logofătul încruntând sprincenele şi trecându-şi mâna cu degete subţiri prin barbă:

— „Nu bârfi boer Nicule şi nu huli, că-i pacat. Avem şi noi în Moldova vinuri dumnezeeşti, dar dacă n'au căutarea pe care ar avea drept s'o aivă e din vina şi nepriceperea voastră.

Din pricina asta mi-am şi adus eu pivnicer din Franţa, să'nvăţaţi şi voi îngrijirea şi pastrarea vinului. Butoiul, Nicule, e lucru gingaş foarte şi trebue să-i ştii socotelile şi să le păzeşti în-

tocmai ca pe cele sfinte. Nu mai vorbesc de salbaticii care ţin vinul la un loc cu murăturile. Aceia-s buni de spânzurat. Dar vinul trebue limpezit, schimbat de vas şi pritocit, scos din cramă şi scoborît în zămnic, numai când îi vine timpul (ca femeia lehuză), şi câte alte multe. De-aşi fi fost măcar cu zece ani mai tânăr nu mă mai încurcam pe drum cu-atâta sărăcie de butoaie. Făceam vin la mine să buimăcesc Evropa. Acuma, Dumnezeu ştie de-oi mai apuca vremea când vinurile mele or fi bune de băut. Le-a bea Costake şi-i tot una, că-i sângele meu. Fiindcă dumneavoastră, nu vă fie cu supărare, beţi vinul crud, tot vinul saracul e de vină? Apoi dacă mânca Hunul carnea de subt şaua calului, carnea era vinovată că n'aducea a muşchi la frigare?".

Logofătul învârti de câteva ori cupa uriaşă şi deschisă tare la buze, în care avea obiceiu să bea cognac şi după ce gustă o picătură făcu: „Tiii! Ia gustă, Nicule", apoi cu glas îndulcit urmă aşa:

— „Ştiţi doar cu toţii că Cotnarul e viţă de Tokai. Cei câţiva butuci dela Hârlău au fost trimişi în dar lui Ştefan-cel-Mare şi Sfânt de Craiul unguresc. Şi dacă a căpătat el mirosul pe care-l ştim şi dacă a prins el gust amăriu de coajă de nucă şi dacă s'o prifăcut el aşa că nici nu mai aduce a Tokai şi-l şi întrece, dovadă e că pământul Hârlăului fostu-i-a lui cald prietin şi că razele soarelui din faşă încă mai

cu iubire l-au alintat. Şi la Franţuji le-am dat Cotnar de-a Roznovanului şi în auzul tuturor însuşi vestitul general Bisson[1]) a spus că aşa vin n'a pomenit. Mulţi, drept, nu-l pot bea, fiind Cotnarul din cale-afară parfumat. Dar dacă vinul acesta, ca toate vinurile bune de altfel, nu poate fi pe placul tuturor (vierii din Champagne, Bordeaux şi Bourgogne n'au depus nici astăzi armele şi duşmănia lor seculară n'a cruţat nici lăcaşul de ştiinţă al Sorbonei, a căreia facultate de medicină era cel mai obişnuit câmp de luptă între aceste înverşunate tabere), nimeni nu poate zice că ne face Moldova de râs. După mine unul, boeri, chiar de n'o fi Cotnarul cel mai bun şi gustos dintre vinuri e fără îndoială cel mai nobil, cel mai sincer, cel mai puternic.

E un fel de Rege-soare al vinurilor!

De cum îl duci la gură îţi spune: „Ia seama ci faci, cu mine nu şugui, că eu îndată te dau jos — să ştii!" Nu ca acele vinuri viclene care după ce le ţii cum se cuvine şi le porţi grija, te lovesc în cap de-odată şi când nu te-aştepţi, ca sluga cea hаină şi necredincioasă, doborând stăpânul pe la spate. Ş'apoi boeri, fiecare vin are vrâsta lui. Cotnarul n'are vrâstă. Dacă n'aşi face pacat, Doamne iartă-mă, aşi zice că e ca

---

1) Prietin al lui Brillat Savarin, care îl citează în a sa *Physiologie du gout*. *Maurice des Ombiaux* îl citează deasemeni arătând că la fiecare dejun bea opt sticle de Bourgogne. (Le Gotha des Vins de France, Payot, Paris, 1925).

Atotputernicul, fără de început și fără de sfârșit. Poți să-l uiți în bute cu zecile de ani și nu-i pasă. Și-i singurul vin din lume care îmbătrânește mereu, desăvârșindu-se pe an ce merge, „in infinitum".

Au nu știai toate acestea, Nicu Raicule? O trebuit să vin eu dela Paris ca să le afli?"

Aici Logofătul mai bău un „cognac" oftând amar:

— „Și ți-oi mai spune ceva: înainte de a părăsi Moldova pusesem la mine în via dela Bucium „Pouilly". Ai să mă crezi matale că după doi ani de pivniță tot Cotnar s'o făcut? [1]). Asta însamnă că pământu-i totul. El își dă sucul vinu'ui așa cum își trece mama sângele fătului".

Logofătul se posomorî de tot, lucru ce i se întâmpla foarte rar și-și mai turnă un pahar pufnind:

— „Cică vinul Moldovei nu-i bun! Auzi vorbă! Să-l dai la porci! Asta-i mare batjocură, boer Nicule șivorba asta să n'o mai spui. Eu te țineam de priceput în astă treabă și mi-i mai

---

1) Fenomenul este riguros exact. A fost controlat în zilele noastre în aceiaşi regiune, cu vin provenit din „Pineau" alb, viile domnului Alfred Winkler şi conservat în pivniţa domnului Nicu Nanu. Comparaţiunea a fost făcută cu una din ultimele sticle de Cotnar, păstrate în pivniţa Greceanu dela Stânca şi puse în vânzare de cofetăria Richard Tuffli în anii de bejenie 1916—1918.

Fenomenul s'a repetat identic în via Neculai Bastaki, tot în regiunea Bucium.

mare scârba să te-aud clevetind ca o babă turcească și vorbind în păpăinoage. Fără să mai pomenesc de vinurile de Pâhnești (văr bun cu Cotnarul), Odobești și Panciu (lunecoase ca undelemnul) și Dealul-Mare (mai ales negru) [1]), de lângă Bârlad, căci mai este și-un Dealu-Mare în Țara-Românească, dar multe vinuri ai băut mata (și slavă Domnului ai băut destule) ca vinurile lui Durău dela Socola? Cel alb ca cel alb, dar cel roș, juri că-i „Beaujolais". Ce ți-i „Montagne du Pis", ce ți-i vinul lui Iancu? Puneți dumneavoastră viță de Bordeaux roș și-ți vide ce iese, uite-aici, la Ieși!"

Și către Iancu Durău:

— Nici nu știi tu berechetule ce ți-a lăsat bietul babacu-tău în pivniță!"

Și când văzu că Iancu moțăie și n'aude nimic:

— „Na! că mi-ai turtit fesul! Du-te băete și te culcă o țâră. Iți faci neamul de râs!"

Logofătul se încinsese bine și-și turna de zor:

— D'apoi Uricaniul fraților! Eu unul nu cunosc vin mai suav și care să dee o amețeală mai ușoară și mai plăcută ca vinul roz de Uricani. Te uiți la el? Rubin topit! Il duci la nas? Grădină! Iar când ai gustat din el, te'nțepenești temeinic în scaun, fața îți râde, ochii sticlesc și alta nu poți grăi decât să te rogi frumos fericitei gazde: Mie cucoane, mă rog matale, numai de-aista sămi dai!

---

1) Logofătul a omis Nicoreștii unde se face unul din cele mai mai suculente vinuri roșii [un lapsus).

In fineţă, de bună seamă întrece şi Cotnarul şi chiar mă încumet a zice că-i singurul vin care-i poate ţine piept. Vinul acesta nu s'ar cădea să-l bee decât trubadurii şi menestrelii ca pe urmă să-şi suspine stihurile la picioarele Domniţelor visătoare. Uricaniul, fraţilor, ar fi înebunit regescul „Versailles" — şi împărătescul „Fontainebleau". Numai în Gavotă, în Pavană sau în Menuet îşi poate găsi paşii omul care l-a băut şi numai o arie de Lulli sau Rameau nu i-ar sgâria atunci urechea.

Dar ştiţi voi ce-i asta?"

Şi Logofătul pufni de râs.

— Fiindcă am adus vorba de Uricani — reluă el,—fă bine coane Iorgule şi dă poruncă să ne-aducă vre-o cinci clondire, din cele moştenite dela bunicul, Dumnezeu să-l ierte. Dacă ai uitat unde sunt, ţi-oiu spune eu!

Logofătul încreţi fruntea privind în gol, îşi lăsă o clipă capul în mâini, apoi tresări:

— „Ştiu! Intri în a doua hrubă din stânga şi te opreşti în dreptul butoiului trimis de Traşcă Drăculescul, pe care scrie: *Golul Drâncei 1781*. La marginea zidului din faţă, din faţă coane Iorgule, pricepi?"

— „Pricep coane Toadere!"

— „Aşa, vezi! La marginea zidului din faţă, zic, pune să caute în nisip. Numai fii cu mare băgare de samă, mă rog matale. Să nu zdruncine butelcile'n drum, nici să le hurduce. Să le pue cu binişorul în paneraşele pe care le-am adus

eu și iavaș-iavaș, cum zice Soliman, să vie cu ele'ncoace.

Până să vie Uricaniul, Logofătul își urmă vorbirea așa :

— „Nu zic nimic, Franțuzul e cel dintăiu pivnicer din lume, și vinurile Franței n'au pereche, dar nici ale noastre nu-s de lepadat. Numai să le păzești rânduiala. Nu zic de mata Nicu Raicule care măcar ții butoaiele curate și aerisești vinul la vreme, dar mai toți boerii lasă vinul pe mâna slugilor și nici măcar slugi pricepute n'au. Așa că vezi matale, când vinul moldovenesc nu-i a cătării, însamnă că de capul stăpânului mare scofală nu-i. Vinul alb de-o pildă, până nu prinde a se învechi, dacă n'are culoarea paiului de ovăs, Franțuzul nu-l cumpără și chiar de pomană să i-l dai nu-l bea. La noi, ba chiar la mine acasă, dacă m'oi lăsa pe mâna lui conu Iorgu, fără suparare coane Iorgule (conu Iorgu tocmai intra), iese vinul ca sacâzul.

*

Când s'a destupat cea dintăiu sticlă de Uricani, un val înmiresmat, rămas parcă din vestmântul străveziu al unei zâne nevăzute în trecerea ei de-o clipă, sau poate din zborul unui heruvim ori altei făpturi cerești, se revărsă peste întreaga masă, umplând sufrageria.

— Ș'acum — făcu Logofătul — să vie „Maître Alphonse" că-i doftor în ale vinului.

—,Que dites-vous de ce petit vin Alphonse?

Francezul duse cu multă gingăşie paharul la nas, rămânând împietrit locului :

— „Mm !"

Apoi râzând :

— „Un petit vin?"

Şi după ce-l gustă, înainte dea-l bea încetul cu încetul, părând din ce în ce mai uimit, îl ridică în sus glăsuind :

— A votre bonne santé, Monseigneur et Messieurs ! Mais c'est du pur nectar, de l'amb :isie !"

*

Se 'ntunecase. Slugărimea aprindea lumânările din policandrul de de-asupra mesei şi'n sfeşnicile de prin toate ungherile. Dar pe când Logofătului îi creştea inima ascultând verdictul subtilului Francez, Simion Velescu, care se ridicase cel dintăiu dela masă se apropie de el zicându-i la ureche :

— „Uite ce-i dragă vere, am vorbit cu nişte bancheri greci care ar fi dispuşi să stee de vorbă cu tine, pentru a găsi un mijloc să te scoată din încurcătură în care te afli".

Logofătul s'a făcut foc :

— „Ia ascultaţi aici boeri, ia priviţi ce mai comoară de văr mai am şi eu, ia vedeţi la ce-l duce capul lui cel sec ! Ci că ar catadixi zarafii să stee de vorbă cu mine ! Ce mare pricopsală şi ce mai cinste ! Dar dacă va binevoi domnia mea să le răpadă câte-un picior subt spinare? Asta-i acu ! Dar bine Simioane, ai nebunit,

te-ai tâmpit, ai căpchiet? Ar trebui să pun să-i bată la scară pentru îndrăsneala și nerușinarea lor. Da ce? Eu îs mofluz? Te-am rugat eu să te-amesteci în daraverile mele? Logofătul Toader nu zice aman!"

Și când văzu înfățișarea speriată a lui Simion:

— „Acuma, fiindcă au venit cu tine treacă! Zi să le dee și lor câte-un pahar de vin și-o plăcintă și să umble sănătoși, dar nechemați să nu le mai prind picioarele prin ograda me, că moartea li se trage.

Se întoarse către boieri, pe când Simion Velescu o sbughi pe ușă cum putu mai repede:

— „Dobitocul ista vroia să mă scoată din petrecere și să mă bage de-adreptul în necazuri. Dar cu mine nu merge:

— „Primum bibere, deinde filosofari!"

*

In cursul nopții, cei răpuși trezindu-se au început a se ivi ca stafiile, unul câte unul, la ușile sofrageriei, pe care Logofătul și cei mai vrednici n'o părăsiseră o clipă. Dar în zorii zilei, pe la cântători, când s'au adus potroacele, curechiul murat și „cognacul", Logofătul și-a pus pe-un scaun alăturea ghitara din care îi zisese toată noaptea și ridicându-se în picioare, așa a zis:

— „Mulțumesc boeri dumneavastră că ați binevoit a răspunde chemării ce v'am făcut, îndulcindu-mi mie clipele în cea dintâiu zi a reîntoarcerii mele în Ieși.

De-ar fi să fac după pofta inimii şi nu vai mie, după metehnele ei, s'ar învârti el pământul de multe ori împrejurul soarelui şi poate şi a multora din domniile voastre şi eu tot aici aşi sta. Dar puterile nu mă mai ajută. Am îmbătrânit fraţilor şi-s venit de pe drum; De-aceia mă-ţi ierta că mă duc să mă'ntind puţin; dar las în loc pe iubitul meu fiu Costake. Fiindcă el nu ştie cânta, am trimes după lăutari şi iaca, două baragladine se şi iţiesc pe la uşi. Cei mai bătrâni, de-or vrea să hodinească un ceas-două (că noi bătrânii nu putem dormi mult că ne prinde moartea), am pus de-o aşternut în toate odăile de musafiri. Pentru cei tineri însă n'am decât mâncare şi băutură şi mă şi supăr de nu i-oi găsi tot aici. Cât despre Costake nu mă îndoiesc că de-abia acuma îl apucă un fleac de sete ce trebue stâmpărată pe loc, că doar e os de băutor şi-i tânăr".

La un semn al Logofătului uşile s'au dat în lături şi întreg taraful începu să sbârnâie din scripci. Logofătul, înainte de-a da peste cap cel din urmă pahar de „cognac" îl ridică în chip de închinare arătând ţiganii:

Nunc est bibendo, nunc pede libero
Pulsanda tellus!

Un ţigan mai balaoacheş ca ceilalţi şi c'un pântec de două ori cât cobza dela gât se apropie încet de masă şi holbându-şi ochii lui bulbucaţi începu sfios :

Logofătul, ţie-l Domnul,
Fie-i lin şi dulce somnul,
Vrea să beţi un pic.
Azi e Joi şi mâni e Vineri,
Beţi boeri cât sunteţi tineri,
Eu din cobză-i zic.

Vinu-i mult şi viaţa scurtă,
Beţi până vă'ţi face turtă
Uricani de soi.
Şi de nu mai intră 'n pântec
Om mai da -o şi'n alt cântec
Şi-om mai bea şi noi.

Şi ţiganu-i om, cucoane,
Şi vă cântă după toane
Cum îţi porunci.
Dar de-i dai şi lui să bee,
Struna subt arcuş scânteie
Incă şi mai şi.

Căci boeri, ni-i sete foarte
Şi ni s'a urît de moarte
Apă bând mereu.
Şi 'n atâta băutură
Ni se uscă viersu'n gură
Şi oftăm din greu.

Ca să bem în cinstea lui,
Intr'a Logofătului,
Cereţi o găleată.
Din pahar ar fi blestem
Pentru-aşa boer să bem:
Vrem pivniţa toată.

Iaca, se răceşte ciorba,
Beţi boeri, cinstiţi-i vorba

Cât o ține Joia.
Dac'a zis că vrea beție,
Cum a zis, așa să fie :
Facă-i-se voia! [1]).

*

Odată cu Logofătul a pierit fără urmă și fără să-l simtă nimeni, ca intrat în pământ, Nicușor Raicu, spre nedumerirea tuturor. Când s'a înapoiat cu hainele schimbate și proaspăt ras, larma din sofragerie trezise pe Logofăt și nemai răbdându-l firea lui cea neastâmpărată, luase din nou loc la masă, cerând pahar curat. Era și el ras, îmbăiat și primenit.

Nicu Raicu le-a spus atunci că o plimbare la aer n'ar strica și că-i poftește pe toți la via lui de la Copou, unde nu le-a lipsi nimic, gândindu-se să trimeată și lăutari de schimb, până le-o mai trece istora răgușeala, de-atâta of! of! of și! ah! ah! ah!

De la Nicu Raicu unde după ce-au făcut petrecere mare au și dormit puțin, s'au mutat cu toții la Anton Nicoară, că și acela avea Cotnar vechi; de la Anton Nicoară au trecut la Pantelimon Sucitu, dela Pantelimon Sucitu la Horia Oanța, de-acolo la Haralamb Dogaru și tot așa, două săptămâni încheiate.

Dar când a văzut Logofătul că boerii sânt în stare să purceadă la ocolul pământului, faptă

---

1) Istoricul literar mi-ar putea dovedi cu documente zdrobitoare din literatura epocii, că pe vremea când se desfășoară acțiunea nu se scria așa. Ei și ?

la care s'ar fi învoit bucuros de nu l-ar fi apucat bataea de inimă, şi-a adus aminte de buclucurile lui şi lăsându-l iar pe Costake în loc [1]) sa'ntors singur — singurel acasă şi două zile pline în pat a stat.

*

Trezindu-se Toader Logofătul din afurisita oboseală ce-l cuprinsese, a ieşit în halat şi'n papuci în cerdacul ce da'n grădina de dindos, şi după ce i-a adus Ali şerbet de trandafir, cafea şi ciubuc, a trimis după conu Iorgu Armaşu şi s'au pus la socoteli.

Când şi-a dat sama cum stau lucrurile a oftat adânc.

— ,,Coane Iorgule — făcu el — azi se arată a fi zi, cum ziceau cei vechi, nefastă. Să-i spui deci lui Antoine să-mi răcorească vre-o câteva butelci de vin alb, uşor. Poate s'o fi limpezit de-atâta sdruncin vre-o balercuţă din cele pe care scrie: ,,Petit vin d'Anjou'', ia vezi. De s'o fi limpezit bine, de nu, mi-o scoate tot Uricani şi pace'' !.

Şi ridicând arătătorul ca sfinţii părinţi când dau binecuvântare:

Bonum vinum laetificat cor hominis.

* * *

In scurt a vândut Logofătul mai tot ce moştenise, în afară de pomenitele moşii din Vaslui,

---

2. Nu-i vorbă că nici nu se da dus Costake fiind clei.

Roman și Tutova. Şi după ce şi-a plătit datoriile până la leţcae, a purces a zidi în via de la Bucium unde se aşezase, pivniţă temeinică, întocmind și arhivă în regulă, cu multe scripte și hrisoave pentru sticle, butoaie și balerci. Pivniţa era rece și adâncă, cum nu s'a mai pomenit pe meleagurile noastre, că îngheţai mergând și te și rătăceai, toată în piatră, cu nenumărate hrube și cotituri, tot cu uși de fier şi chei groase, că nu le-ar fi putut purta la brâu decât zmeii din povești sau cyclopii antichităţii. Şi, cu drept cuvânt se lăuda Logofătul, că nici sfinţii cerului creștin, nici zeii Olympului nu s'au eglendisit cu băuturi ca ale lui. Pentru butelcile cele mai de preţ, făcuse anume în zid bolţi mici, cât butelca, pentru fiecare butelcă bolta ei. Peacelea le avea trecute pe numere într'un catastif cât sfânta scriptură de la „Trei Erarhi", legat în piele de Cordova, poleit pe mărgini şi cu o minunată încuetoare de aur cioplit, pe care strălucea o granată întunecoasă, ca o picătură de vin burgund.

Pe copertă sta scris cu litere de aur: „*Cartea de aur*" tij pe întăia foaie, precum urmează cu tuș chinez:

Cartea de aur

cuprinzând
cele mai de samă butelci
pe care

în mai bine de douzeci de ani de trudă
adunatu-le-am
Eu,
Toader Zippa
Vel-Logofăt;
parte
Păstrate den bătrâni
multe
de la străini cumpărate.
Acele
de obârșie franțeză, spaniolă, italiană și
nemțească, alesule-am
sub statornica priveghere și folositoare povață
a
meșterului între meșteri
Anthélme Brillat Savarin,
Ce mi-a fost:
Ințelept îndrumător,
credincios prietin
și
vesel tovarăș;
iar
cele de obârșie ungurească, grecească, valahă
și moldovenească,
numai
după voia întâmplării și priceperea mé.

*

Pe foia următoare, o mână dibace însemnase

în împodobită scriere, cu floricele şi arţibilduri, telurite după dictarea Logofătului [1]:

Pentru de veci hodina sufletului meu, cu limbă de moarte, rogu-mă de iubitul meu fiu Costake, legiuit moştenitor al nepreţuitei mele pivniţi, să nu calce poruncile-mi cele mai de pe urmă, aici mai jos înşirate şi cuprinse în puncte cinci:

1) Băuturile cu mâna mea trecute în „Cartea de aur", în stare de beţie să nu le bea.

2) Să nu poruncească să-i aducă butelci acolo însemnate, decât fiind în mare ispită şi numai în tovărăşia acelor boeri care se vor fi dovedit că preţuesc vinul şi celelalte băuturi de soi, cinstindu-le şi prea mărindu-le mai mult ca pe nevestele şi chiar ibovnicile lor.

3) In faţa muerilor cu „Cartea de aur" să nu se fălească; căci muerea, după cum e firea ei iscoditoare şi lacomă, îndată pofteşte să guste din toate şi când îi căuta, mai mult strică decât pricepe la vin, multe mueri bând mai cu plăcere tisanele de rând, decât „les grands crus".
Dar de se va nimeri vreuna (eu îi doresc să aibă parte de cât mai multe), care în faţa celorlalte vinuri va arăta cuviinţă şi cumpatare

---

1) Pare curios desigur ca logofătul, după ce scrie cu mână proprie prima pagină a „Cărţii de aur" pe care o preţuia atât, să *dicteze* ceia ce-am putea numi testamentul lui. — Dar viaţa-i plină de curiozităţi!

(lucru rar !) și care pe de-asupra îi va fi și mai dragă, deslegare îi dau ca împreună cu ea *și numai cu ea*, să se desfete cu aceste vinuri. Il sfătuesc însă, ca în această ferice împrejurare, să se slujească mai ales de vinurile spumoase de „Champagne" și cu precădere de cel de *Aï*, fiind acesta în deobște mai pe placul muerilor și mult prielnic amoroaselor desmierdări.

4) Pentru mâncările, brânzeturile, dulciurile și poamele ce se potrivesc fiecăruia din aceste vinuri, să-și amintească rogu-l de bătrâneștele-mi povețe, pe care la fiecare masă datu-i-le-am prin viu grai și pe care de altfel le va găsi la nevoie și în însemnările mele subt titlul: „*Călăuza desăvârșitului gastronom*".

După îndemnul prietinilor să nu se ia și nici de la el nimic să nu pue, aceasta fiind calea tuturor ereziilor. Cât despre execuție se poate lăsa fără grijă în seama lui Robert care m'a slujit cu credință și nu mi-a greșit nici un sos. La moartea lui, să nu stee la cumpănă, numind șef pe Antoine, măcar că e mai tânăr, Roger având gustul șovăelnic și mirosul betegit de prostul nărav, prins la noi în Moldova, de-a trage tabac pe nas.

5) De câte ori va deschide „Cartea de aur" să mă pomenească în fața musafirilor cu vorbe glumețe, faptă pentru care mai dinainte cu părintească dragoste îl binecuvânt și va fi ca și cum și euași bea.

Am zis!

Urma iscălitura și pecetea Logofătului.

Pe foile următoare erau trecute și numerotate sticlele. Fiecărui număr din dreptul sticlei îi răspundea un număr pe hârtie ceruită, lipit pe borta cheii corespunzătoare, așa că dacă o sticlă nu era ștearsă în catastif și s'ar fi găsit hârtia bortelită (lucru ce nu s'a întâmplat niciodată), n'ar mai fi rămas îndoială că sticla a fost furată. De altfel, Logofătul avea obiceiu să scrie cu mâna lui în dreptul fiecărei sticle șterse, cu cine și când a fost băută, dacă a fost păstrată bine, precum și ce grad de asemuire se putea statornici între ea și altele de aceleași fel, mai înainte destupate. Subt fiecare sticlă din catastif era de asemeni însemnată cu roș data cumpărării, vârsta vinului, anul și locul în care a fost tras în sticle și dacă era cazul, o anecdotă cu privire la aceste împrejurări.

CAP. II.

In care povestea e scurtată fără cruţare și împotriva tuturor rânduelilor povestirii, viaţa eroului însăși e stropșită aproape în întregime de povestitor, pentru a ne apropia de sfârșitul ei, plin de vesele peripeţii.

Carpe diem, quam minimum credula postero.

Horaţiu.

Trecuseră mai bine de douzeci de anĭ [1]) decâ nd Logofătul dormea somnul de veci subt nucul din vale alături de nevinovata lui jupâneasă Ileana și de atâția cinstiți vornici, paharnici, stolnici și spatari, din falnciul lui neam, ce-a ctitorit prin veacuri bisericuța de lemn, în ograda căreia se afla cimitirul. Cum s'a așezat la vie Logofătul și-a întocmit singur epitaful ceiace, spunea părintele Gherasîm dela Galata, a înrâurit mult soarta, apropiindu-i sfârșitul [2]).

Cine cunoaște slovele chirilice cu cerdac poate ceti și azi pe lespedea mormântului părăginit și cu poleiala grilajului ștearsă de ploi :

Aici odihnesc
Eu,
robul lui Dumnezeu,
Toader Zippa,
Fost Mare Logofăt
In dulcea zădărnicie a trecătoarei vieți pământeși
Lângă iubita mea socie
Ileana,
Și prea slăviților mei părinți
Moși și strămoși.

După pilda lor înălțătoare,
Silitu-m'am și eu la .rându-mi,

1) Douăzeci și nouă.
2) Prostii popești.

Să nu greşesc Atoatefăcătorului,
Iubindu-mi aproapele
Şi
Păzind cu smerenie cele sfinte
— In afară de câteva posturi —

De-aci,
De la hotarul lumii acestii,
Vouă,
Tuturor acelor ce vă veţi opri
In faţa veşnicului meu lăcaş
Dau binecuvântare.
Şi adevăr zic vouă
Fraţilor întru Domnul:
Dacă puterile nu m'au ajutat cât am avut zile
Să fac tot binele ce l'am voit face,
Nici rău
Cu bună ştiinţă
Nimănui n'am făcut.

Rugându-vă pentru ai mei,
Rugaţi-vă şi pentru mine.

* * *

Când s'a suit în scaun Grigore Ghika, Costake Zippa cărunţise bine. Era bucuros că venise în capul ţării Domn prietin şi se minuna el singur cum i-a scăpat pivniţa teafără, după sfada lui cu Mihai Suţu, eterie, legăturile cu unioniştii şi câte alte primejdii şi năpăşti, mai ales că era din fire zurbagiu şi fanfaron. Aşa,

când s'au burzuluit boerii tineri subt Mihai Vodă Sturdza, Căpitanul, cavaler și naționalist înfocat, se dase de partea lor, pe față. Noroc că tocmai în ziua în care beyzadea Grigore pornise cu sbirii ocârmuirii și cu toată artileria principatului, compusă dintr'un tun, să aresteze complotiștii, Costake, încurcându-se la băut și furându-l vinul, a ajuns prea târziŭ la întrunire. Altfel, ar fi zăcut și el în beciurile vre-unei căzărmi sau ar fi fost silit să iee drumul pribegiei și cine știe ce s'ar mai fi ales de pivnița de la Bucium.

*

Tot câștiul singurei moșii pe care n'o vânduse (Moara lui Ciornei), îl înghițea via. Și tot ce înghițea via, bea Căpitanul.

Auzind Grigore Ghica de isprăvile lui și gândind că de-o face tot așa merge la pierzanie sigură, l-a tras subt mila Măriei Sale și chemându-l la curte l'a băgat în oastea domnească cu grad de Polcovnic (colonel).

Dar Costake Zippa nu era om să se căpătuiască în slujbă. Dimpotrivă. Petrecerile de la vie erau floare la ureche pe lângă sindrofiile și balurile pe care le da la Iași, decând îmbrăcase sclipitoarea uniformă a lăncierilor albaștri. A rămas de pomină, ca să zicem așa, colonelia Căpitanului.

— „Păcat, (ziceau cei câțiva boeri mai bătrâni care-l cunoscuseră pe Logofăt), la chip îi seamănă lui tată-său bucățică ruptă și la inimă așișderea,

ce folos că n'are nici mintea, nici învăţătura lui!".

Şi ce-i drept, avea Căpitanul o inimă de aur, dar îi plăcea să se arăte grozav şi să se ştie temut. Mai ales când era afumat [1]) pentru nimica toată i se năzărea şi trimetea martori. De multe ori o singură privire era de-ajuns să-l stârnească. Atunci îşi sprijinea o mână'n şold şi cu ceelaltă îşi răsucea sfârcul musteţii, răcnind cu glas gros şi bubuitor:

— „Te scot la Copou! Te spintec! Pământ de fac! Furnici şi viermi!".

Vorbe trufaşe!

Nimeni nu cuteza să râdă în faţa acestor răţoeli, căci pe teren era foarte primejdios Căpitanul. Lasă că avea o mână lungă, aproape cât sabia şi nişte cataligi de picioare că prin lanul de grâu credeau că-i călare, dar era sprinten ca un drac şi nu cunoştea frica.

Mai totdeauna însă se căia dimineaţa de ceiace făcea seara. Iar când se întâmpla să cadă pe câte un nenorocit din cale-afară stângaci în mânuirea armei, îl cruţa şi nu-i lua viaţa. Se mulţumea să-l însemne la picior sau la mână — puţin. Când gâlceava pornea însă dela cucoane îi tăia urechea [2]). Ba pe Vasilică Negel care tremura ca varga, fără să facă un pas, sau să încerce a se apăra cât de cât, l'a bătut

---

1) Când nu era?

2. De obiceiu urechea stângă: un capriciu!

la partea locului cu latul săbiei până l-au trecut năduşelile pe Căpitan şi ostenind bătându-l, l-a predat bun, teafăr, martorilor care se tăvăleau de râs.

*

Dar aceia în care băgase Căpitanul cea mai cumplită groază erau bieţii grăjdari. Fie acasă, fie la cazarmă, cum intra Căpitanul în grajd prindea a răcni.

— „Ostaşul (le spuneà el ofiţerilor), de greşeşte îl pedepseşti, de-şi vede de treabă, îi dai pace, de se arată cu dragoste de cal şi fără frică, îl răsplăteşti, dar pe grăjdar, — şă ştii de la mine băete — ghine-o face, rău o face, tu să-l sudui. Altfel îşi bate joc de cal şi se duce grajdul de râpă. In atâta mulţime de cai, cine le-ar mai şti rostul, de n'aşi băga eu grăjdarii în draci?" Şi ce-i drept când începea Căpitanul să-i ia din scurt, îşi pierdeau oamenii capul şi-i spuneau tot. El întreba, aşa, fără să ştie ce'ntreabă şi se oţărea:

- „Ce are murgul berecheţilor? De ce se tăvăleşte iapa deochiatule? Potcovit-ai surul lăncier Opinteală, că te potcovesc eu acuş, frumuşelule?"

Greşelile eşeau atunci la iveală ca prin farmec. Şi de se'ntâmpla să iasă un firişor de praf când lovea Căpitanul cu palma'n crupa calului, vai de zilele nenorocitului care-l avea'n primire! Las' că-l croia cu cravaşa unde nimerea, dar câte-o săptămână întreagă nu-l uita şi-i tot

aducea aminte de cum îl zărea, cu sudălmi și cu ocări.

— „Că doar trei lucruri sfinte are lăncierul, în afară de Dumnezeu (zicea el) : Ţara Moldovei, calul și pe urmă părinţii. Alta nimic!".

Cu toate acestea Căpitanul era iubit. Şi de întrebai vre-un soldat dacă bate, el îţi răspundea cu mândrie :

— „De bătut, bate rău, dar numai pe dreptate!".

Ceiace-i câștigase mai mult inima ostașilor era faptul că dădea premii pentru călărie, că Duminica și sărbătorile aducea butoiul cu vin la cazarmă, făcând horă și alte jocuri și că scotea bani din punga lui, ca să-i fie regimentul frumos îmbrăcat.

Pentru ofiţeri era tată, mamă și casă de bani. Rămânea vreunul dator la cărţi pe cuvânt, cine plătea? Căpitanul! Avea vre-unul bucluc cu creditorii, cine-l scotea basma curată? Căpitanul! Intra vre-unul în neînţelegere cu niscaiva dregători sau alte obraze subţiri, cine se punea pentru el la Vodă? Căpitanul! Iar de se'ntâmpla vre-unul să n'aibă noroc în dragoste, cine-i stingea focul cel mistuitor de suflete cu bunătăţi din „Cartea de aur?" tot Căpitan Costake săracul! Totdeauna ieșea de la regiment cu ofiţerii ciotcă'n jurul lui și pe toţi îi lua la masă. Ş'apoi ţine-te băutură și cântece și veselie!

Numai când îi venea Căpitanului, în toiul

petrecerii, să încalece, le îngheţa inima şi celor mai viteji. Căci sărea Căpitan Costake peste toate râpele şi ei (cum zic fraţii de dincolo), musai să sară după el. Şi săreau sărmanii, până-şi spărgeau capetele şi-şi rupeau ciolanele. Ci Căpitanul nici acasă nu intra altfel decât năpustindu-se cu calul în galop şi sărind poarta. Şi măcar că o ţinea din bairam în bairam [1]), cum sărea pe cal, nici nu-l cunoşteai: lumânare sta. Era Căpitanul crescut în şea, cum se zice la noi, şi nimeni nu se putea măsura cu el în sprinteneală şi boscării la călărie. Dintre toţi ofiţerii, numai Dan Dămăcuş îi călca pe urmă. De aceia îl şi luase aghiotant. Dar în afară de asta era Dan Dămăcuş băiat chipeş, cuviincios, ţinea la pahar şi-i şi învăţase Căpitanului tabieturile şi toate gusturile i le făcea. Când se întâmpla de-o pildă [2]), în plimbările pe care le făceau amândoi călări, să dee Costake Zippa de fundul sticlei şi se uita la ea posomorât de parcă şi-ar fi văzut moartea cu ochii, Dan Dămăcuş scotea repede plosca din coburi, întrebând sfielnic:

— „Nu gustaţi un „cognac" de-al meu domnule colonel?".

Căpitanului i se lumina faţa:

— „Bravo tinere, n'ai uitat „cognac"-ul!

---

1) Nu-şi aminteşte nimeni, în afară de Iancu Durău (se va vedea când, de ce şi cum), să-l fi văzut pe Costake Zippa complect treaz.

2. Câte nu se 'ntâmplă?

Asta înseamnă că ești prevăzător, lucru rar la vrâsta matale!".

*
* *

Incet, încet, ajunsese Căpitanul să-și schimbe renumele 'n poreclă. Ii mersese buhul ca de popă tuns și nu mai avea nici un haz. Și măcar că de la cel dintâiu pahar era gătit-gata, o ținea cu beția câte două și trei zile'n șir, îngrozind ieșenii. De unde înainte vreme era mai mult glumeț la chiolhanuri și nu avea harțag decât îmbătându-se între neprietini și'n loc străin, acum, oriunde s'ar fi găsit și ori cu cine, îi veneau nazurile cele mai ciudate și-l apucau nacafale ce numai cu anii și cu uniforma lui nu se potriveau: săruta cucoanele pe ulița mare, de-i ieșea în cale față bisericească stupea și punea piedică, chiuind ca un surugiu și suduind ca la cișmea [3]) aduna pălăriile drumeților și le'nșira'n sabie ca puii la frigare, făcea bătae'n mijlocul târgului și câte netrebnicii toate.

Dar într'o bună dimineață ce-i tună'n cap? Să facă miliție cu ovreii de pe stradă! Pe care cum îl zărea, îl prindea cu lațul cum prind cazacii caii sălbătăciți și zdup! cu el în cazarmă. Adunând vre-o treizeci, i-a așezat după bărbi: în față cei cu barbă neagră, la mijloc cei cu barbă roșă, iar pe cei cu barbă albă și sură la urmă. După ce i-a potrivit așa, le-a dat

---

3) Unde-s cişmelele vechiului Iaşi?

coifuri şi lănci şi-un ceas bătut i-a purtat în jurul căzărmii în pas de defilare, silindu-i să spue după el:

durrr,
vurrr,
ra-ta-ta;
urrra-ta-ta.

durrr,
vurrr,
ra-ta-ta,
urrra-ta-ta.

Domnul le afla toate, dar tăcea și 'nghiţea, căci nu se găsea în oștirea ţării ofiţer de neam mai vechiu și-i era și drag Căpitanul, pentru felul cum încăleca și pentru nemaipomenita lui îndrăsneală.

I s'a întâmplat însă odată Căpitanului să adoarmă în timpul slujbei la Mitropolie, pe când slujea chiar Inalt Prea Sfântul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, în fața Măriei Sale și a întregei Curți (mai mare rușinea!). Și când a început a sforăi Costake, cum știa el, cu horcăeli, cu flueraturi și cu pocnituri, că ai fi zis că-i gata-gata să se 'nece și pe urmă fluera de bucurie c'a scăpat cu viaţă, mai că nu se auzea sfânta Leturghie. Mânios și îndemnat și de câţiva boeri care-i purtau demult Sâmbetele fiindcă-i ciuntise în dueluri, cu toată prietinia, Domnul era hotărât să-l scoată din oaste.

Se nimerise în ziua aceia paradă militară. Luau parte toţi consulii, un Paşă şi mai mulţi generali ruşi. Lăncieri roşii au trecut înainte, ca o pedeapsă pentru Căpitan. Dar când s'au arătat lăncierii albaştri în botfori de glanţ de-ţi luau văzul şi mănuşi de piele albă, toată lumea a făcut: aaa! Numai Vodă-Ghica ţinea capul în pământ, aşteptându-se să-l vadă pe Căpitan moţăind şi ţinându-se pe cal ca vai de lume [1]). Când s'a apropiat însă Polcul ca la o sută de paşi de Voevod, Căpitanul a dat semnal gorniştilor să înceapă, apoi, înfingând pintenii lui de argint în pântecele calului, l-a ridicat în două picioare. Din mulţimea speriată s'a ridicat atunci un vuet surd ca ieşit de subt pământ. Cucoanele toate si-au acoperit ochii, câteva mai sperioase au ţipat, iar Mărioara Balomir pentru care se bătuse Căpitanul de două ori în duel, a leşinat deabinelea, în braţele cuconului Alecu, bărbatul dumneaei, spre hazul vecinilor care ştiau multe şi spre ruşinea lui conu Alecu care bănuia şi el ceva. Dar Căpitan Costake a tras sabia din teacă şi-a umflat pieptul şi a trecut aşa cu calul în două picioare în faţa balconului domnesc, privind ţintă în ochii Domnului, care îi surâdea cu prietenie, făcându-i semne arătătoare de dragoste, până ce-a cotit strada şi l'a pierdut din ochi. Şi

---

1) Se zice că Grigore Ghica l-a lăsat anume să defileze pentru a-i cere pe urmă demisia.

parcă Dumnezeu [1]) însuşi îi scosese cotitura 'n cale, căci cum a cotit l-a apucat pe Căpitan sughiţul deatâta sbânţuială cu stomahul plin.

Atâta laudă i s'a adus în ziua aceia lui Grigore Ghika pentru fapta Căpitanului, încât l-a iertat de isprava de la Mitropolie şi poate c'o şi uitase.

* * *

Ziua de întăiu Mai din cursul acelui an, a rămas de pomină în amintirea ieşenilor. La prânz, Căpitanul poftise la masă pe toţi prietinii, pentru a sărbători pe Dan Dămăcuş, pe care, înaintea altora mai vechi, îl făcuse samavolniceşte maior. Cui îl întreba de ce-a făcut aşa, răspundea scurt:

— „Fac ce vreau!"

Seara, masă mare la maiorul Dămăcuş. După masă, bal la Iancu Durău. Ieşind a doua zi de la bal cu ofiţerii droaie în urma lui, Căpitanului îi veni chef să bee „cognac". Ofiţerii împărtăşind şi ei această dorinţă firească şi atât de potrivită la acel ceas, şi de-abea aşteptând să trimeată Costake după niscaiva butelci, nu mai ştiau ce să creadă când au văzut că deabea intrat pe poarta cazărmii Căpitanul a poruncit încălecarea întregului regiment [2]). Dan

---

1) Este un Dumnezeu al beţivilor? Este!

2) Unii susţin că pe timpul lui Grigore Ghika nu erau decât *escadroane*. Dar asta nu are nici o importanţă pentru povestea noastră.

Dămăcuş fusese trimis acasă cu tainice însărcinări, pe care Căpitanul i le-a şoptit la ureche.

Cât ai clipi din ochi, regimentul luase drumul Unghenilor, în cap cu ofiţerii înzorzonaţi şi istoviţi, în deplină uniformă, aşa cum ieşiseră de la bal. Pe la amiază, când au ajuns, nici n'apucaseră să descalece şi Dan Dămăcuş le ieşi înainte, poftindu-i la masă. Nu trecu mult şi din trap întins se opri în faţa lor trăsura cea de cupărie, din care bundunc şi vesel coborî Antoine, venit în grabă cu tot ce trebue. Subt umbrar de liliac alb, faţa de masă şi şervetele străluceau subt ghirlănzi de flori, pe când servitorii în ţinută de gală, în haină albastră cu bumbi auriţi, jiletcă roşă şi mănuşi albe, ajutau lui Antoine deşertarea trăsurii. La intrare, închipuind piramidele din ţara Faraonilor se înălţase un morman de panere, pe care se putea ceti: „Montbazillac, Frontignan, Pontet, Clos des Ifs, Muscadet, Clos Lapré, Clos de la Comtesse şi *Clos-Bucium-Toader-Zippa-Logofătul*".

După atâta mărşăluială se înţelege că flămânzise toţi. Au mâncat cu străşnicie şi-au băut năpraznic. Două ciubere de sarmale de carne amestecată (porc şi vacă), şi trei chiupuri cu sarmale de piept de gâscă, pe cari trei zile le-a tot încălzit baba Catinca[1]) mistuitu-'sau pe dată, cât ai zice valeu! Şi se potrivea vinul cel roş al Logofătului acestei gustoase mâncări moldo-

---

1) Se zice că a trăit două sute de ani, dar nu cred.

venești ca sărutarea cea dintâiu pe gura miresei. Le trecuse și oboseală și somn și toată masa era larmă și râsete și vorbe de laudă pentru Căpitan și cinstitele lui vinuri. Numai Dumitrake Micotă, feciorul Pârcalabului de Hotin, om bicisnic și chiulangiu, sta posac în colțul mesei și-și turna apă 'n vin. Când l-a prins Căpitanul asupra acestei urâte fapte, a rămas locului cu paharul la gură și fulgerându-l cu privirea lui fioroasă a tunat ca cerul de sfântul Ilie:

— „Vrasăzică, îmi spurci v nul, pricopsitule! L'ai mânjit cu apă! Apoi vezi matale, iaca deaceia nu te fac eu maior. Lăncierul care toarnă apă 'n vin, departe n'ajunge. Mai bine fă-te mata, Dumitrake dragul mamei, copist la cancileria domnească și nu mai zdrăngăni sabia degeaba pe uliți, dacă nu ești vrednic s'o porți. Și dacă-ți plac cumva și caii, fă-te sacagiu!"

Pe când vorbea Căpitanul, Radu Juga, ghiduș fără pereche îi goli paharul, cercând să-i toarne apă 'n loc. Dar Căpitanul l-a simțit. Și când i-a strigat odată: „Piei, Satană"! i-a scăpat lui Radu cana dın mâni, udându-l leoarcă. Căpitanul oftă adânc și uitându-se cu mare dispreț la Dumitrake Micotă, cu glas moale, urmă:

— „Și bietul tata l-a prins pe unul! Să vă spun, că face: Episcopul Romanului, de câteori venea prin Ieși, se abătea și pe la vie. Tata îl poftea 'n cerdac și-i dădea vin din cel mai strașnic. Dar popa bătrân, vinurile tari, când

nu se uita tata la el, le aghezmuia pe furiş c'un pic de apă. Intr'o zi, îl vede tata. De n'ar fi fost om al lui Dumnezeu şi cu atâta vază 'n ţară, poate că-i arăta uşa (eu îi crăpam capul!). Ţin minte şi-acuma: era o sticlă trimisă de Brillat-Savarin din via lui, la Cote-Grêle). Parc'o văd. Tata a zâmbit şi s'a făcut că nu bagă samă întrebând cu prefăcută cucernicie:

— „Ştii ce scrie in Sfânta Scriptură, Inalt prea Sfinte"?

— „Ce, boer Toadere"?

— „*Vai şi amar de-aceia ce-amestecă vinul cu apă*"!

Episcopul a zâmbit şi el, înţelegând, şi-a răspuns:

— „De ce n'ai întors foaia Logofete, că mai scrie ceva".

— „Ce să mai scrie, sfinte Părinte"?

— „Numai atâta fiule: *şi-l vând pre el*"!

— „Deci porunca asta, urmă Căpitanul, e pentru crâşmari, nu pentru băutori, dar ce-i ertat episcopului nu-i îngăduit lăncierului.

*

Când au isprăvit de mâncat (cu băutura n'o mai isprăviau), Căpitanul s'a ridicat în picioare zicând:

— „De-acum, pe cai băeţi! „Cognac"-ul vi-l dau de ceea parte la Ruşi".

Inlemniseră ofiţerii când s'au dumerit ce vrea

să facă, dar cu el nu era şagă. Cum Ruşii nu prea aveau pază numeroasă în acest loc de trecere le-a fost uşor să lege paznicii burduf şi să treacă Prutul dincolo pe pod. Oamenii fugeau din calea lor, care 'ncotro, femeile şi copiii ţipau să-ţi ia auzul, bătrânii îşi făceau cruce în pragul uşilor, unde te 'ntoarceai. numai spaimă şi jale. Intrând în bogatul sat Tiurliu-Tiur, [1]) Căpitanul a pus să strângă oamenii, spunându-le după ce i-a adunat în mijlocul satului :

Nu vă speriaţi, oameni buni, că n'am venit să jăcmănesc. Eu sânt Polcovnicul Costake Zippa, feciorul Logofătului Toader, care cu omenie v'a stăpânit şi vreau să-mi văd moşia".

Cei tineri nu-şi aduceau aminte de Logofăt decât din auzite, dar bătrânii care îl cunoscuseră au început a lăcrăma învârtindu-şi căciulile, înţelegând sărmanii, din voroava aceasta rostită la beţie, că s'au întors vremile şi că i-a mântuit Dumnezeu de stăpânirea rusească.

La conac, porţile erau zăvorâte pe dinăuntru. Căpitan Costake pornise în galop cu Dan Dămăcuş de-a stânga lui şi cât ai zice : uite-l, nu-i ! amândoi săriseră zaplazul, poarta având mai mult de trei coţi, După ce descălecă, Dan Dămăcuş trase zăvoarele şi cât ai clipi din ochi ograda se umplu de lăncieri.

---

1) Dacă satul acesta n'a ars, atunci e sigur că nici n'a existat.

La un semn al Căpitanului, gorniştii aşezaţi în faţa drapelului sunară deşteptarea.

Un bătrân gârbov, urmat de două matahale cu cisme de iuft şi rubaşcă roşă, coborî scările, tremurând ca trestia când o necăjeşte crivăţul. Căpitanul îl salută cu multă curtenie şi spunându-i cine e, îi prezentă pe rând toţi ofiţerii regimentului. In faţa acestei purtări neaşteptate, moşneagul îşi mai veni în fire, măcar că numele Zıppa nu prevestea nimica bun şi măcar că nu-şi mai putea lua ochii de la pădurea aceia de lănci, a căror flamuri roşii cu albastru fluturau în apusul care se stingea şi el în aceleaşi culori, culorile Moldovii, ca o cerească mărturie că pământul Basarabiei, al nostru este. Uimirea îi fu şi mai mare când văzu pe acoperământ doi sergenţi,. agăţând în vârful casei un steag cu stema ţării de-oparte şi insignele familiei Zippa de cealaltă.

— „Şi acum că ţermonialul e împlinit, nu te tulbura, domnul meu, fă ca la mata acasă", se adresă Căpitanul Rusului.

— „Mi se pare că şi sânt", îndrăzni bătrânul cu jumătate gură, dar ıntr'o franţuzească tot atât de desăvârşită ca aceia în care i se vorbise.

— „Ţi se pare, ţi se pare", mormăi Căpitanul, pe când îl poftea el pe Rus să intre în casă cu adânci heretisanii.

Ajuns în salon, Căpitanul se toloni în cel mai înalt jâlţ, făcând semn şi celorlalţi să se aşeze ;

— „Şi cum vă spuneam, urmă el către ofiţeri povestirea începută pe drum şi lăsată baltă în faţa porţii, am venit aici să împlinesc o veche făgăduială şi o cucernică datorie faţă de amintirea bunului meu părinte: Moşia aceasta a fost stăpânită de neamul nostru, nu se mai ştie de când. Pe când trăia biata mama, tatei îi plăcea s'o plimbe în timpul verii, pe la toate moşiile lui. De aceia, avea la fiecare casă gospodărească, bucătărie întemeiată şi pivniţă aleasă".

— „Când am luat-o eu, pivniţa era pustie", întrerupse Rusul.

— „Nu-i de mirare, suspină Căpitanul, doar a curs vreme de-atunci".

— „Şi cel de la care-am luat-o era un beţiv".

— „Şi mai trăeşte?".

— „Nu, a murit sărmanul, sărac lipit.

— „Dumnezeu să-l ierte! Mai däunăzi (urmă Căpitanul), scotocind prin nişte mobile vechi svârlite într'un hambar, în sertarul unui scrin colbăit, am dat de-o hârtie scrisă de mâna tatei, şi-alături pe-un pergament prins cu boldul de însemnarea aceia, planul pivniţei din Tiurliu-Tiur. Multe litere erau şterse, dar am înţeles din ce-am putut ceti, că pe când hoinărea prin ţară, ascunsese tata în zidul acestei pivniţi trei sticle de „cognac" grozav. Il primise dar de la un conte rus, Tolstoi [1]) mi se pare. Nu-i

1) E foarte probabil să fi fost Tolstoi, deoarece se ştie că un conte Tolstoi, ofiţer în armata imperială, capturase o coloană de aprovizionare din armata lui Napoleon, în cam-

mai știu bine numele, că hârtia am rătăcit-o, dar sticlele le găsesc c'am adus planul.

Lămurindu-se asupra pricinei acestui marș pe pământ străin s'a pus Rusul pe-un râs de credeai că-și dă duhul:

— „Cum, și numai pentru asta ați venit aici?" se minuna el.

— „Numai. Dimineața, după bal, le-a venit chef băeților să bee „cognac". I-ași fi dus la mine-acasă, dar era ceas de slujbă. Atunci mi-am adus aminte că aveam la mine planul pivniței. Și-am venit. Dacă ași fi întâmpinat împotrivire avem de gând să sparg pivnița și să dau foc casei. Văd însă că mata ești om de lume și fața te-arată prietenos, de-aceia să mă ierți mă rog matale, că ți-am trecut pragul cu hainie. Dar, să nu te superi, nu pari a fi Rus.

— „Sânt și nu sânt, comandir Polcovnic. Mama mea e franceză și toată copilăria și tinerețea mi-am petrecut-o la Paris". Acest amănunt cuceri cu totul inima Căpitanului. Rusul la rându-i se înduioșă și el, aflând că năvălitorul a învățat la Saumur. Se îmbrățișară. Căpitanul nu știa cum să-și ceară iertare c'a atârnat steagul pe vârful casei abuzând de ospitalitatea unui amfitrion atât de cum se

pania din 1812. Un urmaş al acestuia, părăsind Odessa în timpul revoluției din 1917—1918 pentru a se refugia la Geneva unde trăeşte şi azi, a fost silit să verse în stradă ultimile sticle din acea inestimabilă colecție, de teama ororilor bolşevice.

cuvine. A urmat masă mare, cântece din balalaică şi cazacioc. Sticlele, în adevăr, au fost găsite, după indicaţiile planului. De cum s'a desfundat întăia, toţi au fost de părere că plătesc cu vârf şi'ndesat osteneala drumului. De celelalte două n'a vrut însă cu nici un chip Căpitanul să se atingă, rugând gazda să le păstreze în amintirea lui şi a bunului său părinte, asigurându-o totdoată că-s făcătoare de minuni la boală.

*

Soarele intră de-odată pe geamurile deschise, aprinzând cristalurile, oglinzile şi argintăria de pe masă. Un muc de lumânare care mai ardea strâmb pe-un colţ de bufet părea tot atât de caraghios şi nelalocul lui, ca un sbârnâit de drâmbă în mijlocul armoniilor violoncelului şi-a violelor. Dacă un om trezit atunci din somn ar fi intrat în încăperea aceea uriaşă, l-ar fi trecut de sigur un fior de ghiaţă prin şira spinării. Chipurile de ceară şi privirile ofilite, ca din altă lume, a celor ce petrecuseră, l-ar fi făcut să creadă că a dat de praznicul strigoilor, ca'n noaptea sfântului Andrei şi după al treilea cântat de cocoş s'ar fi aşteptat cu groază să-i vadă mistuindu-se sub podele.

Un cântec jalnic se tângui de-odată, pornit de nu se ştie unde, pierzându-se apoi treptat în depărtări. Toţi tăcură. Era la început o izbucnire tânguitoare, de mai multe glasuri, pe urmă numai un murmur slab, covârşit de-o

voce groasă, fără îndoială de uriaș. Le acoperea pe celelalte întunecându-le, cum acopere pajura când își întinde aripele să bee, șipotul de munte.

Dumitrake Micotă căruia îi plăcea mult muzica se apropie de Rus:

— „Cine cântă mă rog pe-aici atât de frumos și cu-atâta măestrie?

— „Toată Rusia domnul meu. Rusia nu-i decât întindere, cântec și jale. Când îi vedea trei Ruși întâlnindu-se în drum și stând pe loc, așteaptă puțin. Ai să vezi îndată că unul ridică mâna și toți fac un cor și pornesc împreună cântând. Unde merg? Cine știe! Rusia-i atât de mare! Eu cred că merg așa de mii de ani, de totdeauna, de când sânt Ruși. Beau, cântă și se jălue. Acesta-i poate rostul lor pe lume.

*

Căpitanul își aminti de regiment.

Soldații umblau năuci prin dosul casei după cele două butoaie pe care mărinimoasa gazdă le dăruise. Alții jucau prin șuri de-avalma cu argații cu care legaseră prieteșug.

S'a sunat adunarea, apoi încălecarea.

Când să-și iee rămas bunde la gazdă, bătrânul se posomorâ:

— „Văd, domnule colonel că sânteți un adevărat gentilom, dar păreți a nu vă gândi că fapta domniei-voastre, care între noi fie zis, mi-a făcut mare plăcere, poate avea urmări neplăcute pentru domnia-voastră. Bine înțeles,

de sprijinul meu nu mai e nevoe să vă încredințez, dar ați legat santinelele, ceiace va supăra desigur mult pe generalul Gatowski de la Bălți Prea multă grijă însă să nu aveți. Guvernatorul mi-e nepot. E om de petrecere și va 'nțelege.

— „Dacă e așa, poftiți cu toții și pe la via mea, să vă încredințați că și petrecerea moldovenească are șartul ei.

— „Vă foarte mulțumesc, răspunse Rusul, e vorba însă să aibă timp nepotul meu să vorbească generalului înainte de-a afla de la alții. Eu am pus să 'nhame și cum îți porni dumneavoastră la Iași, mă duc și eu la Kișinău.

Se îmbrățișară pe scări. Și după ce-și încălecă roibul, Căpitanul întoarse capul către bătrân:

— „Iți mulțumesc din suflet prietene, pentru nobila matale bună-voință, dar nu te mai osteni rogu-te pentru mine: lui Costake Zippa nu-i pasă de nimic! Fac ce vreau!

Și dând pinteni calului o tuli glonț în fruntea regimentului comandând .trap.

* * *

Vestea se răspândise în Iași ca o furtună. A fost adusă de trei ovrei care fuseseră față la arestarea santinelelor. Circulau svonurile cele mai fantastice. Unii spuneau că a înebunit Costake Zippa. Alții că știau ei de mult că Logofătul îi lăsase cu limbă de moarte și că el făcuse legământ să se răzbune pe Ruși pentru răpirea Basarabiei și că anume pentru asta

intrase Căpitanul în oștire (în rândurile tinerimii generoase, versiunea aceasta avu un succes nebun). Alții spuneau că nemaiavând cu ce trăi s'a dus să facă rezmeriță și răsculând norodul să prade cât o putea și să plece pe urmă la Paris.

Fapt e că Nicolai Nicolaevici Kozorok, consulul Rus, măcar că avea relațiuni amicale cu Căpitanul, a fost nevoit să ceară lămuriri Domnitorului, pentru a raporta în urmă guvernului său.

*

Nevoind să se arate fricos în fața mai micilor, Căpitanul a dat poruncă trompeților să cânte tot timpul cât vor trece prin oraș. Așa se face, că de la barieră încă, mulțimea se adunase în urma regimentului potop. Negustorii închideau obloanele la răpezeală ascunzându-se ca'n gaură de șarpe, iar tinerii patrioți aflați pe străzi îndemnau norodul să manifesteze pentru *marele Căpitan*.

Ajuns în fața casei lui, Căpitanul făcu semn de oprire, descălecă și intră în casă. Peste puțin un fecior pofti pe Dan Dămăcuș înăuntru. Căpitanul îl îmbrățișă. Era galben la față și-i întinse un plic zicându-i: „cetește!" Mâna îi tremura, lucru de mirare la un om ca el. Dan Dămăcuș își aruncă ochii pe învelitoare:

Prea Slăvitului Gospodar al Moldovei,
Măriei Sale Domnului Grigore Ghika-Voevod
Cu cinste să se dea.

— „Cetește înăuntru", glăsui Căpitanul apăsat

Cu o ascunsă bucurie Dan Dămăcuș ceti:

„Greșit-am foarte, Măria Ta, dar nu mă căesc:

Costake Zippa nu se căește și nici cenușă pe cap nu pune. Adevăr grăia bietul tata când îmi spunea: Tu Costake pentru podoaba trupului omenesc n'ai decât două lucruri: pe cap „eau de Cologne", în cap „eau de Pologne" [1]). De-aceia pun astăzi sabia la picioarele Măriei Tale. Dar să nu uiți Măria Ta că pe ea am scris cu mâna mea: pentru cinste, pentru Domn, pentru Țară!

Și vin să fac închinată rugăciune Măriei Tale s'o dai Măria Ta bun-prietenului meu Dan Dămăcuș, cel mai destoinic a o purta.

Să fii Măriia Ta sănătos.

Eu rămân al Măriei Tale prea supus și prea plecat servitor.

Costake Zippa.

Când își ridică Dan Dămăcuș ochii de pe scrisoare, Căpitanul era în balcon, vorbind deacolo:

— „Oficeri, soldați!

De astăzi înainte Costake Zippa nu mai e comandantul vostru. Să ascultați de cel ce vine, cum ați ascultat și de mine. Pentrucă astăzi comand tot eu, poruncesc trei zile de

---

1) Lamentabil calambur. O sclintea și Logofătul câte-odată.

odihnă pentru toată lumea. Trupa va primi bani şi hrană ca de sărbători.

Iubiţi cinstea, iubiţi calul, iubiţi ţara Moldovei !

Pe când ofiţerii trăseseră săbiile comandând „pentru onor !", Căpitanul duse un deget la frunte şi intră repede în casă. Dan Dămăcuş spunea că intrând în casă avea lacrimi în ochi. Dar Căpitan Costake se fălea că n'a plâns niciodată.

*

A doua zi, în caretă lăcuită şi ţinută de gală, Dan Dămăcuş eşea surâzător pe poarta curţii domneşti, pentru a lua comanda lăncierilor albaştri.

*

Părăsind oştirea s'a mutat căpitanul la vie, unde ţinea petrecerile lanţ. Şi cum băutură ca la el la nimeni, aproape tot târgul îl beţivise. Nu era zi lăsată de Dumnezeu să n'aibă el la masă zece-cinsprezece inşi. Pe cei care veneau mai des îi smintise de tot. Nu-şi mai vedeau de trebi, se legau de oameni, ţinându-se numai de scandaluri şi ticăloşii.

Intr'o zi, întâlnindu-l pe Iancu Durău şi îmbiindu-l să vie la masă, zis-a Iancu Durău :

— „Adevăr zic ţie, Căpitane, că azi n'oi putea veni căci am băut toată noaptea şi-am petrecut şi ieri.

La care vorbă i-a răspuns Căpitanul :

— ,,Mă mer de tine, Iancule, că nu-ţi-e ruşine să vorbeşti. Când ştii préa bine că eu acum treizeci şi cinci de ani am început un pui de chef, pe care nici astăzi nu l-am terminat. cum îţi mai vine să te vaiţi ca un nevolnic pentru două biete nopţi? Sarace de tine, Iancule, îmi pare c'ai intrat în anul morţii.

Iancu Durău se înveseli:

— Că bine zici, Costake. Tu ai venit beat de la Paris, subt Scarlat Calimah, beat te-a găsit domnia lui Mihail Suţu, beat ai fost şi subt Mihai Vodă Sturdza şi iaca nici subt Grigore Ghika nu te-ai trezit. Patru domnii măi Costake, aferim beţie! Dar crezi tu oare că mult ai s'o mai duci aşa?

— ,,Iţi mai aduci aminte, Iancule, ce-i spunea tata lui Simion Velescu când îi vorbea de sănătate? Parcă-l aud: Lasă prostiile, Simioane, că eu n'am vreme de perdut şi nu mă gândesc la fleacuri. Când îl văd pe doftorul Paşco, rotofei şi rumeior, atâta îl întreb: ce mai fac eu doftore, că mata văd c'arăţi bine! Incolo îmi dau trupul pe mâna lui cum îţi dai tu ciubotele la cârpit, numai că mi-i de mirare Simioane cum de n'ai tu ruşine să umbli cu ciubote aşa de jerpelite, că nici rândaşii mei nu le-ar purta! Dracul îl punea să vorbească?

— ,,Lasă gluma, Costake, ar trebui să te gândeşti că nu mai eşti tânăr şi ştii tu, ulciorul nu merge de multe ori la apă.

— ,,Apoi la apă îl duc eu, Iancule? Când

mi-i vedea cu apă'n ulcior să ştii că mi-am pierdut minţile.

— „Nu râde Costake că nu-i de râs, se posomorî Iancu, având gând prietenesc. Ştii bine că bietul moş Toader, măcar că era cât şi tine de zdravăn s'a prăbuşit deodată, trăsnit ca stejarul de fulger, lovit de dambla.

— „Lasă Iancule aceste amintiri mâhnite. Cum l'a găsit moartea pe bietul tata, aşa mă chitesc s'o aştept şi eu, în picioare şi cu paharul în mână, nu zăcând ca ologii şi văicărindu-,mă ca muerile. Ş'acu, hai ş'om gusta o vutculiţă la lipovan.

*

A fost Iancu Durău se vede afurisit la gură, căci puţin după asta a căzut căpitanul la pat şi păzindu-l Iancu şi doctorul Paşco, ascunsu-i-au lui cheile de la pivniţă, şi-o săptâmână încheiată l-au ţinut numai cu lapte acru, compoturi şi apă chioară. Trezindu-se Costake din beţia lui cea grozavă, a pus să-i aducă toate condicile cu socoteli şi-a văzut că nu-i bine. Atunci i-a dat lui în cap să facă herghelie de „pur-sângi", gândind să-şi facă averea la loc. Cum s'a văzut pe picioare, a închipuit cum a putut câteva pungi de galbeni şi-a luat drumul Buda-Pestei, să cumpere cai dela un baron ungur (Sandor Teleky), ale cărui grajduri erau vestite în toată Europa.

La Buda-Pesta însă, Căpitanul s'a îndrăgostit de-o Franţuzoaică: Lolotte Cubas. Când a dat

de fundul sacului, pentru a mai putea bea cu ea câteva sticle de Tokay a vândut pe rând unsprezece cai cumpăraţi de la Maghiar. A plecat din Buda-Pesta cu câteva lăzi de sticle cu Franţuzoaica, o iapă şi-un harmasar, „mai frumos şi mai nobil ca Ungurul" (spunea Căpitanul). Il şi chema Sigismund Bathory. Aşa au ajuns la Sighişoara, unde avea să cumpere Căpitanul trei butoiaşe de vin de pe Târnave (Kokelperle). Murind însă Sigismund Bathory pe drum, de dalac, s'a trezit Costake la vie cu Franţuzoaica'n braţe şi cu toate socotelile spulberate. Partea jalnică era că nici un boer din Iaşi nu avea harmasar „pur-sânge". E drept că în grajdurile domneşti se afla unul, dar Căpitanului nu-i venea să-i ceară lui Grigore Ghica îndatoriri, de ruşine pentru câte-i făcuse. Şi pentru nimica'n lume n'ar fi dat Căpitanul iapa la harmasar prost. Iar cui îl întreba de ce, îi răspundea cu îngâmfare, ce-şi mai amintea din bruma de carte pe care-o învăţase la Saumur:

— „Aiasta-i treabă gingaşă cucoane şi cu multe urmări rele ce nu se mai pot îndrepta. Dacă dai o iapă de rasă la un harmasar de rând şi prinde mânz de la el, toate vlăstarele ei următoare poartă pecetea acestei dintăiu mezalianţe. Asta se cheamă fenomenul impregnaţiunei (telegonie) şi dovedeşte, cui are cap să judece, că (vorba tatei): *Non ex quovis ligno fit Mercurius*; numai procopsitul nostru de Vodă,

luându-se după sfaturi muerești, socoate să facă din țigan om [1]).

*

De Sfântul Constantin și Elena fusese petrecere mare la vie și mulți se îmbătaseră, după obiceiu. Dan Dămăcuș se făcuse și el un bețiv ahotnic și, de la venirea Lolottei, era nelipsit din casa Căpitanului. După cum s'a aflat mai târziu, descăleca de multeori la vie și'n lipsa Căpitanului și sta mult acolo. Fiind, după cum mai sus s'a scris, călăreț bun, încăleca toți caii domnești de-i învăța la călărie. Deci, când au ajuns toți in culmea beției lor, zis-a Dan Dămăcuș, către Căpitan:

— „Eu mă prind Căpitane să-ți încalec iapa și s'o țin trei zile la mine, aducând-o cu fruct de harmăsar domnesc, dacă mata îi înconjura casa călare pe măgar, cu fața către coadă și să bei de-a călare și-o sticlă de vin.

— „Aiasta-i cu neputință, zise Iancu Durău, care făcuse doar și el multe în zilele lui!"

— „Ba eu mă prind", sări Căpitanul.

— „Șezi binișor, Costake!"

— „Fac ce vreau!"

Și cât ai clipi din ochi încălecă măgărușul care era dealtfel foarte blând și se plimba liber prin ogradă. Și întorcându-se cu multă agerime din mers, precum a fost învoiala, a dus sticla

---

1) Măcar că trăise atâția ani în Occident, Căpitanul s'a împotrivit din răsputeri desrobirei țiganilor.

la gură şi o a băut-o toată. Şi mai din pulpe mai din călcâie, atât de bine a dus măgarul că tocmai când curgea cea din urmă picătură de vin din sticlă, Costake îl oprise în faţa mesei, întinsă subt arţar.

*

Plecând toţi musafirii, după ce-au mai băut o sticlă din „Cartea de aur" (Armagnac), numai-cât Lolotte, căpitanul și Dan Dămăcuș, — şi-a lăsat Dan Dămăcuş calul în grajd şi încălecând eapa căpitanului, după cum a fost ramaşagul, o porni în trap întins spre Iași.

*

Peste câteva zile Dan Dămăcuş grăi cătră Căpitan:

— „De știam eu cum ţi-i iapa Căpitane, nu mă mai puneam rămășag cu mata, nici pe tronul Poloniei".

— „De ce, frate Dane?".

— „Nu vrea să primească! Să omoare harmasarul și alta nu. Nu mai ştiam ce să fac cu ea. Dar la urma urmei i-am turnat rom în apă, am legat-o cobză și i-am venit de hac.

— „Aferim, Dane! Și-a prins?

— „De bună seamă c'a prins, de vreme ce am și mânat-o înapoi, cu vezeteul meu.

*

De-ar mai fi moştenit Căpitanul o vie cu pivniţa ticsită de bunătăţi şi nu se bucura mai

mult ca de vestea asta. Din ziua aceia nici nu mai vorbea de altceva:

— „De-a fi eapă (zicea el), o dau iar lui Dan. Da odată și-odată oi pune eu mâna pe-un harmasaraş. Ş'atunci să vezi ce mai de „pursângi" scoate Căpitan Costake!

Era fericit!

CAP. III.

In care o neînchipuită măgărie iese la iveală.

Parturiunt montes...

Horațiu.

Unsprezece luni de zile n'a visat căpitanul decât grajduri, herghelii, jockey și premii. Işi vedea numele pe programele de la Longchamps: „*Ecurie Constantin Zippa* Couleurs: Bleu et rouge!" Dar când fu să se apropie mult așteptata zi, Căpitanul înebunise deabinelea. Nu-și mai găsea locul. Umbla val-vârtej din casă la grajd, de la grajd prin livadă, când ici, când colo, ca o picătură de argint viu pe-o placă de marmură. Ingrozise argații și vezetiii, iar pe Lolotte atâta o scosese din sărite, încât s'au învoit să nu mai doarmă împreună. Căci, dacă i se năzărea Căpitanului prin somn că nechează eapa, nu se mai codea să-și dee seamă de-i vis sau aevea, arunca repede pe el ce-apuca și tiva la grajd.

Azi, așa mâni, așa a tot așteptat Căpitanul

frământându-se de nelinişte şi nerăbdare, până când, într'o bună zi, pe când sta la masă cu Lolotte și Dan Dămăcuș, a dat buzna 'n casă Ion vezeteul, după cum avea deslegare, fără să mai vestească feciorul, nici pe nimeni și atât a apucat să spue:

— „A fatat eapa, Măria Voastră!"

Afară turna cu cofa. Dar ce-i păsa Căpitanului? S'ar fi dus la grajd și prin foc, nu numai prin „elementul ostil" cum îi zicea el apei.

Pe când își punea mantaua de ploaie întrebă:

— „Și ce-a făcut măi Ioane, harmasaraș, iepușoară?".

Ion se prăpădise de tot cu firea:

— „N'a făcut iepușoară!"

— „Ei bravo, a făcut harmasaraș!"

— „Nici harmasaraș, Măria Voastră!"

— „Ce tot clămpănești afurisitule? Iar te-ai îmbătat! Cum n'o făcut nici harmasaraș, nici iepușoară? Știu că n'o făcut fluture sau gânsac! Auzi măi? Ce taci ca proasta 'n horă?"

— „Măgarul, Măria Voastră!"

— „Ce măgar, măi, ce măgar? A făcut eapa sau *n'a făcut*?

— „A făcut, Măria Voastră".

— „Atunci, ce-mi tot spui de măgar, boule?"

Ion înghițea 'n sec și rotea niște ochi cât oule de hulub:

— „I-a luat-o înainte, Măria Voastră!"

— „Ce să iee înainte, măi, cui să-i iee?

— „S'a porcit",

— „Tu, te-ai porcit, mişălule! Eşti beat ca un porc! Nu vezi că nu mai ştii ce vorbeşti?"

— „Nu se află, Măria Voastră!"

— „Măi, Ioane, tu 'nţelegi româneşte?"

Căpitanul îşi gu ta emoţia ca un jucător care „filează" cartea.

— „Atât să-mi spui, Ioane, şi să-mi răspunzi numai la 'ntrebare: Ce-a făcut eapa, Ioane?"

Când a răcnit Căpitanul: ce-a făcut eapa, Ioane, Ion se făcuse alb din negru. Se uita la Căpitan ca oaia la lup şi nu scotea o vorbă. Numai dinţii îi clămpăneau.

— „Măi, Ioane, tu mă'nţelegi sau nu? Ce-a făcut eapa, Ioane?"

Ion îşi da duhul:

— „Catâr, Măria Voastră, a făcut catâr!"

Dacă s'ar fi uitat Căpitanul în clipa aceia la Dan şi la Lolotte, chiar de n'ar fi înţeles anume că au fost ajunşi în trebuşoara asta, multe taine i s'ar fi dezvăluit. Dar el nu mai vedea nimic. Iar când a pus mâna pe harapnic a tulit-o Ion glonţ pe uşă şi s'a tot dus pe poartă 'ncolo şi dus a rămas până 'n ziua de azi.

*
* *

Din vechiu ştiut este că o nenorocire nu vine niciodată singură. Câteva zile după mişelnica întâmplare, căzând Căpitanul la vie la ceas nepotrivit, cu oaspeţi mulţi, a găsit casa goală. Poftind musafirii să intre, el a luat-o

prin dosul cramei la vale, să-și caute ibovnica. Nu făcuse nici câțiva pași și la o cotitură, a văzut-o cu ochii lui pe Lolotte, săvârșind pacat trupesc cu Dan Dămăcuș, în fân cosit.

Un singur glonte bine tras, i-ar fi putut nemuri pe dată, în rușinoasă fapta lor. Dar numele și cinstea casei înainte de toate! Nu le putea face de ocară în fața străinilor. Nu-l zăriseră. Căpitanul se trase înapoi, făcându-se a nu vedea și cu glas prefăcut începu să strige:

— „Lolotte, Lolotte, viens chérie, nous avons du monde!"

Lolotte nu se făcu așteptată mult. Era nerușinata aprinsă la față și cu părul plin de fân. Pe rochia albă avea urme umede de iarbă.

— „Iar ai stat în iarbă! Ai să răcești, chérie! Fugi și te schimbă repede și stai de vorbă cu lumea, că eu vin îndată".

Peste puțin se ivi și Dan Dămăcuș, vesel, sglobiu, nebănuind nimic.

— „Mâni la cinci dimineața la Copou, glăsui Căpitanul îndesat. Și-acum fă bine și intră 'n casă. Găsești ceva, ce te-a tăia capul și pleci îndată. Lolotte nu trebue să știe nimic. Ințelesu-m'ai?".

Dan Dămăcuș execută ca un somnabul porunca dătă.

*

Peste puțin, cele trei trăsuri trimise de Căpitan în oraș se întorceau încărcate de lume veselă și'n urmă într'un „char à banc", taraful de lăutari.

Ceva mai târziu, aproape de ora mesei, pe când turlele aprinse ale Cetăţuie işi Galatei se învăluiau în umbra din ce în ce mai deasă, din berlina de zile mari (aceia cu care veniseră de la Paris Toader Logofătul şi iubitul său fiu Costake), se cobori cu chip posomorât, glumeţul Iancu Durău.

*

Petrecerea din seară aceia, amintea în totul zilele de belşug din vremea Logofătului. Până şi sticlele ce mai rămăseseră din „Cartea de Aur", au fost scoase toate. Când începuse a se crăpa de ziuă petrecerea era în toi. Se dansa prin toate odăile. Atunci însă, nebăgaţi în samă de nimeni, s'au strecurat afară, Căpitanul, Iancu Durău şi Radu Juga, suindu-se în berlina care-i aştepta la poartă.

*

Dumitrake Micotă îi cânta la ureche lui Nicuşor Raicu care nu mai putea de râs, nişte stihuri ale lui Iancu Durău:

Căpitanul cu Franţuşcă,
Nu-i nebun.
Când de-acasă pleacă puşcă,
Vine tun!

Un călăreţ venit în galop mare, descălecă la scară, înmânându-i lui Nicuşor Raicu o scrisoare. Alb ca varul, Nicuşor Raicu intră în salon. Şi'n timp ce 'n clinchet de pahare şi sbârnâit de cobză, cavalerii invitau cucoanele

la cadril, toţi acei ce mai petreceau în casa Căpitanului, au deplâns moartea năpraznică a celui din urmă Zippa, răpus în luptă singulară în pădurea Copoului şi mort pe loc, după o scurtă suferinţă, cu pieptul străpuns de sabia făţarnicului Dan Dămăcuş.

CAP. IV.

In care sfârşitul povestirii, covârşit de măreţia vremilor, pierde orice însemnătate.

Sunt lacrymae rerum.
Virgiliu.

Acestea toate le-am aflat de la vrednicul de cinste şi crezare general Corban, ce-a slujit pe timpul lui Cuza-Vodă şi prea puţin subt Carol I. Când l-am cunoscut era atât de bătrân că uita de la mână la gură. Il întrebai :

— „Ce mai faci, domnule general?'

El îşi aducea mâna la ureche în chip de leică şi făcea :

— „Ha?"

Strigai mai tare :

— „Ce mai faci, domnule general? Ai ieşit azi la aer, te-ai plimbat?".

— „E! Unii zic că da, unii zic că nu..."

Cu toate acestea, când îi vorbeai de Căpitan Costake se înviora generalul şi nu se oprea până ce nu spunea tot ce ştie. Şi măcar că amintirile îi jucau multe feste, întâmplându-se

ades ca o snoavă spusă odată despre unul, s'o pue a doua oară în sama altuia, istoria Logofătului Toader şi a iubitului său fiu Costake n'o încurca niciodată. Rar de-o mai sclintea puţin pe ici pe colo, uitând vre-un amănunt, dar revenind negreşit asupra-i în cursul naraţiunii şi totdeauna la fel. Aşa, a unsprezecea oară când mi-a spus-o, n'a schimbat o iotă din finalul pe care îl transcriu întocmai:

— ,,Pe-atunci, băeţi, *vântul veacului*, cum îi zice Konaki Logofătul, sufla să prăbuşească multe vechi alcătuiri, ca'n locul lor altele să aşeze. Duhul satanicesc al nesupunerii, după sângeroasa pildă a răsvrătirii franţuzeşti, smintise multe minţi până atunci tefere. Boerii cei de-a doua mână şi ciocoimea suită cu duiumul la cinurile boereşti în timpul lui Mihai Sturdza şi Grigore Ghika (se svârleau pitacele de boerie, ca grăunţele la curci), se frământau cu turbare, aţâţate de pofte nelegiuite şi râvnind la slujbele mari şi la rangul protipendadei. Din ceata acestor netrebnici s'au scornit multe isvodiri hulitoare şi ocarnice atingeri pe seama ocârmuirii, ajungându-se la împuţinarea cuviinţei şi duşmănoase uneltiri. Şi din aceste nesănătoase îndemnuri s'a făcut atunci o mare tulburare în toată obştea pământului. Dar iar mă'ntorc şi zic, că şi multe urmări bune a avut acea fierbere. Şi de n'ar fi fost decât să întemeinicească marele gând al Unirii şi încă trebue s'o binecuvântăm, măcar că pornea din *tagma*

nevăzuților [1]). Şi dacă risipa şi luxul din timpul lui Grigore Ghika dusese multe averi pe apa Sâmbetei, lăsând familii puternice în sărăcie şi făcând să intre în negura uitării nume ce-au împodobit istoria, strălucind în depărtările începuturilor, ca luceferii, ridicase totodată din ticăloşie mulțime de ciocoi. O seamă din ei nici nu se mai cunoşteau de boerii cei adevărați. Şi fără dor şi poate, îi aşteaptă şi pe ei soarta acelora pe care i-au înlocuit, căci, la urma urmei tot trândăvia şi îngâmfarea îi va pierde. Lumea, băeți, a fost şi va fi, în neîncetată primenire şi veşnică schimbare, cum e cursul apelor celor curgătoare.

Şi iaca, aşa s'a 'mprăştiat la cele patru vânturi şi averea lui Costake Zippa, pe care, moştenindu-l moşu-său Simion Velescu, de-abea a putut acoperi datoriile, vânzând via şi casa. Franțuzoaica a plecat îndată, luând cu ea toate juvaericalele. Catârul fusese vândut pe-un preț de nimic unui țigan de la grajd, desrobit, care se făcuse sacagiu şi mai purta încă sdrențuită, bogata livrea a vremurilor bune. Căra apă pe la toate curțile, înveselind ieşenii în trista durată a căimăcămiei lui Balş. Era foarte popular printre slugi. Când se oprea la vre-o poartă numai ce auzeai :

— „Eşi, Marițo, cu hârdaele, c'a venit „pursângele [2]) Căpitanului" !.

---

1) Tiers état.

2) Expresie a cărei întrebuințare la acea epocă se dato-

Şi cred că de n'ar fi fost catârul, mulţi l-ar fi uitat pe bietul Costake. Ba mulţumită catârului i s'a făcut lui Costake şi-un cântec pe care-l zicea Barbu lăutarul pe la sindrofii. Ciocoii mai ales făceau mare haz de el şi tot unul din ei a scornit că-i compus de Vasile Alexandri, dar eu ştiu chiar din gura lui Alexandri că nu-i adevărat.

La amintirea acestui cântec ochii generalului se umezeau şi începea c'o voce din altă lume, c'o voce *de-atunci*, singurul cuplet pe care-l mai ştia:

Căpitanul dela vie
Şugubăţ şi plin de har
Neputând face moşie
Din Cotnar,
A lăsat bată-l pustia
Dracului căpitănia
Şi'n Cotnar schimbând moşia
A făcut la o beţie
Din papuc pahar,
Sabia harac în vie
Şi din cal măgar.

— „Mie nu-mi venea a râde, băeţi! Mă gândeam cu jale cum a făcut nechibzuinţa să

---

reşte exclusiv popularităţii Căpitanului care-a adus-o dela Saumur, împământenind-o. Prin ea trebue să se înţeleagă *calul englez*, caii arabi din care se găseau foarte mulţi la Iaşi, fiind numiţi de unii *pur-sânge* (fără adăogirea calificativului *arab*), prin eroare.

ajungă un nume ca al lui Zippa de batjocura ciocoimii. Că nu știu de unde învățase și haimanaoa de țigan cântecul și-l cânta pentru-un pitac pe la toate crâșmele. Dar mult nu l-a cântat, nemairăbdând Dumnezeu, că pe țigan l-a închis pentru furtișag și-a dat și strechia'n catâr. Și așa din voia proniei cerești și-a dat și el dobitocescu-i suflet, în cel dintăiu an al înscăunărei Măriei Sale Domnului Alexandru. Ioan I.

CUMPLITUL TRAŞCĂ DRĂCULESCUL[1])

Fost-a Traşcă Drăculescul, urmaş Vlad Dracului Ţepeş Voevod, om aprig, îndărătnic, dar neîmpetrit, de Dumnezeu temător şi păzitor al celor lumeşti şi duhovniceşti rândueli. La trup nalt, piept puternic, mijloc subţire, iar faţa, nici nu ne putem îndemna a scriere de mândră. Părul negru-albastru, mai mult albastru decât

---

1) Această stranie şi de necrezut poveste a fost consemnată în *„Insemnările unui boer Moldovan"* (anonim), călător prin Oltenia în veacul al XVIII-lea. Din lunga introducere care preceda povestirea n'a putut fi descifrat de pe foile ferfeniţite şi pline de îndreptări şi ştersături, decât acest fragment:

„ ...şi iarăşi de mirare este că între boerii Olteni nu s'a găsit nici unul să însemne, pentru pomenire, faptele lor olteneşti, cum au făcut la noi Ion Neculce, Costineştii şi alţii mai mărunţi Ci, măcar că sunt Oltenii oameni ageri, neadormiţi, mai mult la bani şi chivernisealǎ cată decât la istorii şi boerului lor celui mai mare încă îi zic ei *Ban*. Şi cum se vede treaba au făcut din ţara Banului, adică stăpânită de Ban, ţara banilor, adică parale. Ce încă den început, din multe price, care nu-i locul să le pomenim aici, fost-a creştinească ţară a Olteniei în cărturari săracă, rămânând prin veacuri văduvă de Letopiseţ. De aceia îndemnatu-m'am io"...

Aici se termină manuscrisul.

negru, creţ şi des ca la mieii moschiceşti [1]) şi lucitor cum îi pana corbului, iar ochii verzi ca smaraldele împărăteşti, lucru foarte minunat şi chiar nemaivăzut. Cât despre putere, lua taurul de coarne şi-i sucea gâtul şi purta buzdugan. A rămas de pomină buzduganul lui Traşcă în toată Oltenia, că doi oameni voinici nu-l puteau a clintire şi svârlea cu el dela Turnul-Severin în ţara sârbească, pe cela mal.

Având Traşcă numai zece ani neîmpliniţi şi auzind vorbă în casa moşu-său Dumitru Boldăş, la Craiova, unde l-au fost trimis pentru deschisul minţii, cum că tătâni-so trage de moarte la Steic, lângă Turnul-Severin, s'a repezit Traşcă'n grajd, pe furiş şi încălecând un cal din cei mai buni, fără să doarmă, nici să mănânce, s'a dus glonţ acasă, prin vântul şi ploile acelei jalnice toamne. Şi când a răcnit Traşcă din poartă, ca puii de zmei-paralei: „Unde-i tatăl meu?" — slugile de prin curte au înlemnit, lemn, buştean, cineşi la locul lui, iar biata maică-sa a căzut grămadă, fără să mai scoată o vorbă, de spaimă.

Bătrânul l-a luat în braţe şi strângându-l la piept, a ridicat ochii la cer lăcrămând:

— „Păzeşte-mi-l Doamne de Cel Viclean, că de oameni se păzeşte el singur!"

Şi zicând aceste, mai mult de *dragul tatei* n'a apucat a spune!

*
* *

---

1) Astrahan.

Incă de pe-atunci, fiind Traşcă mic copil, fraged, neîmplinit, au început a-i sticli ochii după femei. Intre copii, niciodată nu se vâra, ci cu vânători bătrâni şi cu grăjdarii mai mult şedea şi tot ce făcea el era de mirat şi de groază. Trăgea cu săgeata din copaci în boerii drumeţi de le sfărăma ciubuciule dela gură, prindea cu arcanul cai neînvăţaţi şi-i încăleca pe deşelate, se trântea cu berbecii prin iarbă şi joaca lui mai mult muerile şi vânătoarea, iar de se zăbăvea după vânat, mai mult după mueri se zăbăvea.

Multe şi îndurerate lacrimi a vărsat biata maică-sa, când şi-a dat samă de satanicească pornirea lui, rugându-se lui Dumnezeu să-l întoarcă dela curvie, că ajunsese Traşcă de nu mai ţinea socoteală de-i fată fecioară sau femee coaptă şi chiar vară dreaptă sau mătuşă să-i fi fost, o pândea prin odăi şi îndată poftea s'o dezmierde. Şi pentru un lucru de păcat ca acela nu avea măcar ruşine, zicând că aşa e voia Domnului să fie omul: „*Cu dragostea'n neam şi cu hula'n duşman* !"

Tot atunci se învăţase de prindea pui de vultur şi-i învăţa să zboare după el la vânat şi-i hrănea cu mâna lui şi-i purta pe umăr. Pentru asta şi mai ales că ştia tocmeala şerpilor de-i descânta îmblânzându-i ca pe mueri, pe şerpi cu flueratul, iar pe mueri numaicât cu privirea, mulţi au scos că strămoşu-său Vlad Dracul au fost chiar Drac adevărat, din Iad şi că el însuşi

Trașcă s'a fost născut în noaptea sfântului Andrei, din tainică zămislire prin vis, cu strigoi și că vrăjitor diavolicesc este.

Ci acestea toate basne sânt și să le creadă cei ce le-au scornit.

* * *

Pe zi ce merge se făcea Trașcă tot mai frumos și mai voinic. Se scălda în toiul iernii, la Bobotează, în apă înghețată, la moara din Steic și călărea pe cai scumpi, anume învățați, numai lagalop. Moșii avea din Olt și până'n Mehedinț și mai mult la Baia sta. Acolo l-au călcat odată și hoții și eșind el singur înaintea lor să-i înfrunte, a prins, a-i dojenire cu buzduganul și cinci a ucis. Pe alți trei, după ce-ia bătut de i-a snopit, i-a legat burduf și le-a tăiat pleoapele, ținându-i la gard cu ochii la soare, până i-a mâncat ciorile, să fie pildă'n sat.

Nimeni nu cuteza să-i deslege, că se temea. Și atâta înfricoșase Trașcă oamenii că a rămas și astăzi vorbă'n Oltenia, că de tușea Trașcă'n cerdac, tot satul striga: „Aud?".

Om leneș nu suferea; și de zărea vre-unul dormind ziua pe prispă îl trezea cu palmele și-l suduia. De omul harnic însă îi era drag. Il ținea în mare cinste și-l și pricopsea; dădea lemn și cărămidă pentru casă, chema doftor la boală și scutea de bir; iar de-i naștea femeia trimetea capră cu lapte și chiar vacă, după obraze. Și într'atâta stârpise furii și ucigași

că nu mai puneau oamenii chei la uşi, nici lacăt la hambare şi mersese vestea la Bucureşti că în satele lui Traşcă, puteai lăsa fără grijă punga cu galbeni în mijlocul drumului, ca'n vremea lui Ţepeş şi tot acolo o găseai.

Turcii încă se temeau de Traşcă, ispitindu-se de bogata ţară a Olteniei şi stropşindu-i Traşcă până i-au sleit. Că luase obiceiu Turcii de se înhăitau la Dunăre ca lupii şi cutreerau ţara cu prădăciuni şi furtişaguri şi omor şi colindau satele pănă subt munţi, de le stricau. Ci întocmind Traşcă potere întemeiate cu iscusit şi viclean meşteşug îi prindea de vii şi-i muncea şi-i căznea cu cazne grele şi-i jupuia de piele şi le scotea ochii şi-i trăgea'n ţeapă şi-i schingiuia fără milă, cât n'au mai acolisit Turcii de Ţara Olteniei. Şi astfel au mântuit Traşcă Oltenia, de oţărâtele urgii turceşti.

Oamenii ocârmuirii ocoleau acele moşii, zicând, cuminte vorbă, că nici pe Dracul să-l vezi, nici cruce să-ţi faci. Ştia şi Banul Craiovei şi Domnul muntenesc că pe moşiile lui Traşcă, Traşcă-i Vodă. El boteza, el cununa el giudeca. Şi nu zicea nici Banul, nici Domnul, nimic, au că vrednicia lui le-o fi fost pe plac şi-or fi socotit că la nevoe şi primejdie le-o fi de nădejde, au că s'or fi gândind şi ei că aşa om, e mai cu linişte să-l ai prieten decât duşman. Ci ori aşa, ari în alt chip să fi fost, făcea Traşcă în Oltenia ce vroia şi nimeni nu zicea cârc.

Neputându-se de petreceri desfătate și de mueri lipsi, măcar că era om cu frica lui Dumnezeu, precum mai sus s'a scris, den partea femeilor multe răutăți săvârșea, lăsând mare desnădejde în multe suflete de femei. Den nenumăratele scorniturі ce s'au scornit, parte neadevărate, mai cu dovedit temeiu știm, că umbla toată vara pe câmp și din galopul cel mare al calului înșfaca fetele dela muncă, de le răpea și ținându-le subțioară ca și cum ar fi fost pene, gonea pe drum în nouri de praf, de credeai că-i chiar Necuratul în fum de pucioasă și se mistuia cu ele prin șuri. Alta, aduna două-trei fete mari și după ce le îmbăia cămărășița se băga în așternut cu tustrele și le smintea. Alta, nici în biserică nu se sfia când îl sguduiau poftele cele blăstămate și de-i plăcea vre-o fată, o trăgea încet de mână, până afară și suind cu ea în brațe scările clopotniței, pe loc o spurca. Alta, intra la scăldătoare între femei și pe care o alegea el, măcar să fi fost și măsa de față o apuca de cozi și înotând cu ea'n spinare, până cotea apa, intra prin tufișuri adăpostite, făcând, de prisos să mai spunem ce. Dar și muerile afurisite, cum auzeau că-i Trașcă pe mal, toate ieșeau la scăldat.

Poposind odată Trașcă la Strehaia, a dat de nuntă. Ion Hadîmb își mărita fata după Grigore Finescul. Până să adape caii a intrat

Traşcă în biserică. Mireasa frumoasă, ca zugrăvelile din icoane. Văzând-o Traşcă plânsă şi bosumflată, a înţeles îndată că nunta nu-i după voia fetei, ci după banii Finescului şi socotind el atunci că asemenea cununie nici cu priinţă n'a fi nicicui şi simţindu-se pe deasupra săgetat la inemă, a înaintat Traşcă spre sfântul oltar şi încrucişând braţele drept în faţa mirelui. urât şi pocit ca o arătare, aşa a zis:

— „Cum îndrăzneşti tu, scârnăvie păroasă, să ridici ochii tăi cei holbaţi la aşa minunată făptură? Şi tu, popo, nu te temi de mânia lui Dumnezeu şi de buzduganu ista că te potriveşti la aşa batjocură"?

Şi'n faţa nuntaşilor o a luat-o Traşcă pre ea în butca lui şi sa'ntors din drum, înapoi la Baia şi s'a cununat, numai că n'a avut noroc. Că pe cât era Catrina de frumoasă pe atât de pizmaşă, ciapcână, cicălitoare şi trândavă. Şi i-a făcut ea lui Traşcă în trei ani cuconi doi; şi fiind ei bicisnici şi având ea lapte otrăvit şi neîngrijindu-i de fel, amândoi au murit. Cu atâta scârbă i-a fost lui Traşcă moartea copiilor că i-a şi încărcat Catrinii zestrea în nouă căruţi şi o a mânat-o cu logofeţii lui, plocon acasă, rămânând el văduvoi îndelungată vreme.

Ci, nici la Baia Traşcă mai mult n'a stat. Se muta din moşie în moşie, că pe la toate avea conacuri bune şi cule şi nicăeri nu-şi afla locul. Aşa se face că îi seamănă copii din treisprezece sate, toţi. Şuguiau cei bătrâni boeri

Olteni zicând că din sămânța cea drăcească a lui Trașcă se trage că sânt Oltenii oameni cu sânge aprins, neastâmpărați, și Oltencile cu nuri și de muscă rele; iar Trașcă știut este că unde se urnea, nu era să nu plodească.

Ci noi lăsăm șaga la ei și scriem aici, pentru pomenire și învățul urmașilor, că în acele cumplite vremi, după rea-pilda lui Trașcă Drăculescul, toată Oltenia fu stricată de prea-curvie, care mai pe urmă, cu voia lui Dumnezeu s'a potolit.

* * *

Fiind Trașcă cel din urmă Drăculesc și singur purtător acestui falnic nume, împodobit cu multe mari fapte și de laudă amintiri, foarte cu amărăciune îi era că nu are urmaș legiuit (că de ceilalți berechet), mai cu seamă că începuse părul să-i albească pe la tâmple și Olteancă pe plaçul lui s'o iee nu găsea, că pe el, cu tot părul sur, toate l-ar fi luat. Și s'a pornit Trașcă în amănunțită căutare prin toată țara Olteniei și se ruga lui Dumnezeu să-i scoată în cale muere vrednică de neam și să nu-i stingă numele.

Această posomorâtă și de înțeles rugăciune a lui, Dumnezeu a ascultat-o, numai că (pentru care anume greșeli și pacate nu știm), s'a răsgândit și o a întors în mâhnire adâncă și nemângâiată jale. Căile Domnului, nouă păcătoșilor deapururi închise sânt și cu netrebnica noastră

minte nu le putem nici pătrunde, nici giudeca. Altfel nu este.

Ci, lăsăm, aceste toate la o parte şi ne întoarcem la istoria noastră, pentru Traşcă. Deci, într'o noapte, la Craiova, la o petrecere, Sanda Contăş ce deabea împlinise cincisprezece ani şi fiind mai demult clătită cu dragostea către el a venit să-i spue cu multe lacrimi şi întristate oftaturi, că de n'o ia de nevastă, ea îşi face samă. Plăcându-i lui Traşcă prea mult glasul ei angeresc şi cozile ei aurii, îndată a cerut-o. Părinţii au răspuns că bucuroşi i-ar da-o dar e prea şubredă şi plăpândă şi sufere de-un năduf la piept. La asta nimic n'a zis Traşcă, numai că i s'au umezit ochii şi-a suspinat. Dar într'o lună de zile atâta slăbise fata, că ai fi zis că se topeşte, pe picioare. Văzând una ca asta, însuşi Vasile Contăş s'a rugat de Traşcă să facă nunta mai repede, că se prăpădeşte copila. O bocea maică-sa ca pe mort şi se tânguia să-ţi rupă inema, zicând că i-au deochiat copila şi i-au făcut farmece, prea cu putinţă, Catrina Hadâmb, jupâneasa dentăi a lui Traşcă, ţinându-se de vrăjitoreşti descântece, decând îi sărise în obraz un crop de apa fiartă şi-o chiorâse de ochiul stâng.

*
* *

Ridicase Traşcă pentru Sanda o minunată culă, în Poiana Cernii. Şi se adunase la nuntă toată lumea albă şi din Oltenia şi din Ţara

Românească și de peste munți din Banat și soli domnești cu daruri și rude peste rude și mulțime de boeri.

Mireasa era la față cum îi varul și numai o vinișoară albastră ce-i svâcnea la tâmplă arăta că-i vie. Cât a ținut slujba nu și-a luat o clipă mâna ei cât crinul din mâna lui Trașcă. Iar când i-a pus Episcopul cununa pe cap de multă sfială și fericire a roșit, dar nu mai mult cât pălesc trandafirii. Și pe față i s'a ivit atunci un zâmbet cum nu cred să mai fi înseninat altul chip omenesc.

Când au iești din biserică toată lumea plângea.

*
* *

Ci, când a fost de s'au dus în iatacul lor, adormit-a îndată Sanda în brațele lui Trașcă și tot mângâind-o ca pe-un copil ce era și tot alintind-o și tot legănând-o în brațe, au adormit și Trașcă. In vis, i s'a arătat un porumbel alb ce părea că ieșise din pat să sboare și vâslind din aripele-reci, grăbite, îl atinse în treacăt cu suflarea lui de gheață. Când s'a trezit, Sanda era țeapănă, neînsuflețită în brațele lui. Zâmbetul pe care îl avusese în biserică era tot ce mai lăsase sufleteasca viață pământeană pe fața ei de înger. Pe pernă, picătura de sânge închegat i se părea lui Trașcă, mai cercând să creadă că visează, căzută din pliscul de mărgean al pasării cerestii, care sburase însă pe veci în văzduhul

Domnului cu sufletul nevinovat, şi fără de prihană al copilei.

Traşcă a scăldat-o a pieptănat-o, a îmbrăcat-o cu rochia de mireasă şi fără un cuvânt şi fără o lacrimă trei zile şi trei nopţi nu s'a mişcat de lângă ea. Părul îi albise, tot, deodată, şi la faţă era atât de tras că ai fi zis că un mort veghează la căpătăiul Sandei adormite. Alta n'a grăit către nimeni, decât numai a poruncit două racle şi două gropi una lângă altă în Poiana Cernii, Şi după ce-au astupat groapa Sandei, s'a întins şi el în groapă alături şi aşa a stat treisprezece zile'n şir.

Era în Maiu. Privighetorile cântau cu miile prin crengi şi toată poiana nu era de cât cântec şi ciripit.

In seara zilei a treisprezecea l'au găsit mort. Slujba de moarte i-o făcuse, după cum rânduise, odată cu a Sandei, aşa că n'au avut decât să răstoarne câteva lópeţi de pământ peste cel ce-a fost spaima şi fala Olteniei.

*
* *

Zic oamenii că în ziua când a murit Traşcă s'au stârnit din stihii turbate vânturi, amestecând deavalma în văzduh acoperişuri de casă, vite, copaci şi oameni. Nouri groşi şi negri se aprindeau şi se stingeau, târâindu-se ca balaurii, pe creştete de munţi. Ape năvalnice se năpusteau în văile urlătoare, luând cu ele tot ce întâlneau în cale, ca năboiul potopului. Şi s'a

făcut atunci năprasnică furtună, cu tunete asurzitoare, cu fulgere şi trăsnete pe tot cerul. Şi tot atunci, zic, să se fi aprins de trăsnet, biserica în care a fost făcut Traşcă nunta cu Catrina Hadâmb.

*
* *

Aşa au murit cumplitul Traşcă Drăculescul, strănepot Vlad Dracului Ţepeş Voevod.

Şi avea acest Traşcă Drăculescul ani noauăzeci.

PAHARNICUL FURTUNĂ

De-aşa vremi se'nvredniciră cronicarii şi rapsozii.

M. Eminescu.

Boerii toţi ţin sfatul în divan,
Căci iar au fost cumplit loviţi de soartă.
Şi-aşteaptă să trimeată, cu firman,
Un nou suit pe tron temuta Poartă.

Is abătuţi şi trişti ca la prohod
In aşteptarea oştilor duşmane,
Gândind la bietul ţării Voevod
Ucis în cort de spăngi şi iatagane.

Dar iată că soseşte-un slujitor
Vestind că Domnitorul urcă scara ;
In prag aşterne-un arăbesc covor
Pe care-apusul roş îşi joacă para.

Se scoală toţi. Sositul din Fanar,
Inconjurat de Turci, păşeşte ca un
Invingător, călcând cu pasul rar
Şi fruntea sus în spre domnescul Scaun.

Şi'n faţa veneticei beyzadele
Boerii uită rangul să-şi mai ţie.
Se perd în ploconeli şi temenele,
Şi tremură, că-i greu în mazilie.

Paharnicul stă însă neclintit
Pe buze c'un surâs de-amărăciune.
Şi pare 'n jilţ, de veacuri zugrăvit
Şi scoborât din ctitorii străbune.

Dar Grecul, cu surâsul lui făţarnic,
Opri întreg convoiu 'n faţa lui:
„Eşti bolnav poate astăzi, vel paharnic,
„Dar nici un bun sosit nu vrei să-mi spui?"

Trecându-şi mâna 'n barb' atunci, moşneagul,
Il măsură din tălpi şi până 'n cap:
„Atâta cât m'o sprijini toiagul
„De tine ţara mea socot s'o scap".

Boerii toţi de spaimă-ar vreà să fugă.
Paharnicul vorbeşte rar şi greu:
„Să ştiţi cu toţii că la neam de slugă
„N'o să slujească neam din neamul meu".

Invineţise Domnul de necaz:
„Paharnice ţi-s minţile betege!"
Simţea plesnindu-l vorbele 'n obraz,
Şi-abeà putu răcni: „Ce staţi? Să-l lege!"

Pălind sări bătrânul în picioare....
Din ochi, pe Domn vreà par'că să-l sfâşie
Că înlemneşte'ntreaga adunare...
Şi tremură ca varga de mânie.

Privirea lui loveşte ca un cnut:
„Aţi fi în stare, voi, să mă legaţi?"
Işi pleacă fruntea cruntul arnăut
Şi 'ngenunchează foştii lui argaţi.

Şi toţi, smeriţi, spinările-şi îndoaie
In faţa răsvrătitului moşneag.
Plângeau de la postelnic la chihae
Când a tunat paharnicul din prag:

„Ş'acum mă duc s'adun oştiri; mai bine
„Să mor de cât urmaşii mei să spună
„Că le-am făcut ocară şi ruşine:!..

. . . .

Aşa era paharnicul Furtună!..

SOLIMAN ALI FASTAC.

Când Soliman-Ali-Fâstâc
Se bagă,
Să stea de pază 'n pașalâc,
C'un bragagiu joacă 'n arșâc
Pe bragă.

Păzește bine poarta; doar
Din ziuă,
El neclintit stă, felinar,
Și bate apa în zadar
In piuă.

Dar când pe străzi asfaltul e
De gumă,
Se dă și el la umbră, de,
Că-l frige tare 'n ceafă bre,
Nu-i glumă.

Cum Soliman e ageamiu
Injură,
Căci pehlivanul bragagiu
La joc ca el mai cilibiu
Il fură.

E cald şi el ar vrea să bea,
Se 'ndoaie,
Dar scotocind şalvarii n'a
Găsit nici urmă de para
Lescaie.

Se uită jalnic la ibric
Şi blândă
E vocea lui: ,,Hai dă-mi un pic,
Că mâni ţi-oi da un irmilic
Dobândă".

Dar, bragagiu-i hoţ bătrân,
Nu merge,
Mai rar ca dânsul om hapsân,
Işi bagă tot câştigu'n sân
Şi-o şterge.

,,Voiai să iei la mine bir
Hapsâne",
Ii zice Soliman: ,,sictir!
,,Iţi dau eu ţie chilipir,
Stai câne!"

Şi cânele fugea de zor
La vale,
Ii sar papucii din picior,
Spre punte strigă ajutor,
Că-i jale.

Dar Soliman-Ali-Fâstâc
Nu-l scapă.
Il ia cu tot cu agarlâc,
Şi vânt îi face bâlbâdâc
In apă.

NUNTA DOMNIŢEI

Şi-ai să pleci Domniţă Leană
In rădvan cu patru suri,
Ai pleca şi nu te 'nduri,
Plângi Moldovă, scrie peană.

Cu împărătească slovă
Te-a cerut slăvitul crai,
După jalnicul alai,
Scrie peană, plângi Moldovă.

A cotit pe la poiană
Rusul cu Domniţa noastră,
Plânge Vodă la fereastră,
Plângi Moldovă, scrie peană.

Soare, cum de nu te stângi?
Viaţă, cum de nu ne leşi?
Numai jale e în Eşi,
Plângi Moldovă, plângi.

NEOBOSITULŬ KOSTAKELŬ

Această nemaipomenită păţanie au fostŭ scrisă mai dentr'untăiŭ pre sloveneşte, de dumnealuiŭ marele Paharnicŭ Pantele, dîn neamulŭ Bouрescŭ; ce găsind-o io, Haralambie Talpă, bivvel-vornicŭ de Ţara de giosŭ, printre scriptele babachii, amŭ tălmăcitu-o în moldovenească slovă, spre vecinică pomenire a spurcatului de Grecŭ Panagake Balaţatos şi a uşernicei lui mueri Caliopa [1]).

---

1) Domnul profesor doctor Răzvan pentru a căruia erudiţiune nu putem avea decât elogii, dar a căruia regretabilă înclinaţiune spre paradox e notorie, susţine într'un articol publicat în „*Slova Vechie*" că în adevăr manuscrisul a fost tradus din limba slavonă de Haralambie Talpă. Nu cităm acest articol decât pentru netăgăduitele lui merite stilistice.

Mai temeinică ar părea bănuiala Domnului inginer şi autor dramatic Mincu, care susţine în „*Culisa*" că traducerea din slavoneşte e o pură (noi am fi zis impură) invenţie a lui Haralambie Talpă, care abuzează de numele paharnicului Pantele, pentru a debita insanităţi, a cărora răspundere nu vrea să şi-o asume.

Vasta erudiţiune a eminentului Profesor doctor Râmă a adus în fine lumina deplină în această controversă tratată cu un lux de amănunte şi o seriozitate ce-i face onoare (şi domniei sale şi ţării), în monumentala domniei sale lucrare: „*Scripte vechi şi desluşiri nouă*". (Se ştie că în urma acestei valoroase lucrări d. Profesor doctor Râmă a obţinut, fără

CAP. I.

Intăia domnie a lui Aleco Vodă

Nu sunt vremile sub cârma omului, ci bietul om sub vremi.

Miron Costin.

Nici eu n'am pomenit în zilele mele, și mulțămesc lui Dumnezeu că dela lăsatul secului am trecut de 70 de ani, nici alți boeri mai bătrâni n'am auzit zicând să hi fost mai mult belșug și voe bună în blagoslovita țară a Moldovei, ca în al treilea an al domniei lui Aleco-Vodă. Nu curgea untulŭ și mierea

---

concurs, catedra de criminologie — definitivă — și suplinirea catedrei de calcul integral și diferențial depe lângă Universitatea din Iași). In adevăr, Domnul Profesor doctor Râmă dovedește peremtoriu, producând documente indiscutabile că paharnicul Pantele a fost la Roma. Concluzia se impune. Paharnicul (zice d-sa și cu drept cuvânt), a găsit de bună samă un papyrus latin, pe care l-a tradus în slavonește (pentru a deruta posteritatea), localizând pe ici pe colo și naționalizând numele (cu destulă abilitate de altfel) și distrugând în urmă originalul latin. Fantezia povestirii (continuă Domnul Profesor doctor Râmă), întrece cu mult mijloacele relativ decăzute ale epocei în care a trăit paharnicul Pantele. Dealtfel zelosul colecționar Ross a reconstituit textul slavon (originalul e pierdut), după o scrisoare ce se găsește în arhivele statului (No. 51643), scrisoare din care se poate ușor induce modul de a scrie al paharnicului.

Afirmația (eronată), filologului australian Kuk, cum că paharnicul Pantele ar fi o ficțiune, nici nu merită să fie menționată.

pre uliţi şi chiarŭ socotŭ că asta e o vorbă proastă la care se potrivescŭ numai nebunii. De-ar hi una ca asta cu putinţă şi de-ar hi fostŭ cândva aşa, s'ar hi lipit oamenii de zaplazuri ca muştele şi mai mult osândă şi batjocură ar hi fostŭ, decât milostenie şi pronie cerească.

Den partea mea unulŭ dee Domnulŭ Dumnezeu ca nepoţii şi strănepoţii mei să apuce macarŭ pre sfertŭ belşugulŭ ce-am apucatŭ io pe acea vreme.

Ce ori câtŭ de bine era şi de-ar mai hi fostŭ pre atâta, nemulţămiţi totŭ se găseau. Scapă lumea de lăcuste, de foamete şi de ciumă, iar de oameni pizmăreţi şi cârtitori ba. Nu potŭ crede să hi umblatŭ vreodată cânii cu covrigi în coadă ce mulţi ziceau să hi fostŭ aşa mai demultŭ, dar n'amŭ auzitŭ pre nici unulŭ să giure că au văzutŭ cu ochii lui. Ce cu înţelepciune scrie logofătulŭ Miron în Hronicŭ:

„Den cele cinci simţiri ce are omulŭ, vedearea singură aşează gândulŭ omului în adevărŭ".

Dar omulŭ rău şi lacomŭ ori câtu de multŭ arŭ avea elŭ totŭ mai multŭ râvneaşte şi sătulŭ nici odată nu iaste. Ce gândescŭ şi eu în mine că de s'ar hi găsitŭ chiarŭ un beţivŭ smintitŭ să lege covrigi de coada cânilor, ţara den sărăcie totŭ n'o putea scoate, că den partea asta să totŭ umble cânii cu cozile goale, numai visteria să hie plină.

* * *

Cândŭ l-aŭ făcutŭ pre Aleco-Vodă Domnŭ, s'aŭ pusŭ Aleco-Vodă la Poartă pentru ţară, să-lŭ mai îngădue un anŭ cu birulŭ, că dacă l-a îngădui cu birulŭ, a face el ce-a face, şi-a da şi birulŭ câtŭ pre bună direptate se cuvine şi plocoane pe de-asupra, câte cinci fete mari. Oamenii erau bucuroşi să dee şi îndoitŭ, numai să treacă iarna, că se nimerise iarnă grea şi anŭ secetosŭ, iar podgheazurile leşeşti jăcuise ca'n codru până aproape de Târgulŭ-Frumosŭ, lăsândŭ bieţii oamenii numai cu sufletulŭ.

Dându-i Sultanulŭ zăgazŭ au purcesŭ Aleco-Vodă la Iaşi, şi după ce au datŭ poruncă zapciilorŭ să lese oamenii în pace au boeritŭ după obiceiu. Ce până nu s'au strânsŭ birulŭ nu s'au pomenitŭ petrecere domnească, cheltuindŭ Aleco-Vodă pentru curte prea puţinŭ, unŭ galbenŭ pre zi, multŭ doi. Dacă au domnitŭ cu direptate şi credinţă şi Dumnezeu l-au ajutatŭ, dândŭ anŭ mănosŭ, c'au plătit şi birulŭ la Poartă şi au rămasŭ şi oamenii cu chimirele doldora, chivernisindu-se şi cei mai calici.

Boerii fugiţi de răulŭ lui Ciutură începuse a se întoarce pe la căşile lorŭ, dându-le Aleco-Vodă moşiile înapoi şi aşezându-i pre fiecare după cum au fostŭ.

Adevărŭ zicŭ, mai rar s'au înduratŭ mila Domnului Dumnezeu să dee bietei Moldove Domn cu atâta ditrebăciune şi cumsecădenie. Ilŭ iubeau şi boierii şi prostimea, iar Poarta în mare cinste îlŭ avea.

Ce ticălosulŭ de beizade Dumitrașco, hi-ar numele de râsŭ, cu toate că mi-i nepotŭ de soră, au începutŭ a scornire tot soiulŭ de voroave mincinoase pe seama lui Aleco-Vodă și au prinsŭ a-l pârâre la Poartă că se hainise și că primește bani de la împaratulŭ Moscului să strângă oaste și să alunge Turcii din țară, zicândŭ că de-abia așteaptă să vie oastea moschicească să se închine, minciuni hiclene.

Sultanulŭ nu s'ar hi potrivitŭ la această nelegiuită iscoadă, dar cândŭ au văzutŭ că și vezirulŭ spune la felŭ foarte s'au mâniatŭ, neștiindŭ se vede Sultanulŭ că au luatŭ Vezirulŭ bani de la Dumitrașco și i-au și datŭ lui Dumitrașcu fermanŭ de domnie, trimețindŭ un Pașă să-lŭ prindă pre Aleco Vodă și să-i tae capulŭ. Ce un boeru din Galați, anume Cucu, credinciosŭ fiindŭ Alecului-Vodă, cum au mirositŭ de urzeala ce s'au pregătitŭ au și datŭ de știre lui Aleco-Vodă de au trecutŭ Prutulŭ pre la Ungheni. Se vede în asta voia lui Dumnezeu de l-aŭ scăpat pre Aleco-Vodă teafărŭ. Iar pre beizade Dumitrașco l-aŭ agiunsŭ blestemulŭ, că dacă s'au împăcatŭ Turculŭ cu Moscalulŭ, s'au doveditŭ că toate ce au spusŭ au fostŭ amestecături hiclene, fiindŭ lacomŭ de rangŭ, că de bani era putredŭ. Ce neamivoindu-l nici boerii nici țară l-aŭ mazilitŭ după șase luni, după cum mai giosŭ se va pomeni.

CAP. II.

Domnia lui Dumitraşco celŭ beţivŭ

Oh! Oh! Oh! Săracă ţară a Moldovei. *Neculce.*

Dumitraşco-Vodă pre câtŭ era de rău ca beizade, mai multŭ se înrăise ca Domnŭ. Era măruntŭ la trupŭ, camŭ negriciosŭ la piele şi pelticŭ. La faţă nu era urâtŭ, dar clipea din ochi de credeai că-şi dă duhulŭ şi se schimonosea la vorbă că nu te puteai uita la elŭ. La băutură era hărţăgosŭ şi de dimneaţă se punea la băut ce cândŭ bea, bea cruntŭ.

Vai de ţară cândŭ încape pre mâna beţivilor şi a nebunilor! Măcarŭ că era de viţă Moldovanŭ, cum s'au suit pe tronŭ s'au încongiuratŭ numai de haimanale greceşti spre osânda neamului şi pacostea ţării. La începutŭ cu boerii nu-i prea venea să se pue de pricină, de ruşine se vede că se nimerise a hire totŭ bătrâni şi-l ştiau de micŭ; dar înhăitându-se cu afurisiţii aceia de Greci, au perdutŭ şi ruşinea şi nemaicătândŭ că-şi încarcă sufletulŭ au începutŭ a-i mazilire şi a-i prigonire fără socoteală. Curgeau năpăştile cu nemiluita şi toate la beţie le da, prin somnŭ neputândŭ a scriere. Luase obiceiu de punea pecetia domnească cu mâna lui chiar, ceia ce nu s'au mai pomenitŭ, câtŭ le venea saracilor boeri să-şi iee lumea în capŭ. Din toată acea grecime ce-au fostŭ la curtea lui, unulŭ

Panagake Balaţatos era mai cu osebire nelegiuitŭ şi neruşinatŭ, iar netrebniculŭ de Dumitraşco tocma pre el şi au găsitŭ a-lŭ cinstire mai multŭ, ce vei vedea iubite cetitorule pentru care anume pricină, că toate se va scrie la rândulŭ lorŭ. Mai de ruşine şi mâhniciune este că s'au găsitu boeri, den cei mai mici, ce fiindu-le frică şi inemi de slugă avândŭ, s'au pusŭ bine cu acelŭ Grecŭ şi pre voia lui toate le făcea. Aceştia au fostŭ: Radu Mârzu, Grigore Lişcu zis Urechetulŭ, Iancu Pruncu, Ghiţă Chiţigoiu şi mai cu samă Enake Cucoşatulŭ ce-i mai zicea şi eapa, ce totŭ neamŭ de Grecŭ era, care şi buniculŭ său au mâncat pită în ţara Moldovei, dar cum se vede totŭ Grecŭ scârbosŭ au rămasŭ. Boeri veliţi n'amŭ văzutŭ să hi statŭ la vorbă cu Greculŭ, dar l-am văzutŭ pre Grecŭ la dugheana lui Şmilŭ, venindŭ cu mâna întinsă la spatarulŭ Eremia de parcă totŭ prietini ar hi fostŭ decândŭ lumea, spre a se fuduli faţă de jidan.

Că dacă au văzutŭ elŭ Greculŭ că s'au găsitŭ boeri să-lŭ linguşească, totŭ mai multŭ s'au îngâmfatŭ şi nu s'au gânditŭ că spatarulŭ e scoborâtorŭ de Domn şi prieteşugŭ cu elŭ n'a face. Ce l-amŭ auzitŭ pre spatarulŭ Ieremia aşa grăindŭ:

„Au nu mai ţii minte Kir Panagake că mi-ai tăiatŭ unghiile la feredeu în Ţarigradŭ? Crezi că unde ţi-amŭ datŭ piciorulŭ ţi-oi da şi mâna? Or ţi-oi hi rămasŭ ceva datorŭ?"

S'au făcutŭ Greculŭ la faţă cum e sfecla zicândŭ că mai rarŭ omŭ glumeţŭ ca spatarulŭ, da totŭ de-aşă râsŭ să aibă parte câtŭ l-a mai rabda pământul.

Că iaca ce face norocul şi pacatulŭ, că de unde aducea Greculŭ mueri Turcilorŭ la scăldătoare au agiunsŭ de l-au pusŭ talmaciu. Având Greculŭ o muere chipeşă i-au plăcutŭ acea muere lui Dumitraşco Vodă, carele pentru acesta l-au făcutŭ pre elu boerŭ, în locŭ să-lŭ hi pusŭ la birŭ şi să-i tragă bice ca unui spurcatŭ şi nelegiuitŭ ce era. S'ar hi gânditŭ Dumitraşco-Vodă, de-ar hi avutŭ minte'n capŭ, da' se vede că numai drojdie de băutură avea, că dacă şi-au vândutŭ elŭ femeia, şi-a vinde Greculŭ şi sufletulŭ, de l-ar putea scoate den trupŭ şi pune'n palmă, ştiutŭ fiindŭ că omulŭ hicleanŭ şi lacomŭ slugă credincioasă n'a hi, ce precumŭ ţie pre alţii îţi vinde şi pre tine te-a vinde cândŭ altulŭ mai multŭ îi va da.

Ce-i dreptŭ, Grecoaica, ce-i zicea Caliopa, era picată din soare de frumoasă, dar rea de muscă şi grabnică la spurcata împreunare, că numai în patru labe cumu umblă căţelele nu umbla. Ce macar că Dumitraşco Vodă era iute şi focosŭ, se vede treaba că n'o putea mulţămi cât îi trebuia ei, că la urmă chiar elŭ aŭ prins-o c'un argatŭ. Văzândŭ Dumitraşco una ca asta au alungat-o dela curte, iar pre acelŭ argatŭ o săptămână l-aŭ ţinutu la beciu şi numai apă-i da. Fiindŭ Dumitraşco omŭ rău şi faţarnicŭ,

zicŭ să hi spusŭ că nu-şi arŭ pune elŭ mintea c'o slugă, dar că Domnulŭ Dumnezeulu nostru porunceşte ca fiecare să ispăşească pre unde au păcătuit şi să hi datŭ Dumitraşco-Vodă poruncă Tomei călăulŭ să-l însemne la trupŭ pre acelŭ argatŭ şi să-lŭ poarte golŭ prin târgŭ. Ce nimerindu-se argatulŭ acela om tânăr prea frumosŭ, i s'au făcutŭ maicei Demia cămărăşiţa milă de elŭ şi îmbătândŭ maica Demia pre paznici cu rubiniu domnescŭ l-au făcutŭ scapatŭ. Auzind Dumitraşco-Vodă s'au mâniatŭ peste măsură şi puind să-i tragă în ţeapă pre toţi străjerii, au pus de l-aŭ bătut la tălpi şi pre calău şi i-aŭ tăiatŭ şi nasŭ. Mult şi bogatŭ blestemŭ ş'au trasŭ Dumitraşco-Vodă, vărsând atâta sânge moldovenesc pentru o muere.

Spunŭ oamenii că n'ar hi prins'o Dumitraşco-Vodă pre Caliopa de n'arŭ hi scris carte chiar Kir Panagake, dela Romanŭ, unde s'aŭ fostŭ dusŭ să cumpere boi. Zicŭ să-i hi spusŭ Grecului unulŭ Mărunţelŭ, ce amŭ aflatŭ mai pre urmă că şi elŭ s'au ţinutŭ cu Grecoaica, cum că Grecoaica au agiunsŭ să se ţie cu argaţii prin şuri şi să-i hi scris Greculŭ Domnului în ravaşŭ: ,,Pre amândoi ne'nşeală, Măria Ta!''

Acestea nu s'au doveditŭ a hire tocmai aşa şi chiar de-ar hi fostŭ, n'oi putea giura pe bună direptate, că macarŭ că orce fără de lege Grecului s'ar hi potrivitŭ, darŭ oamenii multe spunŭ, ce mai pre urmă se vede că aşa n'a fostŭ. Şi Misail Călăgărulŭ au scrisul că Moldovenii s'ar

hi trăgândŭ din haiduci ce Neculce Vornicul au adeveritŭ pre urmă în Letopisețŭ că minciună este.

* * *

Intorcându-se Kirŭ Panagake dela Romanŭ cândŭ se crapa de zio și găsind-o pre Caliopa dormindŭ în patulŭ ei, din somnŭ au prinsŭ a o batere și-a o târâre de cozi prin casă, că auzeau vecinii cum striga: „De asta te-amŭ culesŭ de pre maidanŭ, pacatoasa, ca sa ma sarațești? De țe te-ai culcatŭ cu elŭ dacă stiai că n'ai niți un castigŭ? De plațere? Na plațere! Na plațere!" Și zicând așa îi cărăbănea Kirŭ Panagake la ghionți și la pumni că i-au făcutŭ totŭ trupulŭ numai o vânatae. Obosindŭ Greculŭ bătând-o, după ce s'au mai potolitŭ, i-au spusŭ lui Caliopa că poate s'o și omoare că ea cu Domnulŭ nu mai trăește, dar să nu-și facă sânge rău că o găsi ea coconi boerești și negustori mai darnici și parale totŭ i-a aduce. Auzindŭ Kir Panagake de bani s'au mai îmbunatŭ și întrebând-o pre Caliopa de ce nu vroește s'o împace cu Vodă, i-aŭ spusŭ lui Caliopa că duhneaște Dumitrașco-Vodă a vinŭ ca o cramă și că-i placŭ șiretlicuri și meșteșuguri ce cu dragă inemă le-ar face de n'ar fi așa pocitŭ și părosŭ. Ce s'o hi gânditŭ și Greculŭ că nici Dumitrașco-Vodă n'a primi-o bucurosŭ după ce au prins-o cu înșelăciune și că alte mueri îi va găsi și totŭ în cinste a hi, că Dumitrașco-Vodă

pentru altă treabă mai multă laudă nu avea iar pre Grecŭ nici nu-lŭ ducea mintea la alte cele.

Auzindŭ boerii de pațania Grecoaicei făceau mare haz între ei, râzândŭ pre la sindrofii ceia ce auzindŭ Grecoaica au ticluitŭ cu Grecululŭ totŭ felulu de minciuni pre sama lorŭ și mai multă prigoană și răutate aŭ începutŭ Domnul a le arăta. Norocŭ că tocmai pre timpulŭ acela s'au nimeritŭ și mazilirea lui Dumitrașco, în a șasea lună a domniei precumŭ mai sus s'au scrisŭ, că de nu venea l-arŭ hi tăiatŭ, cred, în divanŭ, cu iataganele și pre elŭ și pre Grecŭ, așa se înciudase boerii că atâtea belele tragŭ de pre urma unei lepădături grecești.

CAP. III.

A doua domnie a lui Aleco-Vodă

După furtună, soare.
Vorbă proastă.

Dacă au venitŭ fermanulŭ de mazilie, nici Dumitrașco-Vodă mai multŭ în Iași n'au zăbovitŭ, ce strângându-și repegiorŭ agărlâculŭ s'au dusŭ la cumnatu-so ce era comandirŭ de husari la Craiulŭ ungurescŭ, unde avea și moșie, întoarcă-se cândŭ l-oi chema io.

Plecândŭ Dumitrașco-Vodă, îndată s'au împrăștiatŭ și iadulŭ acela grecesc de parcă n'arŭ hi fostŭ decândŭ lumea. Prinzândŭ boerii de veste

că vine Aleco-Vodă să se sue pre tronŭ aŭ purcesŭ cu micŭ cu mare la Ungheni, ieșindu-i înainte cu mare pohvală, așa cum se cuvenea unui Domnŭ de omenie ce era, și multŭ bine le-au părutŭ. Ce den toți Grecii aceia ce-au fostŭ la Dumitrașco-Vodă, tocmai Kir Panagake Balațatos, s'au găsitŭ a rămâne, cu deocheta lui de muere, ce și boer l-au făcutŭ și de multe l-au scapatŭ și la Turci de frumoasă și rea ce era. Fiindŭ Aleco-Vodă omŭ bunŭ, nu s'au potrivitŭ la boeri să-lŭ tae pre Grecŭ, mai cu seamă că dăduse Greculŭ o pungă de galbeni unui Turcŭ puternicŭ pripășitŭ prin Iași să-lŭ apere de mânia boerilorŭ, câtŭ nu-i puteau face boerii nimicŭ. Deci, au ramasŭ Greculŭ în Iași cum i-au fostŭ voea, că se umpluse de bani câtŭ au fostŭ în dregătorie și nu se mai da dusŭ dela bine.

Zicŭ și eu așa, că bine au făcutŭ că au ramasŭ Greculŭ în Iași, că de n'ar hi ramasŭ nu ,-i-ar hi eșitŭ pre nasŭ toate răutățile precum mai giosŭ se va scri și nici pre mine Toaderŭ Pantele, vel-paharnicŭ, nu m'ar hi tăiatŭ capulŭ să-i facŭ numele de pomină, ce toate pacatele lui s'ar hi dusŭ în pământŭ odată cu elŭ, și mai multă lumea n'ar hi râsŭ.

CAP. IV.

In carele cetitorulŭ va afla de Kostakelŭ, nepotŭ Alecului-Vodă.

Nu batŭ cei mulţi pre cei puţini, nici cei puţini pre cei mulţi, ci numai cum vrea Dumnezeu.

Neculce.

Agiungândŭ Aleco-Vodă la Ungheni la vreme de chindie, îndată au întrebatŭ de Kostakelŭ ce-i era nepotŭ dreptŭ, fiindŭ fiu fratelui Măriei Sale Grigorie Terzimanulŭ, despre care toată lumea ştie că pierzândŭ minţele la bătrâneţe şi-au lăsatŭ şi casă şi copii, ca să hoinărească prin ţările Evropei, cu fata polcovnicului Gargarovski, care putea să-i fie şi bunicŭ, săvârşindu-se în alŭ 65-lea anŭ alŭ vieţii la Râmŭ de boli lumeşti. Neputândŭ boerii nimicŭ răspunde den partea lui Kostakelŭ, că de unde să ştie răspunde când elŭ pierise fără urmă dela venirea lui Dumitraşco, i-au fostŭ lui Aleco-Vodă cu mare întristăciune, iubindu-l Aleco-Vodă multŭ ca pre copilul lui. Ce dacă i-au spusŭ spatarulŭ Ieremia să nu-şi facă Măria Sa grijă despre asta că au venitŭ şi dela Poartă mehtupŭ lui Dumitraşco să-lŭ prindă pre Kostakelŭ ca să-lŭ trimeată surgunŭ la Edecule şi macar c'au împanatŭ Dumitraşco târgulŭ de beşlii ce scormoneau ca dracii prin căşile oamenilorŭ, pre Kostakelŭ totŭ n'au putut pune mâna, s'au mai îmbunatŭ Aleco-Vodă, dar totŭ veselu nu era. Măcar că

avea obicei Aleco-Vodă de lua boerii pe rândŭ în butca domnească, totŭ drumulŭ numai câtŭ spatarulŭ Ieremia au statŭ în butcă lângă elŭ, ca unulŭ ce era mai bătrânŭ și mai în cinste la Aleco-Vodă, iar pre Kostakelu mai multŭ îl iubea, prea adevăratŭ. La plecarea lui Aleco-Vodă când au pusŭ Dumitrașco păgânii să-lŭ caute pre Kostakelŭ, nimerindu-mă în spătărie, l-amŭ văzutŭ chiar io pre spatarŭ prinzândŭ a-i da lacrimele cândŭ au eșitŭ beșliii pre poarta curții domnești, lucru de mirare la un bărbatŭ inimos ca acela. Dar iar mă'ntorcŭ și zicŭ: de piatră să hie omulŭ și totŭ îlŭ răpune jalea văzândŭ atâta răotate și neomenie ca pre timpulŭ bețivului de Dumitrașco. Ce află iubite cetitorule că spatarulŭ Ieremia îlŭ știa pre Kostakelŭ de micŭ copilŭ, cândŭ îlŭ purta în șea alături de Răzvanŭ sungurulŭ copilŭ ce-lŭ avea dela jupâneasa lui Catinca ce-i murise tânără, douzeci și cinci de ani. Crescândŭ Răzvanŭ alături de Kostakelŭ, nedespărțiți, au agiunsŭ de nu era povodnicŭ în grajdurile domnești să nu hi știutŭ de frica lor, iar despre halcà, nu-i întrecea nimeni la halcà, câtŭ îi creștea spatarului inema văzându-i. Ce dacă așa i-aŭ fostŭ scrisŭ, așa i-aŭ fostŭ scrisŭ, că s'au prăpăditŭ Răzvanŭ într'o luptă cu Leșii, ce nu-i loculŭ să scriemŭ aici cum s'au petrecutŭ acea luptă. Kostakelŭ, ca un viteazŭ ce era, nesuferindŭ să rămâie trupulŭ prietinului în mâni dușmane, s'au repezitŭ cu o ceată de satâri și căsăpindŭ pre

acei Leși, aŭ adusŭ trupulŭ Răzvanului, rece neînsuflețitŭ înapoi, îngropându-lŭ creștinește și multŭ l-au plânsŭ. Nu se putea să uite un omŭ ca spatarulŭ așa faptă mare și chiar de n'ar hi făcutŭ Kostakelŭ acea faptă, totŭ multŭ l-ar hi iubitŭ spatarulŭ, ca unulŭ ce-i mângâia bătrânețea, înveselindu-i casa cu glume și cu firea lui cea isteață.

* * *

Ce-orŭ hi vorbitŭ în butcă pre drumŭ spatarulŭ cu Aleco-Vodă nu putemŭ ști, dar agiungândŭ la rohatca Socolei, odată l-amŭ văzutŭ pe Kostakelŭ venindŭ în trapŭ întinsŭ spre alaiulŭ domnescŭ, ieșitŭ ca din pământŭ. Atâta s'au bucuratŭ boerii văzându-lŭ că uitândŭ că nu se cuvine să facă altuia sărbătoare înaintea Domnului, macar să-i hi fostŭ și fiu, au prins a se închinare strigândŭ câtŭ îl ținea gura. Până și Domnulŭ s'au datŭ giosŭ din butcă de s'au îmbrățișatŭ cu Kostakelŭ și dacă l-au întrebatŭ Domnulŭ de unde vine, cum și ce felŭ s'au tâmplatŭ, i-aŭ răspunsŭ Kostakelŭ Domnului:

,,Măria Ta, nu fă obiceiŭ nou, că bine zice Neculcea Vorniculŭ, că obiceiulŭ noŭ e spre pieirea Domnilorŭ și risipa țării. Den bătrâni știutŭ este că staŭ oamenii la taclale la masă și c'un paharŭ de vinŭ denainte, nu la rohatcă și vorbindŭ în secŭ. S'aŭ mai pomenitŭ oare Măria Ta, să ție Domnulŭ sfat în mijloculŭ drumului

și cu boerii ciotcă în giurulŭ butcii? Au Măria Ta nu știe că paharnicul Pantele (adică io), Dumnezeu să ni-l ție, aŭ scapatŭ totŭ Cotnarulŭ Măriei Tale dela viile din Hârlău, îngropându-lŭ pre elŭ în dosulŭ cramei, câtŭ n'aŭ găsitŭ mascaraoa de Dumitrașco picătură de leacŭ?"

Râdeau și Aleco-Vodă și boerii auzindu-lŭ și i-au spusŭ Aleco-Vodă: „Bată-te hazulŭ Kostakelŭ, totŭ așa ai ramasŭ. Hai, sue'n butcă lângă mine că ți-o da Cotnarŭ să bei câtŭ îi avea plăcere, că te vădŭ eu că stai pre ghimpi!" Ce Kostakelŭ i-au răspunsŭ clătinândŭ plosca: „Lasă că nici până la curte n'omŭ peri de sete Măria Ta, că amŭ avutŭ eu grijă să iau oleacă de vutcă să ciocnimŭ de'ntâlnire,

Căci, ca vorba din poveste,
Pân' la Curte mult mai este.
Dar în butcă,
Când ai vutcă,
Parcă-i altfel, nu știu cum:
Tragi un gât și tai din drum.

Ce iubite cetitorule, până să ajungă alaiulŭ la Curte vei afla dela mine cele ce-au povestitŭ Kostakelŭ acolo agiungândŭ. Poate că atunci cândŭ vei ceti aceste rânduri degeaba te-ai mai duce la Curtea domnească, că vin de Cotnari nu-l mai găsi, iarŭ noi aceștia ce l-amŭ băutŭ om hi demultișorŭ oale și ulcele.

*
* *

Cândŭ au fugitŭ din Iași Aleco-Vodă, n'au

mai avutŭ cândŭ Aleco-Vodă să-i dee de ştire lui Kostakelŭ, fiind pornitŭ Kostakelŭ la vânatŭ la Vaslui. Ce cândŭ se ducea Kostakelŭ la vânatŭ rătăcea cu săptămânile prin păduri, poposindŭ pe la pădurari, mai multŭ pe la neveste, câtŭ nu puteai şti nici odată anume în care parte se află. Auzind Kostakelŭ dela nişte oameni proşti ce nu-lŭ cunoştea că Dumitraşco-Vodă au şi venitŭ în Iaşi, s'au ascunsŭ Kostakelŭ la popa Ciuntu dela Iazul Mucului, stând ascunsŭ până la venirea lui Aleco-Vodă. Au vrutŭ elŭ de-acolo în mai multe rânduri să dee boerilorŭ de ştire, dar nu-lŭ lasa popa că se temea. Fiindŭ popa văduvoiŭ n'au aflatŭ nimeni, căci ştiutŭ este că muerea câtŭ de cilibie, taină nu ştie ţine. Fiind Kostakelŭ omŭ agerŭ la minte şi neputândŭ sta în trândăvie, aŭ şi scris cât aŭ statŭ în casa popii două cărţi de ghiduşii, anume: *„O samă de măscări"* ca să-şi râdă de Neculcea Vornicul şi alta ce-i zicea *„Poveşti măscăroase"*. Pacatŭ numai că s'aŭ perdutŭ acele scrieri că iaca aşa se întâmplă totdeauna. Atâtea cărţi s'aŭ păstratŭ din vechime, multe făcute de oameni proşti, ca alţi proşti să se minuneze şi toate numai de jale scriu, ce dacă s'aŭ găsitŭ şi un omŭ de duhŭ a scriere, să se veselească şi strănepoţii, aŭ trebuitŭ să se irosească.

CAP. V.

In carele numitulŭ Kostakelŭ pare a da de sminteală faima lui.

Şi mai pe urmă ne-au închinatu singuru împăratulu cu nişte vin de-a lui dela Franţuji, care îndată cum au băutu cum au mărmuritu toţi de beţi bându de acelu vinu; şi n'au mai ştiutu cum au dormitu în acea noapte şi Domnulu şi boerii.

Neculce.

Trecândŭ vre-o doi ani de cândŭ venise cu a doua domnie Aleco Vodă şi odată cu elŭ pacea şi voea bună în ţara Moldovei, începuse lumea a mai uita de răotăţile acelui omŭ zlobivŭ ce-au fostŭ Dumitraşco-Vodă, precum şi de şugubinele şi blestemăţiile spurcaţilor de Greci, ce-au fostŭ la curtea lui, ce bine i-au zisŭ oamenii Iadulŭ Moldovei. Până şi pe kir Panagake Balaţatos îlŭ ertase boerii pentru toate pacatele ce-au trasŭ pe urma lui şi rar se întâmpla vre-un boerŭ mai ciudos şi păstrătorŭ la mânie să blesteme în barbă văzându-l pe uliţă. Den partea lui Kir Panagake, ştiut fiindŭ că nu poate trăi omulŭ singurŭ, cât de bogatŭ, nu mai ştia kirŭ Panagake ce-a face să se împace cu boerii. Nu zicŭ nimica, dar credŭ că mai multŭ de fudulie, că de sgârcitŭ era sgârcitŭ, dar de fudulŭ mai rar fudulŭ ca Greculŭ. Nu putea să vie Turcŭ puternicŭ în Iaşi sau altŭ străinŭ mai de soi şi făcea

Greculŭ ce făcea şi îndată îl poftea la elŭ să-lŭ ospăteze şi să-lŭ cinstească. Dar boerii se giuruise să nu-i calce'n casă şi nici la ei să-lŭ sufere, câtŭ murea Greculŭ de ciudă, mai alesŭ că Ismailŭ-Paşa neştiindu-l se vede câtŭ de nelegiuitŭ aŭ fostŭ, l-aŭ întrebatŭ pre cândŭ stau la masă: „Cumu se face kirŭ Panagake că n'ai fostŭ aseară la masa domnească? Toţi boerii erau!" Zicea Tanase feciorulŭ ce slujea pre atunci la Grecŭ şi mai pre urmă au eşitŭ, neplătindu-i Greculŭ emicliculŭ, să hi răspunsŭ Greculŭ că nevasta lui e camŭ bolnavă şi nu poate sta târziu noaptea, iar dacă apucă a se duce undeva nu-lŭ mai lasă boerii să plece de multŭ ce-l iubescŭ. Mai stândŭ Turculŭ vre-o câteva zile în casa Grecului şi văzândŭ Turculŭ că nici un boerŭ nu vine, ori că s'aŭ priceputŭ Turculŭ singurŭ, ori să-i hi suflatŭ careva vre-o vorbă, dar nu l-aŭ mai întrebatŭ nimicŭ den partea asta pre Grecŭ.

* * *

Mihăiţă Krâstea ce-aŭ fostŭ vornicŭ despre Doamna pre timpulŭ lui Ştefăniţă Buzatulŭ şi de două ori caimacamŭ în alte domnii, făcândŭ nunta de aur cu prea cinstita lui jupânéasă Ioana, venise la elŭ la sindrofie Măria Sa Aleco-Vodă cu înalt prea sfântul Mitropolitŭ Ghenadie şi toţi veliţii boeri.

După ce-aŭ statŭ la masă închinândŭ fiştecare, după cuviinţă, pentru Domnŭ şi miri, plecândŭ

Măria Sa Domnulŭ cu Inalt prea Sfântulŭ Mitropolitŭ, s'au fost încinsŭ o petrecanie, spunŭ dreptŭ mai rar așa petrecanie, mai ceva ca una domnească. Adusese Mihăiță Krâstea, cu mare cheltuială, măscărici, pehlivani din Țarigrad, de se cruceau boerii cumŭ veneau mergândŭ pre mâni și aducândŭ tăvile cu pahare de vinŭ pre tălpi, câtŭ nu se clintea un paharŭ, nici se vărsa o picătură, ferita sfântulŭ. Fiindŭ petrecania în toiul ei, au făcutŭ Kostakelu una întrecândŭ și pre măscărici și nici nu-i de mirare că i-aŭ întrecutŭ pre măscărici, măscăricii făcândŭ jocuri numai den mâni și den picioare, pe cândŭ elŭ și din vorbă. Și cum zicŭ, au așezatŭ Kostakelŭ trei măscărici precumŭ urmează : unulŭ în mâni, pre podele, altulŭ tot în mâni peste elŭ, cu mânile pre tălpile celuilaltŭ, sus în vârvŭ un harapŭ tot așișderea, iar elŭ, cu multă agerime s'aŭ suitŭ cu picioarele pre tălpile acelui harapŭ, cerândŭ un clondirŭ de vinŭ și unŭ paharŭ. Svârlindu-i altŭ măscăriciu clondirulŭ și paharulŭ și prinzându-le Kostakelŭ din zborŭ, au prinsŭ a-și turna și bea, ținândŭ de-acolo o închinare în caraghioz, pentru fiștecare boerŭ câte ceva. Și spunândŭ elŭ multe care nu le putemŭ lungi, nemaiținândŭ minte, fiindŭ și io camŭ cu chefŭ, cândŭ au agiunsŭ Kostakelŭ de-aŭ băutŭ totŭ clondirulŭ, aŭ ridicatŭ paharulu și i-au zisŭ lui Iancu Vrăbioiu, baș-bulucbașŭ, ce se întrecuse puținŭ camŭ multŭ și

sufla din greu: „Nu mai sufla așa boer Iancule că s'or îmbăta și cei de prinpregiurŭ și-i mai mare rușinea pentru jupânese". Ce nimerindu-se Iancu tocmai cu paharulŭ la gură și umflându-lŭ râsulŭ, aŭ împroșcat Iancu totŭ ce avea în paharŭ, ajungândŭ până în poalele Ruxandei, vară-mea ce stătea de ceea parte a mesei împotriva lui. Boerii se tăvăleaŭ de râsŭ, iar Ruxanda nu s'aŭ mâniatŭ că nici nu putea a hire cu suparare așa ceva, la o zi ca aceia.

*
* *

Totŭ schimbândŭ boerii vinurile, care de care mai vechiŭ și înfierbântându-se boerii în sofragerie de beți, i-aŭ rugatŭ Mihăiță Krâstea de binevoescŭ să iasă în polimari, să poftească ciubucŭ și cafele. Sculându-se boerii de la masă s'au dusŭ în polimari la răcoare, răspândindu-se jupânesele prin odăi, iar în sofragerie rămânândŭ numai câtŭ Kostakelŭ tij Burdulea căpitan ot Darabani, c'o cofă de Pâhnești, fată mare, vorba lui Kostakelŭ: „fie cofa câtŭ de plină și femeia câtŭ de goală, elŭ înapoiŭ nu dă".
Stândŭ boerii în polimari bea cafele și bândŭ cafele vorbea. Din vorbă în vorbă au adusŭ Dumitrake aga vorba de Kostakelŭ zicândŭ: „Pacatŭ că le ia Kostakelŭ toate în zefleme că de n'arŭ lua toate în zefleme ar hi pututŭ să-l pue Domnŭ în Muntenia în locul lui Buftea". Auzindŭ acestea Balaban logofătulŭ se tot uita în pământŭ întorcândŭ capulŭ și zice: „Dec!"

Ceia ce neauzindŭ Dumitrake aga, aŭ prinsŭ a-lŭ lăudare înainte zicândŭ că mai rarŭ omŭ telmizŭ câtŭ Kostakelŭ şi bunŭ la giudeţe. Zicea Dumitrake aga, ceia ce prea adevăratŭ este, că elŭ nu ştie boerŭ să hi calcatŭ mai multă lume şi ce-i dreptŭ c'au fostŭ Kostakelŭ până şi în ţara Kitailorŭ, care n'aŭ mai fostŭ altŭ Moldovanŭ de-ai noştri, afară de mai demultŭ, unulŭ Milesculŭ Cârnulŭ, ce-i pomenitŭ în Letopiseţŭ. Lăudându-lŭ Dumitrake aga îaninte pre Kostakelŭ, la fiştecare laudă făcea Balaban : Dec ! Ce totŭ lăudându-lŭ Dumitrake şi totŭ făcândŭ Balaban dec, s'aŭ înciudat spatarulŭ Ieremia ce se afla lângă Balaban spunândŭ : „Au nu-ţi vine a crede Balabane că celŭ mai mintosŭ boerŭ e Kostakelŭ?" „Iaca ba !" face Balaban, îndesândŭ tutunŭ în ciubucŭ. Scârbindu-se spatarulŭ i-aŭ zisŭ atunci : „cârtitorŭ te ştiu din tinereţe, Balabane, cârtitorŭ ai să mori !" „Ehei, spatare, nu te pripi", zice Balaban ; „de-i hi văzutŭ ce-amŭ văzutŭ io alaltăsară la vie, n'ai mai vorbi aşa !". La acestŭ răspunsŭ atâta aŭ zisŭ spatarulŭ : „Ira, Balabane, nici la petrecere nu-ţi laşi naravulŭ tău celŭ afurisitŭ ! Mai slăbeşte-ne cu bârfelile tale" ! Dar Balaban ce avea vie zaplazŭ în zaplazŭ cu kir Panagake, au începutŭ a povestire că auzindŭ lăutari şi chiueli în via Grecului, s'aŭ uitat prin crăpătura zaplazului să vadă ce este şi aŭ înlemnitŭ de ce-aŭ văzutŭ. „Kostakelŭ — zicea — juca sârba c'un paharŭ

de vinŭ în-dinţi, de gâtŭ cu kirŭ Panagake, de faţă fiind Caliopa ce se prăpădea de râsŭ şi unŭ ticălosŭ de Turcŭ, căci ticălosŭ este omulŭ ce-şi calcă legea şi l-am văzutŭ cu ochii mei pre acel Turcŭ bândŭ vinŭ, care legea lorŭ îi opreşte". Auzindŭ boerii una ca asta au rămasŭ cu ceştile în mână şi cu gura cascată, norocŭ că nu erau muşte, că-i îneca, ferească Dumnezeu. Numai spatarulŭ nu părea a hi tocmai minunat de povestea asta, au că o hi ştiind ceva, au numai aşa, că au şi spusŭ : „cine ştie ce i-o hi pregătindŭ Kostakelŭ Grecului, că de buna lui plăcere nu credu io să hi mersŭ la vie". .„L-o hi solomonitŭ Grecoaica", zice Mihnea Medelnicerulŭ. Să ştii că asta trebue să hie, făcură boerii. „Nu credŭ" răspunse spatarulŭ, „aici trebue să hie altŭ ceva la mijlocŭ". Ce să mai hie, spatare, zice Balaban, că era mai mare scârbă să-l auzi pre Grecŭ cum îi zicea pe nume şi totŭ făcea jucândŭ :

Iha, iha, iha, ha,
Iha Kostakelu, ha!" 1)

Fiindŭ Balaban ameţitŭ de băutură şi burduhănosŭ şi vroindu să arete boerilor cumŭ juca Kostakelŭ cu Grecului, s'au împiedicatŭ Balaban în ciubucŭ, căzândŭ plăcintă. Intrândŭ tocmia atunci în polimari Burdulea şi Kostakelu, şi

---

1) Strigătura de mai sus ne autoriză a induce că necesităţile ritmului făceau câte odată pe cei vechi să pronunţe în vorbire aşa numitul u scurt.

fiindŭ Balaban cu capulŭ sub scaunulŭ lui Dumitrake aga, cum avea Kostakelŭ obiceiu la beţie să vorbească'n poezie i-aŭ turnat, pe locŭ, lui Balaban un stihŭ zicândŭ:

Foaie verde castravete
Ce-ai perdutu, logofete? 1)

Veselindu-se boerii atunci preste măsură şi râzândŭ că se ţineau cu mânile de pântece, s'au sculatŭ Balaban, roşu la faţă ca un dracŭ de pre zidurile bisericii din Zlataust zicând: ,,Oi hi pierdutŭ io ce-oi hi perdutŭ, dar n'amŭ perdutŭ încă ruşinea să jocŭ sârba cu paharulŭ în dinţi la via lui kir Panagake Balaţatos!" Zâmbit-aŭ Kostakelŭ atunci, vorbindŭ aşa: ,,Zis-aŭ Domnul către Toma: ,,Ferice de aceia, Tomo, ce-au crezutŭ fără să vadă". Veni-va vremea, Balabane, să zicu şi io: ,,Aferimŭ, logofete, de aceia ce-au văzutŭ şi n'au crezutŭ!" La care, amintindŭ Balaban de vorba logofătului Miron, de care s'aŭ mai pomenitu în Cap. I din această scriere, cum că ,,vedearea singură aşează gândulŭ omului în adevărŭ", au răspunsŭ Kostakelŭ, meşterŭ să întoarcă cele mai înţelepte vorbe în râsŭ: ,,Bine. Balabane, te-oi chema şi io la masa mea şi ţi-oi da Cotnarŭ domnescŭ să-lŭ guşti cu ,,vedearea", că noi cestialalţi l-omŭ gusta cumŭ ştiumŭ noi că se gustă vinulŭ. Ii rămânea domnia ta cu adevărulŭ şi noi cu băutura şi mai multŭ suparare n'a hi'.

1) Vezi nota dela pagina 167.

CAP. VI.

In care numitulŭ Kostakelŭ arată că știe elŭ ce știe.

> Așișderea unde-l biruiau alții nu perdea nădejdea; că știindu-se căzutu josu se ridica de-asupra biruitorilor.
>
> *Gr. Ureche.*

Den multe obiceiuri bune ce avea Kostakelŭ, avea și unulŭ prostŭ, nu atâta băutura, câtŭ muerile. Ce-i dreptŭ, cășile oamenilorŭ rar le strica, da'ncolo, precumŭ un diavolŭ cu fața îngerească, fiindŭ frumosŭ și zlobivŭ, spaima lumii. Nici nu ne putem îndemna a scriere și nici nu mai putem ține minte toate isprăvile ce le-aŭ făcutŭ. eu fiindŭ bătrânŭ și ele multe. Dacă n'ar hi vorba de kirŭ Panagake în această scriere, nici n'ar ședea frumosŭ de bătrânețele mele să vorbescŭ măscări așa degeaba. Ce fiindŭ întâmplarea cu kirŭ Panagake mai cu moțŭ ca toate, putemŭ pomeni și una mai mică, tot strașnică, dar nu atâta.

Anume, s'aŭ îmbrăcatŭ Kostakelŭ în strae călugărești și luând un sac cu mirodenii și unsori den cele ce se ung muerile pre trupŭ în Stambulŭ, au intratŭ într'o sfântă monastire de maici, zicândŭ că vine dela sfântulŭ Mormântŭ, unde i s'au aratatŭ în visŭ Mântuitorul nostru Isus Christosŭ, dându-i acelŭ sacŭ. Nu putem pomeni numele acelei sfinte monastiri,

de frică de pacatŭ, fiindŭ casa Domnului Dumnezeu.

Inchisu-s'aŭ apoi Kostakelŭ în chilie zicândŭ că i-aŭ poruncitŭ lui Mântuitorulŭ să împartă maicelorŭ acele mirodenii spuindu-le voia lui, nu odată ci pe rândŭ, începândŭ cu cele mai tinere și la urmă maica stariță. Gătindu-se maicele ca de sărbătoare, după cumŭ le-au învățatŭ Kostakelŭ, intrau la vreme de sară la elŭ în chilie, ieșindŭ tocmai dimineața, în fiecare zi câte o maică. Mai rămânândŭ trei maici și fiindu-i maicei starița mare grabă să afle învățătura Domnului, s'au grăbitŭ maica starița, ducându-se în chilia lui Kostakelu ce-și zicea Pafnutie înaintea celorlalte, stricândŭ rânduiala.

Acu, ori că l-au spusŭ Maica Demia ce-aŭ fostŭ cămărășiță la Dumitrașco-Vodă, știu toți ce felŭ de cămărășiță și să se hi suparatŭ maica stariță, ori să se hi mâniatŭ Kostakelŭ c'au luatŭ maica starița rândulŭ maicii Demia, ori să se hi scârbitu Kostakelŭ fiindu maica stariță bâtrână, dracu știe. Știutŭ este numai că n'aŭ mai vrutŭ Kostakelŭ să-i dee maicei starița mirodenii așa zise sfințite, nici să-i arăte cum se punŭ. Atunci, au prinsŭ maica stariță a strigare că nu-i călugărŭ și-lŭ totŭ afurisea cu vorbe proaste, de mirare în gura unei maici. Văzândŭ Kostakelŭ așa, au datŭ să plece, iar maica stariță se ținea scaiŭ după el și-i mergea gura ca moara, totŭ batjocuri și ocări, Maicile

ce știau toate voia Domnului, ca pățite, râdeau pre'nfundate pe după uși; ce văzândŭ cum răcnește maica stariță, au oblicitŭ îndată cum stă treaba râzândŭ și mai multŭ.

Cum aŭ pășitŭ Kostakelŭ pragulŭ sfintei monastiri au și purcesŭ maica stariță la Iași într'un sufletŭ de au căzutŭ în genunchi înaintea Mitropolitului. Intrebândŭ Mitropolitulŭ de-au arsŭ sfânta monastire, au de-au pradatŭ cumva talharii, au prinsŭ maica stariță a bocire zicândŭ că și-aŭ făcutu Kostakelŭ râsŭ de sfântulŭ lăcașŭ. Nu-i venea a-și crede urechilorŭ prea sfântului Mitropolitŭ Ghenadie și totŭ făcea: Hai? Cum se poáte maică stariță, cum se poate? Sfârșindŭ maica stariță de spusŭ, întrebat-au prea sfântulŭ Mitropolitŭ de nu cumva au fost agiunsŭ Kostakelŭ cu maica Demia în istoria asta și spunândŭ maica stariță că au scapatŭ maica Demia neîntinată, multŭ s'au minunatŭ prea sfântulŭ Mitropolitŭ, nedându-i mâna maicei starița să spue anume de ce au scapatŭ neîntinată maica Demia. După care au trimesŭ Mitropolitulŭ pre maica stariță înapoi la monastire, zicândŭ că el întru nimica nu poate hotărî, înainte de a vorbi cu Măria Sa Domnulŭ, fiindŭ Kostakelŭ nepotŭ Măriei Sale. Despre maice, zicea Mitropolitulŭ, nu se poate ști de sântŭ au nu sântŭ vinovate că s'au potrivitŭ, și chiar vinovate de-ar hi, nu poate să le alunge pre toate lăsândŭ monastirea pustie, mai cu

samă că au ieşitŭ nevinovate tocmai cele mai rele şi numai trei.

Ducându-se Mitropolitulŭ la Domnŭ, i-aŭ spusŭ Domnului totŭ de-a hira părŭ, cât au mărmuritŭ pre locu Aleco-Vodă auzindŭ.

Despre Kostakelŭ, cunoscându-i Kostakelŭ hirea Domnului că iute-i trece şi că lui toate-i sufere, au statŭ Kostakelŭ ascunsu vre-o trei zile până au mai uitatŭ Domnŭ. Ce cândŭ s'aŭ dusŭ Kostakelŭ la curte, după trei zile, atâta i-au spusŭ Aleco-Vodă : „Să ştii Kostakelŭ că de mai faci una ca asta te tundŭ şi te trimetŭ surgunŭ !". Iar Kostakelŭ i-au pupatŭ poala zicândŭ : „Aşa să faci Măria Ta, că şi eu aşi face la felŭ de-aşi fi în loculŭ Măriei Tale, şi Măria Ta în locul meu, dar de data asta te-aşi fi ertatŭ, aşa că se cade ca şi Măria Ta să mă ierţi pre mine.

Trecândŭ un anŭ dela această întâmplare născut-au douzeci de maici din acele mirodenii, toate cam la aceiaşi vreme, câtŭ nu mai dovedea maica Demia să le moşească, fiecare maică câte un copilŭ, toţi băeţi, maica Anania doi. Nemaiştiindŭ Mitropolitulŭ ce să facă şi cunoscându-lŭ pre Kostakelŭ milosŭ, chematu-l-aŭ pre Kostakelŭ la Mitropolie zicândŭ că-i pacatŭ ce-aŭ făcutŭ şi ce gândeşte să facă den acei copii. Răspuns-aŭ Kostakelŭ atunci că nu era trebuinţă să se îngrijească sfinţia sa de asta, câtŭ despre pacatŭ nu crede că-i pacatŭ, de oare ce chiar Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ

aŭ spusŭ: lăsaţi copiii să vie la mine şi el n'au făcutŭ altăceva decâtŭ să-i lese să vie chiar în casa lui. Aŭ începutŭ Mitropolitulŭ a tremura de mâniosŭ şi-a face cruci răcnindŭ: Piei, satano, din ochii mei!" Kostakelu nu s'aŭ speriatŭ de asta şi nici den locŭ nu s'aŭ mişcatŭ, ce aruncândŭ trei pungi de galbeni pre masă aŭ zisŭ: Iaca, înalt prea sfinte, dau bani să zideşti o sfântă monastire. Copii cândŭ or creşte i-om face călugări. Cred că douzeci ai mei şi unulŭ al sfinţiei tale agiungŭ. Ai mei or hi călugări, pe-al sfinţiei tale, din partea mea poţi să-lŭ faci şi stareţ". După care, încrucişindŭ braţele au urmatŭ aşa: „Credŭ că mai bine i-o şedea să hie stareţŭ, decâtu argatŭ în curtea monastirii, că mi-era mai mare jalea cândŭ l-amŭ văzutŭ cărândŭ apă şi spălându blidele la arhondaricŭ. Tăcut-au mâlcŭ Mitropolitulŭ şi numai din dinţi scrâşnea, iar Kostakelu i-au întorsŭ spatele ieşindŭ fără a-i dare buna ziua şi totŭ se oprea pre scări râzândŭ: he! he! Uite boaita! Lucru mai de necrezutŭ este că Mitropolitulŭ au făcutŭ chiar monastire cheltuindŭ una din acele pungi. Pre celelalte două se vede treaba că le-au stropitŭ cu aghiazmă, de oarece nu i-aŭ fostŭ frică să le strângă chiar la elŭ în sipetŭ. Care mai pe urmă aŭ ars acea monastire, nesuferindŭ Dumnezeu.

Mulţi zicŭ că dela acei copii dela monastire să se hi trasŭ lui Kostakelu numele de neobositŭ, care ştiu io că nu-i aşa, deoarece această

poreclă îi vine dintr'un obiceiu spurcatŭ ce-l pomenescŭ mai giosŭ, nu chiar întocmai, fiindŭ de rușine, ci mai pre încongiur.

*
* *

Osebitŭ de casa părintească, își făcuse Kostăkelŭ casă nouă în Beilicŭ, după placulŭ lui. De mare nu era câtŭ cea domnească, darŭ pe dinăuntrŭ o'ntrecea. In partea stângă tocmise Kostakelŭ trei odăi ce le ţinea zăvorâte. Mulţi boeri ar hi vrutŭ să afle ce-i acolo şi oamenii multe ziceau, dar să hi intratŭ unulŭ acolo mai greu. In acele odăi se eglendisea Kostakelŭ cu prietinii lui întru preacurvie și multe răutăţi făceau a totŭ felulŭ de femei, ce nu se ştiu toate, ţinând ei înde ei mare taină.

Mai pre urmă amŭ văzutŭ și io acele odăi, mare minune numai covoare şi cumașuri scumpe, care de care mai mândru şi mai împodobitŭ, de prin toate ţările, mai alesŭ hagimeşti. Odăile dădeau una 'n alta, cea din fundŭ în zidŭ, cea dintăiu în alta mare rotundă, numai acea cu ușă. Era un felŭ de ușă dândŭ în livadă și la cea din fundŭ, dar fără zăvor, și cu atâta meșteşugŭ ascunsă că n'o putea nimeni deschide, numai câtŭ Kostakelŭ, elu știe cumŭ. In celelalte odăi, în loc de uși, un felŭ de bolţi cu eșirile acoperite cu perdele, numai matasă, cea mai de soiŭ, adusă de Kostakelŭ din ţara Kitailorŭ, cândŭ au fostŭ elŭ. Minunatŭ lucru zugrăveala de pe ele, totŭ cu aculŭ, în fiștecare

odaie altfeliŭ. In toate odăile câte patru sofale turceşti, iar în cea din fundŭ trei, făcute ca la Kitai. Nici nu mă tae capulŭ a scriere frumuseţea adunată în acea odaie. Zidurile acoperite cu un felŭ de şindrilă, mai multŭ papură, totŭ dela Kitai, neînchipuitŭ meşteşugŭ în zugrăveală, numai Kitai, femei şi bărbaţi, ţinândŭ în mână un băţŭ şi în vârfulŭ băţului ca o ciupercă (agaricus campestris) ce-i zicŭ Franţujii „parasol", [1]) osebit papagali, pisici, momiţe şi alte păsări [2]). In tavanŭ atârnate sfeşnice învelite în matasă ce părea hârtie, zugrăvite aşişderea, totŭ felu de culori, lazurŭ, roşŭ, verde, galben, iproci. Totŭ în acea odaie, într'un colţŭ, un felŭ de zaplazŭ [3]) totŭ papură

---

1) Faptul că autorul recurge la francezul „parasol" ne îndreptăţeşte să credem că vrea să ne vorbească de cele ce numim astăzi umbrelă. Facem însă toate rezervele asupra acestei ipoteze.

2) Vezi Gheorgachi (Obiceiul ţeremoniilor ce se fac în ziua de agiunul naşterii Domnului Hristos). Asemănarea e concludentă.

3) Unii comentatori susţin că autorul vrea să vorbească de ceia ce numim astăzi paravan. Mărturisim că afirmaţia ne pare hazardată.

Intrebuinţând metoda propusă de şcoala psihologică engleză domnul Profesor Doctor Spânesco neagă existenţa menţionatei mobile. D-sa caută să dovedească aceasta susţinând că paharnicul Pantele fiind o fire nervoasă e foarte plauzibil să fi avut halucinaţii.

Cu toată aparenţa de temeinicie pe care o prezintă aceste argumente (nervozitatea maladivă a paharnicului Pantele fiind atestată de aproape unanimitatea biografilor) ne raliem

zugrăvită ca pe zidŭ. De ar hi să vorbească acele zugrăveli câte au văzutŭ, multe ar putea spune, să sperie o lume întreagă, ci zugrăveala câtŭ de bine făcută, totŭ mută rămâne și cine aŭ spusŭ că zidurile au urechi și ușile ochi, nu s'aŭ gânditŭ nici la papura Kitailorŭ, nici la Kostakelŭ.

Aflǎ acu, iubite cetitorule, de ce au făcutŭ Kostakelŭ odăi fără uși și de ce aŭ pusŭ elŭ pre giosŭ covoare atâta de groase câtŭ nu se auzeau pașii călcândŭ, precum și ce rostŭ avea acelŭ zaplazŭ de papură.

Fiindŭ Kostakelŭ omŭ prea mueraticŭ, precum mai susŭ s'aŭ scrisŭ, nu putea trece noapte fără muere, neținândŭ seamă nici de sfintele sărbători, chiar și în săptămâna mare. Ce nici-odată nu-i era voia de aceiași muere. Câtŭ de frumoasă, greu s'o aducă el de două ori, rar trei. Ce nevoindŭ să se cheltuiască prea multŭ aduna la elŭ pre toți patru frați Tomești și-i ascundea după zaplazulŭ de papură în colțarŭ. După ce-i ascundea eșea în livadă să aștepte femeia, ce o băga înăuntru pre tainica ușă, ducând-o în a treia odaie tocmai. In a treia odae, după ce-i da de băutŭ amețind-o bine, începea s'o drăgostească, după care sufla în

---

la părerea medie, adoptată și de „Academia de inscripții" care susține că paharnicul Pantele vorbește de o mobilă bizară, ieșită din uz,

lumânări. Dacă se sătura de drăgostitŭ pleca zicândŭ că vine îndată și trimetea prin întunericŭ pre unulŭ din Tomești. Femeia, de unde să cunoască înșelăciunea în acea întunecime și fiindŭ beată? La urmă venea totŭ Kostakelŭ, de-o scotea afară până la poartă. E dreptŭ că una l-aŭ prinsŭ și audŭ să-i hi datŭ ș'o palmă, dar n'aŭ auzitŭ mulţi de asta, nefiindu-i femeii îndămână să spue și la alţii ce-au păţitŭ.

Fiindŭ Tomeștii zurbagii și beţivi foarte, nu mai cata cu cine bea și nemaicătândŭ cu cine bea, bea și cu Greculŭ. Bândŭ ei odată cu Greculŭ și îmbătându-se tăntălăulŭ de Gheorghiţă celŭ mai mare din Tomești, au începutŭ Gheorghiţă a spune Grecului câte le făceau la Kostakelŭ și nici nu simţea de biatŭ că Mihnea mezinulŭ îi cara pre subt masă la pumni să tacă, să-i rupă coastele. Auzindŭ Greculŭ acestea mult i-au plăcutŭ și se chibzuia cum ar face să se pue bine cu Kostakelŭ, socotindŭ procletulŭ că doar o hi chipŭ să se apropie de Mărioara, nevasta vornicelului Garâmb.

Trezindu-se Gheorghiţă adouazi din beţie și văzândŭ greșala ce au făcutŭ s'au căitŭ și sfătuindu-se cu berecheţii lui de fraţi s'au și dusŭ la Kostakelŭ să-l roage să-lŭ erte, gândindŭ că mai tare s'a supăra Kostakelŭ aflândŭ den altă parte, totŭ ce se putea. Kostakelŭ s'aŭ prefăcut a se mâniare faţă de Gheorghiţă, dar în inima lui nu se putea mai veselŭ, clocindŭ elŭ de multŭ în mintea lui să-lŭ

pedepsească pe Grecŭ decâte au făcutŭ cu Grecoaica boerilorŭ, cu iscoadele lorŭ cele ticăite, ce se va scrie în capitoluĭ ce urmează cum l-aŭ pedepsitŭ.

Așa dar l-aŭ poftitŭ Greculŭ pre Kostakelŭ la elŭ la vie şi fiindŭ Greculŭ pe lângă altele ruşinosŭ prea puţinŭ, îndată i-aŭ spusŭ lui Kostakelŭ, așa de-adreptul că tare ar vrea să vadă podoabele acele dela Kitai. Ştiindŭ Kostakelŭ mai dinainte dela Tomești de pofta Grecului i-au răspunsŭ și elŭ totŭ de-adreptŭ că i-a arata și pre Mărioara podoabă vie nu numai pre cele zugrăvite, dacă aşa i-i voia. Nu-și mai încăpea Greculŭ în piele de mulţămire auzindŭ aşa şi-şi totŭ turna vin grecescŭ dulce ca mierea şi galbenŭ ca undelemnulŭ, aurŭ topitŭ, da înșelătorŭ.

Despre Grecoaică îi căzuse demultŭ Kostakelŭ Grecoaicei cu troncŭ la trup, neavândŭ Grecoaica inemă, dar decândŭ i-aŭ spusŭ Kirŭ Panagake Grecoaicei de isprava dela monastire, se frământa Grecoaica în locŭ ca un calŭ naravașŭ să-l cunoască pre Kostakelŭ, atâta o desfatase acea ispravă.

Fiindŭ la vie și un Turcŭ, după cum mai sus s'au scrisŭ, vorbea Greculŭ cu Turculŭ, și pe cândŭ vorbea Greculŭ cu Turculŭ s'aŭ datŭ Grecoaica pe lângă Kostakelŭ și-i tot da cu piciorulŭ pre subt masă strângându-lŭ de mână, drăcii muerești, Kostakelŭ asemine șoptindu-i Grecoaicei să vie la elŭ ceia ce s'aŭ învoitŭ

Grecoaica de olacŭ, bucurosŭ. Văzândŭ Kostakelŭ că ceia ce ticluia elŭ demultŭ, se împlinește, s'au bucuratŭ și bea ameţindu-se, mai multŭ de bucurie. De aceia l-aŭ luatu Kostakelŭ de gâtŭ pe Grecŭ, jucândŭ cu elŭ sârba cu paharul în dinţi, prea deavăratŭ, după cum aŭ spusŭ Balaban logofătul, la nunta de aurŭ a lui Mihăiţă Krâstea, cu prea cinstita lui jupâneasă Ioana. Deci, adevăratŭ este că bine aŭ văzutŭ Balaban ce-aŭ văzutŭ, numai că aŭ tălmacitŭ prostŭ, pripindu-se.

CAP. VII.

In care se spune ce nu s'au mai spusŭ și nici decândŭ lumea nu s'o hi tâmplatŭ.

> **Toată pasărea pe limba ei piere.**
> *Vorbă proastă.*

De mirare, iubite cetitorule, cum au răbdatŭ Dumnezeu cele ce se spune în acestŭ capitolŭ. Kostakelŭ zicea că poate dormea Dumnezeu cândŭ s'au tâmplatŭ aceste, mare pacatŭ, ce io mă chitescŭ în mintea mea cea nevredenică și slabă, că numai ca să-lŭ pedepsească pre Grecŭ au rabdatŭ Dumnezeu atâta batjocură, altfeliŭ fulgera pe locŭ.

Potŭ jura pre bătrâneţele mele, care ar hi și pacatŭ să-mi încarcŭ sufletulŭ degeaba, că nici io n'ași hi crezutŭ să hi spusŭ altulŭ, dar am văzutŭ cu ochii mei. Ce n'am văzutŭ chiar tot anume, câte scriu dela capitolul I (adică

dela întăia domnie a lui Aleco-Vodă), dar faptele omenești așa sântŭ, că nu se poate una fără alta și de asta aŭ data Dumnezeu omului mintea — darŭ cerescŭ — că dacă se întâmplă ceva și vede omulŭ, să știe îndată cum s'aŭ tâmplatŭ și spre care sfârșitŭ. Nici nu putemŭ a scriere anume, chiar decâte ori am văzutŭ, decâte ori am auzitŭ. Se înțelege dela sine, după cum am scrisŭ au de-am auzitŭ, au n'am auzitŭ, au de-am văzutŭ, au ba.

Ce acela ce nu pricepe, degeaba mai strică vederea pe carte, mai bine la munca câmpului.

*

Potrivindŭ Kostakelŭ să vie Greculŭ și Grecoaiça în aceiași noapte, au datŭ știre la toți boerii că face petrecere. Venindŭ boerii mai de vreme i-aŭ poftitŭ Kostakelŭ în odaia cea rotundă. Cu Balaban aŭ fostŭ mai greu, nevoindŭ Balaban să vie, dar luândŭ-lŭ spatarulŭ Ieremia pre răspunderea și în butca lui, au venitŭ Balaban.

Cândŭ s'au apropiatŭ vremea să vie Greculŭ, au așezatŭ Kostakelŭ două slugi cu sfeșnice mari la ușa ce da în odăile lui cele zăvorâte, zicându că îndată ce-or auzi bătândŭ din palme să dee busna în odăi. Deci, după ce i-au rugatŭ și pre boeri să nu scoată nici o vorbă până n'a bate elŭ din palme, au pieritŭ Kostakelŭ pre ușa, ce da în odăile lui. Boerilorŭ le era cam de mirare, dar fiindu-le grabă să afle

ce-o maĭ hi şi asta, au tăcutŭ chiticŭ. Numai Balaban tot Balaban, mâncându-lŭ limba lui cârtitoare zice: „Ce are aface asta cu via Grecului?" Ce atâta i-aŭ zisŭ spatarulu: „taci, Balabane!" Şi-aŭ amuţitŭ Balaban peşte, aşa se încruntau boerii la elŭ.

Intrândŭ Kostakelŭ în odăile lui, îndată au venitŭ şi Greculŭ, bătândŭ la uşa cea ascunsă. După ce i-au aratatŭ Kostakelŭ sofaua unde zicea că se va afla Mărioara, l-aŭ dusŭ Kostakelŭ pre Grecu de l-aŭ aşezatŭ după zaplazulŭ de papură Kităiască zicându-i nici să mişte, nici să sufle până nu l-a apuca elŭ de mână şi l-a îndemna să iasă. Ameţise Greculŭ de nerăbdare nu altceva şi-ţi ţinea inema cu mâna, atâta îi svâcnea, că i se părea c'o aude la celalaltŭ capătŭ al odăii. Nu ştia Greculŭ că în colţulŭ dimpotrivă, aşezase Kostakelŭ altŭ zaplazŭ şi după elŭ, şapte robi ţigani, care de care mai negru şi mai urâtŭ, toţi goi. Deci i-au spusŭ Kostakelŭ Grecului că lasă deschisă uşa dinspre livadă trebuindŭ să vie Tomeştii, ce elŭ să nu vorbească ci să stee ascuns, neputândŭ şti au de-s Tomeştii au de-i Mărioara, nu cumva să greşească stricândŭ totŭ, după care au ieşitŭ Kostakelŭ în livadă. Stândŭ elu în livadă, aŭ trecutŭ nu multŭ şi aŭ venitŭ şi Grecoaica îmbrobodită c'un tulpanŭ mare turcescŭ să n'o cunoască lumea pre uliţi, că de cândŭ făcuse Greculŭ bani, se ţinea cinstită, în rândŭ cu nevestele de boeri. Văzând-o Kostakelu, îndată

aŭ prinsŭ a se tânguire, zicândŭ că n'are norocŭ şi că-lŭ doare inema că întăia oară cândŭ vine la elŭ să n'o poată alinta liniştitŭ.

Intrebându-lŭ Grecoaica de unde-i vine necazulŭ i-aŭ spusŭ ei Kostakelŭ că un prietinŭ al lui apucându-se să fure o fată, l-aŭ rugatŭ prietinulŭ s'o primească pre ea în odăile lui. Crezândŭ Grecoaica că trebue să hie vorba de vre-o ibovnică de-a lui Kostakelŭ s'au mâniatŭ Grecoaica focŭ, ce Kostakelu îndată au şi găsitŭ răspunsŭ zicândŭ că dacă ar hi ibovnică n'ar suferi ea să aducă pre alta în casă, în faţa ei. Deci, pe dată i-aŭ trecut Grecoaicei mânia întrebândŭ că dacă nu-i ibovnică de ce se mai plânge de geaba. Stăi că nu-i totŭ, face Kostakelŭ. Adevăratŭ că n'ar hi nici o supărare dacă aşi putea s'o ţinŭ în casa mare, dar tremură ca varga saraca de ea temându-se să nu afle tatu-so, că de-o găseşte, o omoară. Degeaba îi totŭ spunŭ că nu intră nimeni în casă fără voia mea, se teme şi pace. Nu-i vorbă mi-au spuşŭ ea că se ascunde în colţarŭ şi se culcă, înţelegândŭ că aşteptŭ o iubită şi fiindu-i ruşine să dee ochi cu cine-o hi, dar nu-mi vine nici mie la socoteală să facŭ dragoste cu martori, odăile neavândŭ uşi, ci numai cât perdele. Cât despre asta, nu te necăji, zice Grecoaica, totŭ strângându-lŭ în braţe. Să faci numai întunericŭ bine să nu se vadă, că de auzitŭ, să-mi faci ce-oi vrea de-oi auzi vre-o vorbuliţă dela mine. Cândŭ e de vorbitŭ, vorbimŭ pre şoptite, urmă

Grecoaica și mai la urmă ce atâta vorbă pre întunericŭ, ne înțelegemŭ noi și altfelŭ. Ceiace auzindŭ, nu mai putea Kostakelŭ de veselŭ. Când să intre în casă, aŭ prins-o Kostakelŭ pre Caliopa de mijlocŭ, făcândŭ: pâs! Ce nici nu era nevoie să mai facă pâs, de vreme ce nu de vorbă îi ardea Grecoaicei, asta se înțelege.

Pășindŭ ei încetŭ ca furii, aŭ agiunsŭ în a treia odaie, adică în aceia cu ușă în spre odaia rotundă, unde ședeau boerii așteptândŭ.

Ce nici n'aŭ apucatŭ a intra bine și s'au și aruncatŭ Grecoaica de gâtulŭ lui Kostakelŭ purcezândŭ a-lŭ sărutare pre gură, pre gâtŭ, în urechi, pre totŭ trupulŭ cu șiretlicuri grecești cum știa ea. După ce s'aŭ îmbrățișatŭ câtŭ s'au îmbrățișatŭ au scosŭ Kostakelŭ dintr'un scrinŭ niște butelci de vinŭ vechiŭ, culoarea amurgului de toamnă, mirosŭ ca o grădină, peste 60 de ani, cumplitŭ. Bândŭ Grecoaica lăcomosŭ repede s'aŭ îmbătatŭ și îmbătându-se, îndată au zvârlitŭ totŭ de pe ea rămânând goală chistolŭ, ca o nerușinată ce era. Deci, au suflatŭ Kostakelŭ în lumânări, mai multŭ candeli de mici și prefăcându-se a sufla din greu șoptește: „mă ducŭ să dau apă de trandafirŭ pre frunte, că m'am încălzitŭ foarte". De-abea i-aŭ putut răspunde Grecoaica mai îmbrățișându-lŭ odată și cu limba încâlcindu-se de beată: „Du-te suflete!" Ce socotindŭ Kostakelŭ că-i prielnicŭ a zice, aŭ zisŭ, că pe urmă

am aflatŭ totŭ: Ia! Parcă se mișcă ceva! Să nu ne audă! După care s'aŭ dus Kostakelŭ în odaia den fundŭ, bîjbâindŭ prin întunericŭ, în locŭ să se întoarcă, trimețindŭ un țiganu, învățatŭ mai denainte ce să facă și câtŭ să stee, mai mare scârba. Câtŭ au stau țiganulŭ, juca Kostakelŭ în locŭ de încântatŭ și s'aŭ dusŭ la colțarulŭ lui kirŭ Panagake zicândŭ: „Nu sufla Grecule, să nu simtă cumva Mărioara că strânge în brațe pre Gheorghiță Tomesculŭ în loculŭ meu!" Răspunzândŭ Greculŭ la asta că mai bine îl trimetea pe elŭ înaintea Gheorghiței, s'aŭ stropșitŭ Kostakelŭ la Grecŭ că asta-i treaba lui și de nu tace nu-lŭ mai trimete de loc. Văzândŭ Greculŭ așa, aŭ tăcutŭ zicândŭ: „Iaca, tacŭ!" Deci, cum s'au înapoiatŭ țiganulŭ, mulțămitŭ, bucurosŭ, au trimesŭ Kostakelŭ pe rândŭ și pre ceilalți, pre Vasile bucatarulŭ la urmă ca mai voinicŭ. Ce nu se poate ști nici acuma de-au simțitŭ Grecoaisa că nu-i Kostakelŭ și au tăcutŭ plăcându-i, au de n'aŭ simțitŭ de beată. Cândŭ au purcesŭ Vasile bucatarulŭ s'aŭ apropiatŭ din nou Kostakelŭ de ascunzătoarea Grecului zicândŭ: „încetŭ kirŭ Panagake, răbdare că-ți vine rândulŭ, numai să vie Mihnea". Ce cândŭ s'au înapoiatŭ și Vasile luatul-au Kostakelŭ de mână pre Grecŭ, îndreptându-lŭ spre odaia din mijlocŭ ce trebuia s'o străbată, Kostakelŭ în urma lui, pre nesimțite, cătinelŭ. Totŭ apropiindu-se Greculŭ de sofa, tremura ca varga zăpăcindu-se și s'aŭ

năpustit ca un nerodŭ la Grecoaică. Ce dacă n'o hi bagatŭ Grecoaica de seamă dela începutŭ că nu-i totŭ unulŭ, acuma ştimŭ bine că n'aŭ băgatŭ de seamă, numai de beţie şi de răotatea ei grecească nebăgândŭ de seamă, de oarece era Greculŭ mai micŭ la trupŭ decâtŭ ţiganii, potriviţi toţi cam tot una, Vasile mai mare precum s'aŭ scrisŭ maı sus. Nesătulă şi pofticioasă fiindŭ de aşa ceva, aŭ şi uitatŭ Grecoaica să vorbească pre şoptite şi fiind se vede procleta în culmea plăcerii ei, aŭ prinsŭ a oftare în veliglasŭ : „Oh ! Neobositulŭ meu Kostakelŭ !".Cunoscându-i Greculŭ glasulŭ au rămasŭ lemn, capaciŭ şi nici n'aŭ apucatŭ a zice : ţe? că au şi bătutŭ Kostakelu în palme. Deci, deschizându-se în lături uşile cele mari năvălit-aŭ slugile cu lumini şi boerii în urmă, iar din odaia de mijlocŭ ţiganii, lipindu-se la rândŭ de perete, totŭ goi, după poruncă.

Spune şi domniata, iubite cetitorule, care femee în locul Grecoaicei, câtŭ de rea, n'ar hi peritŭ pe locŭ de ruşine? Ce Crecoaica s'aŭ sculatŭ lumânare şi punând mâna în şoldŭ au spusŭ, lucru de necrezut, că pentru cine stă şi socoate totŭ mai mult folosŭ au trasŭ ea decâtŭ boerii şi că de n'ar hi suferitŭ şi pre neputinciosulŭ de kirŭ Panagake, mulţămirea ei ar hi fostŭ deplină. Nu-i vorbă, se cunoştea că se preface, dar chiar să se prefacă şi totŭ de necrezutŭ este. Ce cum l-aŭ făcutŭ Grecoaica pre kirŭ Panagake, de ciudă se vede,

neputinciosŭ, s'aŭ şi repezitŭ kirŭ Panagake s'o înşface. Nesuferindŭ însă Kostakelŭ să se bată femeile în faţa lui, au pusŭ doı argaţi să-lŭ ţie pe Grecŭ, câtŭ îi clănţăneau Grecului fălcile, ca la măscăricii cei de lemnŭ din iarmaroacele nemţeşti.

Tot uitându-se la Grecoaică, albă ca laptele şi faţa ca zugrăvită de frumoasă, s'aŭ apropiatŭ Grigorie isprăvnicelulŭ, feciorulŭ Cucului din Galaţi de Kostakelŭ zicândŭ : Dacă era vorba de asta, ce nevoe de robi, că se găseau bucuroşi niscaiva boieri mai tineri.

*

După ce s'au săturatŭ boerii de râsŭ şi de privitŭ, i-aŭ datŭ Kostakelŭ Caliopei voe să se acopere, iar pre Grecŭ l-aŭ trimesŭ acasă golŭ, cu slugi multe înainte şi înapoi cu lumini şi cu muzici şi cântări.

Mai rămânândŭ boerii în acele minunate odăi, au începutŭ ţiganii a prinde ruşine de atâtea cinstite feţe, mulţi cu bărbi albe şi se dedeau unulŭ după altulŭ. Văzândŭ Ieremia spatarulŭ cum se ferescŭ ţiganii, zâmbea şi se minuna făcândŭ : „Infierbântată trebue să hi fostŭ Grecoaica dacă nu şi-au datŭ ea seamă că nu se potriveşte Ion vezeteulŭ cu Vasile bucatarulŭ, câtŭ despre Grecŭ, he, he !" S'aŭ schimabtŭ Ion la faţă roşŭ din negru, Vasile râzândŭ prosteşte. Iar după ce-au trimes-o şi pre Caliopa în butcă şi fără alaiŭ, ieşitu-aŭ Balaban înaintea lui Kostakelu de l-aŭ îmbrăţişatŭ zicândŭ : „Iartă-

mă, Kostakelŭ, am greşitŭ!" Iar Kostekelŭ i-aŭ răspunsŭ glumindŭ cum e felulŭ lui: „Iertat să fii, Balabane, acu, hai ş'om bea un paharŭ de vinŭ vechiŭ. Poate că gustulŭ te-a mai deştepta la capù că vădŭ că vedearea te-au prostitŭ rău". !

Plimbându-se boerii ce s'au mai plimbatŭ prin acele odăi ce-au statŭ până atunci zăvorâte, ferecate, au trecutŭ în odaia cea rotundă şi s'au aşezatŭ la masă. Deci, după ce au băutŭ şi mâncatŭ cu temeiŭ, mulţămiţi că i-au venitŭ Kostakelŭ Grecului de hacŭ, au plecatŭ boerii în zâo totŭ veseli, râzândŭ şi pe drumŭ.

CAP. VIII.

In care se arăta voia lui Dumnezeu.

> Căinţele cele de pe urmă întrunemica nu sunt. *Neculce.*

Cum s'o hi socotitŭ acasă Greculŭ cu Grecoaica, nu ştiu; dar după păţania dela Kostakelŭ nemaiavândŭ Greculŭ obrazŭ să scoată capulŭ în lume, orcâtŭ de nemernicŭ omulŭ, totŭ mai multă ruşine ca vitele avândŭ, vândutau Greculŭ, moşii, vii, casă, totŭ ce-au agonisitŭ cu jafulŭ şi vicleşugulŭ, zicândŭ că pleacă la Dumitraşco. Pre Grecoaică au ertat-o se vede, că după câtŭ se ştie, totŭ cu elŭ în casă au ramasŭ Grecoaica. Ce într'o bună zi, furândŭ Grecoaica toţi banii ce-aŭ fostŭ strânsŭ Greculŭ

din averea lui cea afurisită, aŭ fugitŭ Grecoaica cu acelŭ argatŭ cu care au prinso Dumitraşco şi pre care l-aŭ făcutŭ scapatŭ maica Demia.

Se vede în asta voia lui Dumnezeu, că l-aŭ lăsatŭ pre Grecŭ calicŭ, lipitŭ, cum aŭ venitŭ, pentru a nu zice o vorbă proastă, adică cu...[1]).

NOTA: Publicăm povestirea de mai sus cu stilul şi ortografia ei, aşa cum s'ar fi putut găsi într'o eventuală colecţie a unei eventuale Biblioteci Naţionale. Nu ezităm să transcriem întocmai cacofoniile, inversiunile de mult părăsite şi unele expresii prea tari, ca o caracteristică a vremilor trecute. Intervenţiunea noastră s'a mărginit să facă textul inteligibil astăzi, oricui. Am renunţat totuşi pe alocuri la u scurt, el fiind întrebuinţat până şi 'n Letopiseţul publicat de Kogălniceanu în mod cu totul arbitrar.

Ne facem o plăcere din a publica şi notele cu care savanţii specialişti ar fi îmbogăţit manuscrisul, note, măcar că contradictorii, sau pentru a fi sinceri tocmai pentrucă, socotindu-le o caracteristică a vremii noastre.

---

1) Cuvânt pus, ca să zicem aşa, din capul traducătorului, expresia omisă neexistând în slavoneşte.

CUPRINSUL: